

Philippus Beroaldus Martino Boemo discipulo suo.

Ollegi nuper oratiunculas nonnullas uariis a me temporibus et argumentis concinatas. easq; te impulsore tradidi impressoribus imprimendas: quę fortassis tutius intra chartaceam meam supelectilem delituissent sicuti prius situ puluere obrutę delitescabant. Sed mos gerendus fuit tibi id a me petitionibus prope quotidiana ef flagitanti: quem mei nominis amantissimū meaeq; quātulacūq; est eruditionis studiosissimum cognoui. Et sane tu unus ī primis id facis quod faciendum doctissimi scriptores preceperunt: Vt preceptorem non minus q̄ ipsa studia ames: eumq; ad patris uicē co / las: qui et ipse animorum parens merito nuncupari potest. Nam sicuti parentes filiorum corpora effigiant. Ita preceptor discipulo rum mentes format. quae res tāto preciosior uideri solet quanto homo interior homine est exteriore prestantior. Tu uero perge quo cepisti mi Martine inter scolasticos trāsmontanos probatissi / me: et litterarum studiis prout facis uigilanter incumbe. Enimue / ro suauissimi tui mores. Ingenii specimen. Naturę docilitas et a / uiditas inexhausta discendi spondēt talem te futurum: ut quādo cū q; in patriam repedare destinaueris domuitionēq; capessere: pos / sis tecum cum cultu nitoreq; italicorum genuino opulētiā quo / q; litterarum in Boemiā reportare. Hic autem libellus ut op / nor neq; tibi neq; tui similibus sordescet proter rerum quas con / tinet non iniucundam uarietatem. Vale et dilige doctorem.

Philipi Beroaldi Bononiensis oratio habita ī enarratōe Gebr / gici carminis atq; tranquillī: qua laus rei rusticę continetur.

Rudentis litterarum professoris officiū est Viri pre / stantissimi Verba rebus quas tractaturus est accō / modare et orationē illis applicare scriptoribus quos / est enarraturus. Vt scilicet talis sit prima oratio / qualis est rerum explicādarum futura materia. Et / quemadmodum ille ineptus dicitur esse precator qui aquam a li / bero uinum precatur a nymphis: ita preposterus ille uideri potest

enarrator: qui in principio suarum enarrationum uagatur extra-
propositum, et dum amphoram facere debet urceum format. Nec
inmerito uetus ille uituperatur orator qui cum diserte diceret et uo-
lubilitate uerborum raperetur causam omnino non tangebatur: un-
de prudens auditor et iudex bene inquit et bene, sed quorsu istud
taum tam bene? Nos igitur ne ab officio boni professoris discede-
remus ea hodierno die dicere instituimus quae agricolationis Vir-
gilio et historiae scriptori tranquillo sint accommodata. Quae dum a
nobis explicantur Vos omnis queso ut benigne attenteque audiat:
Nec inuiti sexquihoram officio litteratorio impiatis: Ea enim ut
speramus audietis. Quae uoluptati uobis sit audiuisse. Et utilitati
meminisse. Vite hominum tradite sunt duae. Rustica et Urbana.
Quae quoadmodum loco distinctae sunt: ita temporis interuallo
separatae. Longe enim antiquior rustica est. Cum rura diu ante ur-
bes inuentas homines coluerit: et immenso annorum numero agri
colae urbanis antecellunt. nec mirum. Cum diuina natura dede-
rit agros ars humana edificauerit urbes: Ipsam uero rusticam uitam
eruditissimi bifariam diuiserunt uidelicet in pastoriā et agricul-
turam. Alia enim scientia coloni est. alia pastoris. neque idem sunt
pastio et agricolatio: Quae ab exiguis profecta primordiis ad id di-
gnitatis processit ut rustici urbanis preponderentur: Ut apud uete-
res romanos rusticae tribus laudatissimae iudicaretur: Urbanae
uero ignominiosae. Et apud antiquos grecos illustrissimus quisque
pastor erat ex quo alios greco uocabulo polyarnas alios polymel-
las alios polybutas uocitarunt. a multitudine uidelicet agnorum o-
uis ac bouum. Romani cum uirum bonum laudabant eum bonum agri-
colam bonumque colonum appellabant. Amplissime enim laudari
existimabatur qui ita laudabatur. In tanto denique honore tantaque es-
timatione apud priscos fuit rusticatio ut imperatores romanos non
puderet manibus Triumphalibus colere agros: Tractare semina
Disponere arbuta: et eadem diligentia metiri arua qua castra et ea-
dem cura exercere ligones et sarcula qua gladios et pila: Ipsi
proceres urbis in agris morabantur. Et ut inquit elegiarum scriptor
Centum illi in prato sepe senatus erat.
et cum consilium publicum desiderabat a uillis accedebat in seatum ex quo
uiatoribus nomen est idem senatores ducesque in urbe accersentibus.

Aranti Cincinnato uiator attulit dictaturam. Serranū inuenere se-
rentem oblatis honores. Portius Cato ille Censorius et omnium
bonarum artium magister agri colendi studiosissimus fuit et uilla-
ticis uoluptatibus i primis oblectabat. Inter externos quoque Ab-
dolomio agrum colenti regimen Tyrionum ultro traditum est et
ultro oblata sunt regiae maiestatis insignia. Preterea nobilissima-
rum familiarum non aliunde cognomenta sunt quam a rebus rustica-
nis. Nam Fabii. Lentuli. Cicerones a leguminibus quae quisque
optime secebat cognominati sunt: Pisones a pinendo nūcupati.
Multa quoque nomina habemus ueterum Romanorum primum a ma-
iore primum a minore pecore deducta. Nam iunios bubulcos. Statii-
lios tauros. Pomponios uitulos cognominarunt. Et Porci Ca-
tones: et Annii capre inde dicuntur. Quinetiam Italiam nuncupa-
tionem traxisse a uitulis quos greci antiqui italos uocabant: Et
Romanorum populū a pastoribus esse ortum nemo non nouit. huc
adde quod ex agricolis gignunt milites strenuissimi: et optimi Tyro-
nes ex robusta rusticorum iuuentute deligebantur. Firmiora etenim
salubrioraque sunt corpora eorum qui sub dio artus roborant foris
quam uersantur quam qui in urbibus intra consepata umbrosa desides con-
stant. Et hinc me hercules est quod greci Romanique Tempia escula-
pio medicinae deo extra urbes edificabant. Quia uidelicet crede-
bant fidelius constantiusque illos ualituros qui in agris quam qui in ci-
uitatibus habitarent. hinc illa ueterum romanorum mascula pro-
les agrestibus operibus exercitata et subdialibus durata labori-
bus bellicos tumultus martiasque exercitationes facile sustinuit et
aduersus hefternos hostes semper uictrix semper inuicta surrexit.
Enimvero tempora illi ita pertinebantur Ut nonis tantum diebus res
urbanas reuiscerent reliquis septem diebus res rusticas exercerent.
Vnde et nondinarum conuentus constituti. Preterea cum merca-
torum questus sit periculosus et calamitosus cum feneratorum in-
honestus et dedecorofus Cum opificum sordidus et illiberalis:
Sola est agricultura ex qua questus stabilissimus honestissimus
que consequi minimeque inuidiosus: Quam Aristoteles in oeconomico po-
tissimam secundum naturam possessionum esse commemorat. in qua catōis ora-
culū uitae quatuordecim iudicauit. scropha uero pratis primatum bo-

nitatis dedit: a quo antiq̃ prata pata noīauerūt. Hinc locupletes ap-
pellati loci hoc ē agri pleni. Et ipsa pecunia ipsumq̃ peculium a
pecore nomen sortiuntur quod in rusticatione questuosissimum ē.
Quod unum diuitiarum genus apud ueteres usurpabatur. Extāt
tamen auctores inclytissimi qui autumant pecuniam a nota pecu-
dis esse appellatam: qua signatus fuit ex cre nūmus a Seruio Tul-
lio rege romanorum. Thesum quoq̃ apud grecos memorie pro-
ditum est signasse nūmum bouis nota ut ita ad agricolationem at-
ticos prouocaret. Vnde hecatonboon quod est centum numorum:
et decaboon quod est decem appellant ab eo nūmo in quo effigies
bouis erat insculpta. Quinetiam luculentissimi scriptores fortu-
natiorem beatioremq̃ rusticorum uitam q̃ urbicorum esse dixe-
runt. Et olim Delphicus Apollo Aglaum prophodiam dixit esse
felicissimum: Qui paruum quidem prediolum colebat sed annuū
uictibus large sufficiens. Ex quo nunq̃ egressus ferebatur. Et Di-
oclicianus imperator imperio imperatoriq̃ purpura depositis fe-
stinabūdus se cōtulit ad Tranquilitatem rei rusticae quietissimā.
Illicq̃ in ocio beatissimo consenuit. Et Atalus Rex omīssa regni
administratione hortos fodere cepit et gramina seminare. Vnde
non minus uere q̃ eleganter scripsit Mantuanus Homerus.
O Fortunatos nimium sua si bona norint
Agricolae. Quibus ipsa procul discordibus armis
Fundit humo uictum facilem iustissima tellus.
Idem secundum litteratam uitam qua nihil est excellentius nihil
q̃ amabilius: Exoptat uitam rusticanam scribens facundissime
Rura mihi et rīgui placeant in ualibus amies
Flumina amem siluasq̃ īglorius; Et ab Oratio decētissime dictū ē
Beatus ille qui procul negotiis
Vt prisca gens mortalium
Paterna rura bobus exercet suis
Solutus omni fenore. Lucretius quoq̃ de uita rustica loquēs ait
Tum loca tum sermo tum dulces esse cachini
Confuerant. Agrestis enim tum musa uigebat. Et ab eodē ocia
agricolarum dia hoc est generosa puncupantur. Merito igitur de
agricultura. tam honorata tam laudata. tamq̃ frugifera non solū
priuati scriptores precepta tradiderunt; Verum etiā reges opepro

siu se facturos existimauerunt si de re rustica libros cōdidisset. Nee
talem scripturandi puinciam maiestati regiae indecoram esse cre-
diderūt. Sigdem Hiero. Attalus philometor: Et Archelaus Re-
ges. Xenophon et Mago duces de rusticis rebus diligentissime p-
scripserunt. Complures uero minori fortuna: non minori cura
apud grecos negotiū istud scriptis pdiderūt. Apud latinos aut.
M. Cato. q dictus est optimus orator. optimus Senator. optimus
Imperator Agricolationem Ciuitate romana donauit: et eam lo-
qui latine primus instruit. Cuius liber extat crudissime conscri-
ptus et propter uetustatem adorandus. post hunc duo Salsernae
pater et filius. deinde Tremellius scropha. Cor. Celsus Iulius
articus. Iulius grecinus et Iulius hyginus. et gargilius Martialis
hanc materiam psequuti sunt. Quorum uolumina Calamitate tem-
porum et incuria mortaliū deperdita desyderantur. Ex his uero q
leguntur Terentius Varro rem rusticam expoliuit. Plinius com-
positissima breuitate uenustauit. Paladius decentissimo ordine di-
stinxit. Columella aut tāq rusticationis parens eam diligentius e-
rudiuit: et totū discipline corpus luculentis uoluminibus com-
plexus est. Sed nos maxime omniū Virgiliū in Maronem Vene-
remur. Qui quasi canō fuit posterioribus scriptoribus agricultu-
rae precepta petentibus: ab eo uelut a lege quadam. Quo uno Co-
lumella precipue est usus archetypo: qui Carmine rem rusticam
fecit eloquentem. Eamq; unus omniū maxime illustrauit. qui tai-
to maior est hesiodo ascreo in hoc scribendi genere apud grecos
prestantissimo: quanto Mātua maior est asera. Laudationibus Ma-
ronis i presentia supersedebimus: cum illius tāta sit gloria ut nul-
lius laude crescat. nullius uituperatione minuat. Hoc unum o-
biter dixisse contenti simus Virgilium tantum iter latinos poetas
omnes excellere q̄tum inter minores stellas luna splēdescit: Cui
non fauor principum nomen conciliauit. Sed ingeniū diuinum
eximiaq; uirtutes fauorem principum et populi comparauerunt.
Qui hoc solus assecutus ē: ut appellatione poetae Virgilius apud
latinos intelligatur. Sicuti apud grecos Homerus sicut nuncupa-
tione urbis roma significat. Est enim poeta haud dubie incompa-
rabilis et quē ceteri oēs lōgo iteruallo subsequantur. ut uerissime
scripsit Quintilianus: et olim populus romanus auditis in theatro
Virgilii uersibus surrexit uniuersus. et presentem spectantemq;
poetam tanq̄ alterum augustum est ueneratus. Hic est ille quem
a.iii.

oēs scriptores certati extollūt. De quo Alcinius poeta sic scribit.
De numero Vatum si quis seponat homerum
Longe erit a primo quisq; secundus erit.
Et si post primum Maro seponatur homerum
Longe erit a primo quisq; secundus erit. hunc etiam duo iu lin /
gua uernacula excellētissimi poetae. Franciscus petrarcha. et Dā
tes florentinus sūmis laudibus decorarunt. Cōsensus eruditorū
est nullū latinorū poetarum. P. Virgilio esse comparandum nedū
aequipandū. Qui a lactancio nostrorū p̄mus. a Seneca Vates Ma
ximus: ab Augustino poetarū oīum preclarissimus et optimus ap
pellatur: Quem Alexander romanus imperator platonē poetarū
nuncupabat. Enarrabimus itaq; consuluissimū rei rusticae illustra
torē. Et diis bene iuuātibus Virgiliana georgica auspicabimur.
In quibus tam emunctus tam eloquēs tā eruditus est: tam deniq;
absolutus consumatusq;. Vt non pauci ingenio doctrinaq; prestā
tes: Georgicū Maronis carmen eneidī illi diuinae antepone re nō
uercantur. Ego uero ut hoc diiudicare nō aūsim: ita illud affirma /
re non dubitem in georgicis Maronianis tāta esse rerum uerborū
q; copiam: tātam multiformis doctrinae cognitionē: quātam ī pau
cissimis scriptoribus nouisse memierim. Enarratio huius poema /
ris complectet enarrationē columelae. Catonis. Varrōis. atq; pal
ladii. multa quoq; plinianae eruditōis cū Virgiliano carmine eno /
dabimus: quāe p̄phanū uulgus ignorat. Eidē ē lectiōi multa iuris
consultorū accommodabimus. apud quos tituli sūt rerū rusticarū
ut de fūdo istructo. de seruitutibus prediorū: finiu regendorū: de
aqua quotidiana et estiuā: de fonte de riuis: et multa id genus. iter
legēdū obseruabimus: q̄ curiosi lectores georgicorū fuerit diuus
Augustinus diuusq; Hierony. qui sepiusculē istius poematis ci /
tāt testimoniū. et ī p̄mis hieronimus ī epistola ad rusticū mōachū
Versus illos decēter usurpat: Ecce supcilio eliuosi tramitis undā
elicit: quorū pulcherrimorū uersuū Spectatores ēē admonemur ī
decretis. Di. nouissima de consecratiōe. Lectioni maronianę copu
lata erit lectio suetonii tranquilli scriptoris candidissimi Cui consē /
su eruditorū dat palma in uitis impatorū scriptitandis. Et q̄mad
modū Virgilium rei rusticae scriptores exemplar habēt: Ita Sucto
nii tāq; dūcem posterī sequi sūt ī hoc genere scribendi. Vnde Iu /
lius capitolinus p̄fiter se illo modo et ordine scribere uelle de ip̄at
oribus quo Suetonius tranquillus scriptauit. Et diuus hieroni /
mus scriptorū ecclesiasticorū Catalogū texens dūcem seannē trā

quillum. et eius uolumen de grammaticis et rethoribus uenustissi-
me conscriptū habet Archetypon. Idem a flauio uopisco scriptor
emendatissimus et candidissimus appellat. cui dicit familiare fuis-
se amare breuitatem. Erit opae precium i tranquillo tanquam in
lucidissimo speculo contemplari qui mores quae studia fuerit uiro-
rum maximorū: Quorum cognita uita sententiam illam platonis
uerissimam esse cōprobabit. preclara ingenia: Quemadmodū uir-
tutes maximas ita uitia quoq; maxima pducere solere. et quod nos
qrimur id maiores nostros qstos esse: uidelicet illo prisco seculo ei-
uerfos fuisse bonos mores: regnasse nequitiam. et ex impatoribus
plures extitisse flagiciis maculosos q uirtutibus decoratos. omnis
historyc iucūda cognitio est et ferme omnes historyci fauorabiles:
sed tanto fauorabiliores illi censendi sunt: quanto dignioribus sūt
accommodati. pncipibus autem accommodatissimi sunt libri de
uita et moribus pncipum concinnati. Qualis est Suetonius. Vn-
de capiant exempla quae imittent: Et quae Vitanda sunt: Vitare
condiscant. Hinc est q Demetrius phalereus ptolomeum regem
monere solebat ut libros de ipio regnoq; compositos lectitaret. in
illis .n. scripta documenta contineri: quae amici monere non aude-
ant. Et Scipio africanus laudat q paediam Cyri a Xenophonte
elegantem magis q fideliter scriptam nunq dimittebat e manibus.
Quam Cicero cum Impator esset totam legendo contriuit. hoc
duces. hoc pncipes maxime decet. hoc a summatibus uiris fieri de-
bet i legendo tranquillo quod Africanus quod Cicero in xenot-
phonte factitarunt. Nos uero faciamus id quod Cyprianus: qui
absq; Tertulliani lectione nullam diem preterire pmisit qui Cre-
bro dicere solebat. Da magistrum uidelicet Tertulianum signifi-
cans. Nullum nos quoq; diem sine trāquilli lectioe pretereamus.
Et sicut Archefilas anteq irer dormitum et mane cum surgeret il-
bat ad homerum lectitandum dicens se pergere ad Amasium: ita
nos et matutino et uestigio tempore ad tranquillī lectionem pinde-
ac dulcis amasii accedamus. et in eo ueterum ipatorum uitam mor-
res gesta cōtemplemur. ne pueri semp esse iudicemur. Nanq ne-
scire quid antequam natus sis acciderit id est semp esse puerum.
Erit mediusfidius Tranquilli lectio plena iucunditatis: plenāq; e-
ruditionis. sed eruditionis neq; ptritae neq; triuialis in qua hoies
alioqui eruditi allucinant. Quae recōdita ē et clausa i litterarū ite-
riore sacratio. In cuius uestibulo herent homines male litterati.

Sed quid ego tam multa de uirgilio tranquilloq; cōmemoro. quo-
rum eruditio eruditissima: et facundia facundissima per se patet et
manifestaria est. Ego uero omni studio omniq; diligentia elabora-
bo et omnibus uiribus neruisq; contendam Implicite explicare
nodosa enodare. et abstrusa recludere. In summa p uirili parte cō-
nitar: ut nulli auditorum enarrationes nostrae sint future ifructu-
osae: ut nullus gymnasii nostri cultor assiduus merito dicere possit
se operam et impensam sub magistro penitendo perdidisse. Sed iā
tempus est canere receptui. Et uela orationis meditatae complica-
re: Ut deinceps extemporalis eloquutio oram soluat. et per aequor
patentissimum minime cūctabunda discurrat. Cuius merces incō-
positae nō minus futurae sint frugifere atq; iucundae: q̄ oratiōis
cōpositissimae fuerūt. Vos q̄so ut quēadmodū iam quē diximus at-
tente audiuiſtis: Ita quē dicturi sumus attēte audire uelitis. Dixi
Philippi Beroaldi oratio habita in pncipio enarrationis
propertii continens laudes amoris.

Oerates ille fons philosophorum Viri clarissi-
mi: Cuius luculētis dissertationibus libri Pla-
tonis sunt refertissimi: quadam olim oratione
amorem uituperaturus ob uerecundiam pallio
caput opperuit. Idem mox eiusdem laudationē
per palinodiam hoc est contrarium cantum ce-
lebraturus id apto atq; reuelato capite faciūtauit. Nos quoq; ipse
sētiarū amorē laudaturi socratis exemplo nō obuoluto capite dice-
mus sed aperto nō pudibūdi tergiuersātesue: Sed sequestrato pu-
dore alacres deū illū laudabimus: q̄ unus et maxime laudādus ē:
et maxime laudabilis. poetasq; amafios atq; poesiā amatoriā do-
ceamus. et grauissimis professoribus cōuenire dignaq; esse id ge-
nus poemata: Quae i gymnasio litteratorio publica p̄fessioe palā
explicentur. Nouissimo loco porabimus ea adhibita peroratione
Quae neq; auribus uestris iucūda neq; mētibus ifructuosa futu-
ra sit. Quē singula dū a nobis sūmatim ptractant: Vos q̄so me si-
cuti facere cōsueuistis benigne attēteq; audiatis. Magnus deus est
amor et apud deos hominesq; mirādus ut philosophorū sapiētissi-
mi dixerunt. et ob originē antiquissimā i p̄mis honorandus. siqdem
hesiodus cecinit post illud p̄mordiale chaos repēte terrā atq; amo-
rem simul extitisse. et ut iqt elegāter p̄menides Ante deos omnes
p̄mū generauit amorē. Vnde ab orphēo. Quē diuus Augustinus.

inter theologos p̄fectos anumerat cognominatus ē phanes ab eo q̄
ex chao p̄mus apparuit. plures amores sicuti ueneres fabulosa fi
xit at̄q̄tas. Quos luculēti scriptores posteritati cōmēdarūt. Nos
uero om̄issis reliquis Amore illū celebremus. qui a platōe diuini
tus memoratur. Qui uirtutes amatoribus suis cōciliat. Qui nos
diis amicos facit. Nos a platonica disciplina ne digito quidē. ut
dicitur trāuerso recedētes laudemus amore p̄ut laudari meret̄.
dicamus q̄ eū esse celestē. beneficū. pacificū. pulcherimū. qui mō
ralibus maxiorum bonorū causa ē. qui pacē largit̄ hōib̄us. Qui
uētis requiē. qui mari trāquillitatē. qui elemēta societate cōgluti
nat. qui cūctas animātes familiaritate cōciliat. beniuolētiē largi
tor. maliuolētiē exterminator. Et quēadmodū cōiungī non pōt a
maritudo cū dulcedie. caligo cū lumie. pluuiā cū serēitate. pugna
cū pace. cū fecūditate sterilitas. cū trāquillitate tēpestas. ita cum a
more odiū. Inuidia. lūor. maliuolētia copulari nō possūt. et q̄mad
modū radius a sole. calor ab igne. rigor a glacie. cādor a niue. ne
q̄unt separi. ita ab amore diuelli nō possūt. beniuolētia. Societas.
necessitudo. cōcordia. hic ē. n. amabilissimus. amiciciae nodus p̄n
ceps q̄ ad beniuolētiā cōglutinādā unde ab amore amiciciā nū
cupatam eō sapiētes tradiderūt. Quod est ī nauigio gubernator.
quod ī ciuitate magistratus. quod ī mūdo sol. hoc iter mortales est
amor. Nauigiū sine gubernatore labascit. ciuitas sine magistra
tu piclita. mūdos sine sole tenebricosus. efficitur. et mortaliū uita
sine amore uitalis nō ē. Tolle ex hōibus amorē. solē e mūdo sus
tulisse uideberis. huc adde q̄ hic deus a nobis oēm rusticitatem a
molit̄. oīs elegātie oīum q̄ mūdiciarū pater ē. Vnde uenuste plau
tinus senex. Amore deū appellat mūditiātem. et q̄ nītidis nitori
bus ait at̄tecellere. Da mihi hōiem efferū atq̄ truculētū. hūc amor
euestigio mollē reddet et mansuetū. Da rudē et rusticanū. statim
ab amore fiet ingeniosus. et urbanus. Da icultū. ab amore cultissi
mus efficietur. Deniq̄ torpor oīs. segnicies oīs. somnus lethargi
cus. marcor. squalor. icuria ex amoris contubernio eliminant̄. in
quo industria. nauitas. uigilantia. solertia. cultus. nitor cōmoran
tur. Atqui amoris accusator quid tantope iquit hūc deū laudas et
extollis? Qui multos mortaliū dementes fecit. qui multos a semi
ta uirtutū ī uiam uitiorū decliuem precipitauit. Qui multis exitiū
cōcinauit. huic ego tam seuerō obiurgatori. tamq̄ aspero amoris
criminatori ita breuissime respōdeo. Nō est ista amoris culpa sed

hominū qui amare nesciuerunt. Sicut. n. est quidam modus in rebus: sūt qdā prescripti fines: quos ultra p̄gredi nephas ē: ita in amore est qdā mediocritas adhibenda. Philosophorum sententia est moderatas esse Virtutes: excedentes modum atq; mensuram inter uitia reputari. Vnde ab uno de septem sapientibus dictum est.

quod latine significat ne quid nimis.

cui astipulat oratiana illa sententia. Virtus est medium uitiorum et utriq; redactum. hic modus hec mensura hoc temperamentum: quod uirtutibus adhibet: i amore quoq; adhibeat: et p̄cul erit oīs de amore cōq̄stio. Nam ut inquit eleganter et uere plautinus seruus. Bonum est pauxillum amare sane. Insane non bonum est. Quid non ne hoc idem precepit diuini dogmatis doctor apostolus precipiens in nobis ordinatam esse debere caritatem? Quae i multis ut inquit Origenes inordinata cōspicit. Vocabulo autem caritatis amorem in canonicis scripturis appellari hieronymus augustinusq; notificāt. preterea non laudes canimus amoris illius uulgari's atq; cois: qui pecuinis belluinisq; libidibus dominat. Sed illius precones existimus qui celestis est: quem greci Erota appellant: a quo existimat Plato i cratyllo heroum nomen deriuari: q̄ uis Augustinus et Marcianus capella etymon hoc est interpreta mentum noīs heroum aliunde deducant. Et cum nihil aliud sit amor sicuti doctissimi philosophorum disfinierunt q̄ fruende pulchritudinis desideriu: illum nos amorem laudamus celebramus extollimus: qui pulcherrimus est. qui ex pulchrorum desiderio natus: pulcherrima plura mortalibus cunctis iptit. Non ne artes ut reliqua omittamus ab hoc quasi quodam fonte fluxerunt? Non ne hic omnium iuentionum autor est et p̄pagator: medendi nanq; et diuinandi et sagittas ab arcu excutiendi disciplinam amore dulci iuenit apollo. Texendi artificium minerva. fabricam aerariam uulcanus. mensuras et pondera phedō: litteras mercurius. leges ceres. quae ob hoc a grecis thesmophora idest legifera noīat. Deniq; omnes qui ut iquit Maro p̄ artes iuentas uitam excoluerunt. Amore impulsore atq; autore cōmenti sunt nouas inuentiones. Non. n. talia inuenissent nisi talia adamasent. Omitto quod p̄ amoris beneficium aialia cuncta progenerantur i terris. Non ne ea quae ianimata dicunt amare quodā modo existimant. hinc Magnes ferrum trahit. Succinum paleas. cecitas nubes. et ut inquit Empedocles. Arida terra amat imbres. Et nemo non ut inquit hieronymus aliquid amat. Deniq; amore constant omnia aulescunt

florescunt propagantur. Et ut autor est Aristoteles in ethi-
cis id cuius uoluptati est: Cuius dicitur amator, et iucundissi-
mū est re amata potiri. Igit̃ amorem colamus amorem meritis pre-
coniis extollamus: a cuius sacrario pcul abscedat pphanū uulgus
hoc est homines inuidi atq; maliuoli. Sicut. n. non conuenit menti
dacto laudare ueritatē: pauori fortitudinē. Vitio uirtutē: ita mali
uolo amoris cultura nō cōuenit. Quipotius qui maliuolus ē is co-
lat atq; sectet̃ deū amori contrariū. Quē prisci Anterota q̃si cōtra
erota hoc est contra amorem eregione collocatū nūcupauerūt. Ce-
terū cū ille qui deū colit amet et sacerdotes: Nos qui amoris cultor
res esse uolumus. diligamus illius sacerdotes. q̃ pfecto sūt poetae
amarii atq; elegiographi: quorū lepidiora poemata non sunt asp-
nanda neq; p argumento ipudiciae sunt habenda: et quis uetus
uerbū sit talem esse hominū uitam qualis sit oratio tamē poetis lu-
dere uersiculis amatoriis et lasciuire pmittit̃. Nā ut igit̃ Catulus.
Castū esse decet piū: poetam
Ipsū: uersiculos nihil necesse est.

Qui tum deniq; habent salem: et leporem

Si sunt molliculi: ac parum pudici: Quod autem amatorū scripta
nullū prebeant specimen morū nullūq; sint uitae turpis iditiū tel-
statur Adrianus impator: q̃ Voconii poetae tumulū uersibus ex-
ornans ita scripsit. Lasciuus uersu mente pudicus eras: et ab Oul-
dio decenter et uere dictū est.

Crede mihi mores distant a carmine nostro.

Vita uerecūda ē: musa iocosa mihi. Ouidio subscribit festiuissi-
mus poeta epigrammaticus de se ipso scribens. Lasciua est nobis
pagina. Vita proba est. Quidāūt poetarū exempla cōmemoro: cū
seuerissimi sanctissimiq; philosophorū ludicros amatoriosq; uer-
siculos cōscripserint: qui tāto sāctiores existimāt q̃to aptiores. tā-
to pudicius compositi: q̃to simplicitus pmulgati. Deniq; audite
uel unicū dei philosophorū platonis exemplū. qui uersiculis hu-
iusmōi amōes suos nō erubuit pfiteri latē ita possumus iterptari
Suauia dans Aghatoni.

Animā ipse in labra tenebam. Egra et. n. pperans. tāq; abitura fu-
it. Ex his ne q̃so uersiculis parū pudicis platonem ipudicū existia-
bimus: platonis q̃ mores ifamabimus: qui tātū absuit ab ipudici-
cia. quāntū uersiculi a pudicia. Cuius uita tanto pbatior fuit q̃to
musa lasciuior. Ne longum faciam; si scripta omnia: quibus

amores resq; amatoriae continentur sunt cū suis scriptoribus re-
pudianda: Repudiantur canonice scripturae hoc est instrumenti uo-
ceris luculenta illa uolumina: quibus nihil sacratius nihil religio-
sius nihil mysticam magis existimatur. liber Geneseos abiiciat:
quoniam in eo amores Iacob et Rachaelis: Cōcubitus sichen cū
dina uiolentus: stuprū Iudae cum nuru thamar referuntur. nemo
librum numerorum summat in manibus. quoniam israelitici po-
puli fornicationes cum filiabus moabitarum i eo perscribuntur.
Cauē legas Iudicum uolumen. Cōtinet enim Sansonis robustis-
simi mollissimos cum puella dalida complexus. librū Hester ne
tangito. docebit enim te quemadmodum Assuerus Rex amorem
amore sicuti clauum clauo trudere conatur: et ad impatientiam a
moris leniendam per singulas pene noctes nouas puellas deui-
ginat efficiens ex uirginibus mulieres. libros Regum tāq; nephā-
dos explodito. quibus dauidis et berfabes adulteria: eiusdem seno-
scentis cum adolescentula sunamite complexus: Ammonis cum
sorore thamar incestus infandus: Solomonis cum Reginis con-
cubinisq; innumerabilibus fatuae amationes commemorant. Et
ut semel finiam. ipsum canticum canticorum tāq; sireneos cantus
obturata aure transito: Cum meros amores meramq; impudiciā
nisi mystice intelligamus resonare uideat. Ideoq; apud hebreos
obseruabatur ne quis adolescentulus libellū illum teneret in ma-
nibus. ne quis puer illius lectione oblectaretur. Igitur cum sacris
uoluminibus amatorias res contineri. eaq; non magis a prophāis
q̄ religiosi hominibus quotidie legi quotidie i templis nō clā sed
palā decātari uideamus: Tandē fateamur licere poemata lasciuie
ita scribi: et scripta lectitari citra oēm criminatōem. Et nos nemie
ut spamus i pbāte enarrabimus Amasii poetae pperitii amatorii
uenustūq; poema. Quo nihil i hoc genere existimo fieri posse pfe-
ctius: de cuius eruditōe excellēti elegantissimoq; splēdore i presētia
tacebimus: cū iā receptui canēdū sit: et q̄ multa scitu digna a no-
bis pscripta sunt i nostris cōmētariis. quorū lectō studiosis erit ut
cōfidimus frugifera: et a nemie nō bono ī genuoq; lectore pbabū-
t. Cū pperitio piter pgregrediet dimidiatus Suetōius: ut luculētissimo
scriptori extrēmā manū ipōamus. ad cuius lectionem ne illoris ut
aiūt pedibus accedamus more nostro. Isagogica qdā hoc ē irodu-
ctoria premittemus. Quae usui uobis sit audiuisse et uoluptati me-
minisse. Vos ut facitis libēter audite. atq; aīum aduertite. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione Titi Liuii ac
Sili italici continens historiae laudationem.

officium est boni professoris Viri prestantissimi id
uolle profiteri quod auditoribus utilitate cum uolu
ptate maxima allaturum sit: quod scolasticorum auri
bus satisfactorium: quod temporibus sit futurum acco
modatum, hoc ego semper omni studio ac diligentia
superioribus annis efficere contendi et ipse
effecturum me esse confido Cum duos celeberrimos uis scri
ptores ex omnibus delegerim quos in hoc augustissimo gymnasio
profiterer: quorum lectio et prodesse et delectare plurimum
possit atque his temporibus sit futura maxime conueniens.
Nam cum omnium disciplinarum cognitio utilis ac iucunda mor
talibus sit: historiae cognitione medius fidius utilissimam iucundis
simamque esse censeo ex quo cum multum omnibus scriptoribus
debeamus qui non solum sibi sed etiam posteris uixisse credunt
plurimum profecto historicis debere nos non possumus ificiari
quorum labore ac industria effectum est ut omnium aetatum: om
nium gentium: omnium populorum res gestae omnia preclara fa
cinora scirentur a nobis intelligerentur cognoscerentur. Ut cum
cunctorum illustrissimorum uirorum dicta facta uel memoratu
digna contueri ediscere recordari liceret. quae quidem re nihil pul
chrius nihil iucundius nihil magnificentius excogitari posse con
tenderim. Etenim ut a Cicerone scriptum est diuinitus nihil ea
rum rerum scire quae antequam nascerentur factae sint hoc est sem
per esse puerum. Cognoscere uero res gestas memoriae ueteris: or
dinem tenere antiquitatis: exemplorumque omnium habere notitiam
decorum laudabile ac prope diuinum est. Senibus ideo maior
auctoritas est quoniam ob longam aetatem plurimas res nosse ac
uidisse creduntur. at hoc iuuenibus cognitio hystoriarum praestat
ut etiam preteritis seculis uixisse uideantur. et illi me hercle ad
dolescentes qui hystorias habeant ad manum et exempla Illu
strum uirorum in promptu tanto senibus sunt anteponendi: quoniam
to plura negotia complectitur hystoria multorum seculorum quam
faciat hominis uita longissima, huc adde quod qui bonus ora

tor esse concupiscit in primis abundare debet exemplorum copia
et nosse quod plurima. Nam cum sit hystoria testis temporum lux ue
ritatis magistra uitae nuntia uetustatis nihil ambigitur quin ora
tor optimus esse non possit nisi fuerit antiquitatis exemplorumque
cognitione instructissimus: nisi hystorias perinde ac ungues suos
habuerit exploratissimas: quoniam ut inquit Quintilianus hysto
ria alere potest orationem molli quodam ac iucundo succo. Est pre
terea opera precium in uoluminibus hystoricorum omnis exem
pli documenta uelut in illustri monumento posita itueri unde quae
imitanda sint depromere ac nobis proponere ad imitandum quae
fugienda fugere possimus. pulcrum est ut inquit uerissime Dio
dorus ex aliorum erratis in melius istituere uitam nostram et quid
appetendum fugiendum ue sit ex aliorum exemplis posse cognos
cere. Vnde haud immerito Demetrius phalereus Ptolemeum re
gem subinde admonebat ut libros lecitaret quoniam quae amici non
audent principibus demonstrare ea omnia in libris scripta reperi
untur. Hoc est in cognitione rerum salubre atque frugiferum scire quod
bus artibus qua disciplina quibus moribus maxima imperia orta
sint Maximi imperatores nomen sibi immortale pepererint. Et
econtrario qua uitiorum labe infecta amplissima regna corruerint
et ex summo in imum precipitauerint. ad summam hystoria ad id quod
honestum est capessendum inflammat. Detestatur uicia probos ex
tollens improbos deprimens. hystoriae ut inquit uerissime Vitru
uius per se tenent lectores cum habeant nouarum rerum uarias ex
pectationes. Utinam nobis deus eam ingenii memoriaeque diuinam
uim condonasset qua Porcius latro declamator egregius fuerat de
coratus qui cum omnes hystorias unus omnium notissimas habe
ret iubebat aliquem ducem nominari et cuestigio eius omnia acta
cursim diligenterque commemorabat. Ceterum cum omnes hysto
rici sint legendi adeundi ediscendi: scriptores potissimum latini
rerumque italicarum ac maxime romanarum enarratores sicut mi
hi uidetur sunt adorandi colendi lectitandi nec unquam e manibus di
mittendi: idque duabus potissimum de causis faciendum uidetur quo
nam et rerum nostratum cognitio magis ad nos quam externarum
pertinere existimatur: et quod hystorici latini sanctiores uerioresque
grecis scriptoribus fuisse creduntur pugnant enim inter se non nes

fere grecorum scriptores et alter alterius mendacia refellere conatur, ita Ephorus Hellenicum Timeus ephorum philinum polibi-
us Herodotum plurimi tanq̃ fabulatorem reprehendunt hinc a
Satyrico poeta dictū esse credimus Quicquid grecia mēdax audet
in hystoria. Discrepantie autem illorum causa hec potissimū fuit
se traditur; quod nullam unquam curam greciꝝ populi adhibuerūt
ut preclara facinora scriberentur ac publicarentur: ideoq; magna
in scriptoribus mentiendi licentia fuit: qui cum partim res gestas
ignorarent ptim affectionibus ducerentur non hystoriam conscri-
pserunt sed mera mendacia. Contra apud romanos ut omnia pro
ut gesta fuerunt incorrupta integra atq; fideliter conscripta habe-
rentur Pontifices maximi res omnes singulorum annorū literis
mandabant: efferebātq; in album tabula domi proposita ut esset
populo potestas cūcta cognoscendi: et hi ānales maximi nomina-
bantur. Hanc autem similitudinem scribēdi secuti sunt Piso. Fa-
bius pictor et ille Cato portius omnium bonarum artium
magister a Plinio nūcupatus: qui sine ullis ornamentis sine pig-
mētōrū coloribus sine fucato nitore mōumēta rerū gestarū reliq̃
rūt nuda recta atq; simplicia p̃mā illā ip̃mis obseruātes hystoriæ le-
gē: q̃ precipit ne qd falsi dicat. et. n. dēpta ex hystoria ueritate ita
narratio oīs iutilis ac penitus manca efficitur Sicut corpus ani-
mātis iutile fit oculis effossis ut luculente scriptū est a Polybio.
Deinde cum ingenia erudito iam seculo indies magis excolerentur
et facundia uberior politiorq; proflueret eloquentissimi apud
Romanos ad scribendum hystoriam sese applicauerunt: qui non
ut superiores tantummodo narratores fuere: Sed etiam exornato
res atq; illustratores maximi extiterunt qui utpote diuino igenio
prestantes uiri hystoriam affectionibus omnibus casuum uarieta-
te mirabili egressiōibus iucundis resperserunt: et quibusdam flos-
culis quasi prarum distinctam uariegatamq; decorarunt qui cum
omnes sint excellentissimi Cum omnium lectio iucundissima ac
utilissima futura sit cū omnes haud dubie suspiciendos ac lectitā-
dos esse censeam: Titus Liuius ip̃mis enarratione dignissimus
mibi uisus est et iucunditatis utilitatisq; inter alios referēdissimus
Cuius lectio omnium scolasticorum auribus animisq; satisfactu-
ra sit, est enim dulcis candidus et effusus et eo nullus hystoricorū

melius commendauit mitiores affectus apud quem omnia cum rebus tum personis sunt accomodatissima. qui i narrando mirae est iucunditatis clarissimiq; candoris : qui ut uerissime dixit Quintilianus in contionibus supra quam narrari potest est eloquensissimus : Cuius lactea ubertas lectorem derinet auocat pascit omnibusq; affectionibus ualidissime commonet et quo uult maxime impellit: cuius diuine facundie nihil addi potest cuius orationi si quid demas ex elegantia detraxeris quemadmodu de platonis oratione Phanorinus dicere solebat. Idem grandiloquus est et sententiarum grauitate et maiestate uerborum. idem copiosissimus nec tamen longus. Nam ut inquit egregie Martialis No sunt longa quibus nihil est quod demere possis, non igitur immerito Diuus Hieronimus testatur quosdam ex ultimis hispanie galliarumq; finibus uiros illustres romam uenisse uel ob hoc solum ut Titum Liuium lacteo eloquentie fonte manantem contuerent: qui ut plinius in epistolis inquit posteaq; hominem uidere statim i patriam repedarunt. O te felicem o te beatum Tite liui Cuius unius uide di causa uiri nobiles tot milia passuum confecerunt ex peninsulis misregionibus proficiscentes. tot montes incultos tot inuia loca superarunt. illa profecto illa diuina uirtus est existimanda que in uno homine tantum polluit tantum effulsit ut ad eum uisendum tanquam ingens celebrandumq; miraculum Galli Hispaniq; sollicitarentur. merito quintilianus liuium inter ceteros scriptores legendum esse precipit in scholis quoniam scilicet candidissimus est et maximus auctor hystoriae Merito et nos liuium ex omnibus unum delegisse uidemur quem publice hoc anno profiteremur: Cuius libri omnes cum lectitandi sint et in manibus quotidie habendi: Non ne hec decas liuiana quam diis bene auspiciantibus ordimur enarrare Reliquis decadibus est anteposenda: non ne hec in primis uolumina a liuio diuinitus scripta fuisse censendum est? Et hec profecto decas hoc enim nomine liuiani libri a numero denario nuncupantur quanto bella quae continet ceteris bellis: maiora fuerunt tanto reliquas decades antecellit. Laudat origenem adamantium Hieronimus quod cum in cacteris uoluminibus omnes superauerit in cantico canticorum ipse se uicerit. Laudatur a Cicerone Crassus orator quem cum in agendis

causis consensu omnium cunctos semper exupauerit i extrema ac-
tione a semetipso supatum esse testatur. Praxiteles inter statuari-
os a Plynio celebrat: pida ac marmoris gloria supauerit ei semet
hoc idem et nos hodierno die de Liuiio merito dicere possumus.
qui cum in ceteris decadibus ceteros antecelluerit i hac semetipsu
uicit: et me hercules ut dicam Viri clarissimi quod sentio eodem al-
nimo Liuius bella scriptitauit quo romani gesserunt: eodem inge-
nii fulmine stilum exercuit quo Ro. populus arma tractauit: ea i
dem uigilantia incubuit chartis: qua Ro. milites discipline milita-
ri incubuerunt: et mediussidiui uideat populus Ro. uel ob hoc unu
tam memoranda facinora gerere uoluisset ut illa a tam luculento
scriptore describerentur: qui res haud dubie luculentas uerbis lu-
culentis aequauit quem quotiescuq; in manus summo: non lege-
re uideor bella sed tractare: et utiq; Hieronymus de paulo non
audire uerba sed tonitrua. in liuiantis uoluminibus uidere uideor
impatores contionabundos militesq; suos exhortantes ad prelia a-
lacri animo capeffeda: Senatum de rebus dubiis consultantem: ho-
stes hinc formidosos trepidare: Romanos illinc furibundos inuat-
dere: Deniq; apud liuium omnis rei militaris disciplina continet
omnia stratagemata omnes calliditates impatoriae demonstratur.
Leges senatus populiq; decreta: omnes deniq; artes: quibus do-
mi forisq; uiuitur conspiciuntur. Sed proh dolor quanta iactura
passi sunt omnes literarum studiosi ex centum decem uolumini-
bus liuianis depditi: qui omnia quae unquam Romani p septin-
gentos annos gesserunt preclara facinora ueluti in unum redacta
corpus noscere potuissent. Quanto dispendio affectus est Ro. po-
Cuius tot ac tantaru reru gestarum memoria cum libris liuii pa-
riter interit: Quantum uerae famae detrimentum illustrissimi im-
peratores subierunt: quorum nomina fuissent sempiterna et gesta
memorarentur: Si liuiana uolumina non intercidissent: quod si
defunctis ullus est sensus profecto liuianos manes ingemiscere cre-
dendum est tot labores in cassum sibi fuisse susceptos: tot nequic-
quam uigilatas noctes: tot frustra conscripta uolumina. quae si ex-
tarent omnia ni hil preterea nobis foret desiderandum. haberemus
in quo ocium in quo tempus bene collocare possemus: et tamen
nobis utpote soniculos uix actas suppeteret ad legendum: quae

illi diuina quadam benignitate predito suppeditauit ad scribendū:
qui etiam Dialogos ut inquit seneca philosophorum more Cōscri
psit: Sed querelle ab exordio nostro enarrationis pcul absint: ni
hil nec nobis nec ipsi Liuiio profuturæ. Ceterum cum sapientis
sit seruire temporibus: Nos quoq; temporibus his seruiamus: q
bus cum arma uigeant: bella horrida pstrepant: Cum omnis Ita
lia bellicis tumultibus seuiat: Classica psonent: Cum maiors tel
lum suum quatiat: Bellona dominetur: idoneum esse uidet ut scri
ptores eos potissimum legamus: qui bella describunt. hec ergo sit
nostra militia. alii bella gerent nos legemus alii sub Dio in cam
pis patentibus intuti pugnabūt: nos pugnas confectas in umbrā
i scholis tuti recēsebimus. hinc aures nostras Liuius personabit
inde Syluius. Ambo eadem bella facūdissime narrantes ille soluta
oratione: hic uersu heroico: qui nō minus hystoricus q̄ poeta iudi
candus est: Qui stilo Cothurnato et caractere grandiloquo tona
re ac fulminare uidetur: qui bella non scribere sed bellare: Cui ol
ptime conuenit illud oratianum: Audire magnos iam uideor dul
ces non indecoro puluere sordidos: Ardeus est Concitatus erret
ctus: idem Cādidus Copiosus atq; sublimis: multum habet ner
uorum: plurimum lacertorum: totus bellicis rebus accōmodatus:
qui non minus eruditionis asferre possit: q̄ iucunditatis: mira ē in
Syluii rerum reconditarum copia uaria ac multiplex locorū et ma
xime italicarum urbium descriptio: multa hystoriarum cognitio.
Et cum Virgilium illa felicitas ingenii soluta oratione reliquerit:
Cum Ciceronem facundia illa genuina in carminibus desitue
rit: Silio contigit id quod paucissimis dii dederunt: ut idem esset
et maximus poeta: et summus orator: qui utrūq; et Maronis et Ci
ceronis opus felicissime impleuerit: quod epigrammaticus poeta
elegantissime demonstrat his uersibus cum de Silio loqueret. Sa
cra cothurnati non attingit ante Maronis: Impleuit magni q̄ Cice
ronis opus: Idem alibi Silium musarum decus appellat: Sed qd
plura: Liuii et Silii facūdia: uires: ingenū: eruditio: ceteraq; uirtu

tes eximiae sese nobis quotidiana enarratione exhibebunt: sese offerent: ostentabunt Clarius sole fulgentes. Ego uero omni diligentia: studio: Vigilantia elaborabo: enitar atque contendam: ita singulos nodos enodare: ita implicita explicare: ut quemadmodum uos mihi ornamento maximo futuri estis: ita ego uobis sim non minimo emolumento. hoc mihi in animo est uelle prodesse: Vobis sit uelle perficere: Diu faxint ut utriusque utriusque propositum implere possimus.

Philippi Beroaldi Oratio habita in enarratione epistolarum Ciceronis et Lucani Continens laudem poetice

Maximum decorum munus est Viri Circumspectissimi: et quo nullum maius excogitari potest eloquentia: Qua una uel maxime sepauit hominem a ceteris mutis animantibus Deus ille parens et mundi fabricator: quae quia Sermo calrent irrationabilia merito uocantur. Eloquentia homines palabundos in agris atque dispersos congregauit in populum: et ex feris atque immanibus mites reddidit et mansuetos. Eloquentia multe urbes constitutae sunt: plurima bella restincta: Firmissime societates: Sanctissimae amicitiae Comparsate. Eloquentia mortales immortales efficiuntur: Merito itaque sciamina et omnium regina rerum oratio a doctissimis nuncupatur: Cuius tanta est dignitas: tanta potentia: tanta maiestas: ut Duce eloquentia diis similis esse uideamur: Et homines eloquentes qui oratores nominantur tantum reliquis hominibus prestare creduntur: quantum homines bestiis antecellunt: Nihil mediis fidius eloquentia diuinius repiri potest: nihil consumato oratore prestantius

Ceterum cum eloquentie partes omnes sacrae sint ac venerabi-
les: Ceterisque aliarum artium studiis anteponendae. Poetica in pri-
mis sacratissima est: quam antiqui primariam quandam philosophi-
am esse tradiderunt: Quae ab ineunte nos etate uiuendi formulam
doceret: quae mores: quae affectiones ostenderet: Quae res geren-
das cum iucunditate preciperet: Vnde non minus uere quam luculen-
ter dixit Oratius. Os pueri tenerum balbumque poeta figurat, mox
etiam pectus preceptis format amicis. Instruit exemplis inopem so-
latur et egrum. Quamobrem. Ciuitates grecorum eruditissimae
liberos in poetica in primis erudiebant: Solum poetam sapientem
esse dictitantes. Et ut diuus Augustinus scriptum reliquit poete theo-
logi nuncupati fuerunt: Cum de diis immortalibus diuinitus multa
conscriberent. Quales Orpheus musaeus linus fuisse tradunt.
Enimuero Artis poetice studia ut cicero facundissime scribit adol-
escentiam agunt: Senectutem oblectant: Secundas res ornant ad-
uersis pfugium ac solatium prebent: Delectant domi: non impel-
diunt foris: pernoctant nobiscum: peregrinantur: Rusticantur. huc
adde quod poeticus decor exercet ab oratore ut testis est cornellius: quod
oratori lectione poetarum plurimum conferre. Theophrastus affir-
mat: apud quos in rebus spiritus in uerbis sublimitas in affectibus
motus omnis et in personis decor exprimitur: ideoque in hac lectio-
ne M. Tullius putat esse quiescendum existimatque omnem loquendi
elegantiam expoliri augeri que poetis lectitandis. Est enim finitimus
oratori poeta suntque inter se cognatione quadam copulati. Ceterum
cum ceterarum rerum studia preceptis consentiat atque doctrina Poet-
e soli ipsa natura ualent et mentis uiribus excitantur: et quasi di-
uino quodam spiritu inflamantur. Vnde plato diuinitus scripsit li-
bro tertio de legibus poetarum genus esse diuinum: et idem tradit
in phedro Vates furore diuino concitados multa commoda grecis
hominibus attulisse. ab eodem per quam eleganter dictum est in libello
de furore poetico poetas diuino instinctu concitados eundem fu-
rorem interpretibus quos rapsodos appellat infundere imitarique
magnetis lapidis naturam: qui non solum ferreos anulos trahit sed
eandem trahendi uim ipsis anulis latenter insinuat. Origenes
quoque ille magister ecclesiae in libris: quibus titulus est Perier-
on Virtutem quandam esse docet Spiritalem quae poeticam in-

spiret : cuius inspiratione poetae repleantur. Platonē Origeniq;
astipulat Ouidius sic scribēs. Est deus in nobis : agitante calesci/
mus illo : et alibi. Est deus i nobis : sūt et cōmercia. celi : Sedibus et
thereis spūs ille uēit : Qua pp haud īmerito poetas atiq; sacros no/
miarūt : Vnde ab eodē scriptū ē : At sacri Vates et diuū cura uoca/
mur. et Calphurnius i bucolicis iqt. ille fuit uātes sacer : et Luca/
nus noster scriptū reliqt : O sacer et magnus uatū labor : Ennius
uero sanctos poetas appellat q; quasi deorum aliquo dono et mu/
nere prediti esse uideantur. Hinc est q; poete antiquitus in maxia
ueneratione maximoq; precio habebantur q; a principibus foue/
bantur : q; a regibus ditabantur : q; ab omnibus certatim amaban/
tur : Vnde non minus uere q; diserte cecinit naso. Cura ducum fu/
erāt olim regumq; poete : Premiaq; antiqui magna tulere chori :
Sancta q; maiestas : et erat uenerabile nomen : Vanibus et large se/
pe dabātur opes. Charus fuit scipioni africano Ennius : Charus
Archias mario atq; lucullis. cherillum poeta quis ignobilem in/
delitiis habuit alexander. Virgilium fouit augustus : cuius uersicu/
los cum in theatro. po. ro. audisset. surrexit uniuersus : et presentē
spectantemq; Virgilium tāq; augustum ueneratus est. Oratiū me/
cenas adamauit : Tibullum messalla dilexit. Papinium Domitias/
nus auro palladio Coronauit. Aufonium gracianus consulatu de/
corauit : Neq; solum uiuentes poete qui honorificentius Vates di/
ci existimantur : sed etiam defuncti uenerabiles extiterunt : Siqui/
dem alexander magnus : Cum inter spolia Darii persarum regis
Scriniolum cepisset auro gemmisq; ac margaritis preciosum : in
eo libros homericos reposuit : ut preciosissimum humani ingenii
opus ope ditissimo seruaretur. Idem homerum adeo diligebat : ut
eius iliada : quod diuinum poema edidicerat : quod uaticum rei mi/
litaris appellabat noctu sub puluino una cū pugione subiceret :
et ita cum homero poetarum principe uigilabat : Cum homero
dormiebat : idem Pindari iter lyricos poetas prestātissimi familie
ac penatibus parci iussit : Cum thebas euerteret. Alter uero Ale/
xander qui Romano prefuit imperio uirgilium adeo admirabatur
ut eum Platonem poetarum uocitaret : eiusq; imaginem in Lara

rio cōsecraret. Quinetiam Elius Verus Romanus impator Mar-
tiale epigrammaticum poetam suum Virgilium nuncupabat.
Huc adde quod etiam Dii amatores ultores q̄ exitere poetarum.
Siquidem apollinis oraculum ut inquit Eusebius Pamphilus: Euri-
pidem laudibus in celum tulit: et archiam tamq̄ scelestum ac pro-
fanum iussit exire de templo: q̄ archilocum poetam interemisset.
Sophoclem quoq̄ tragici coturni principem liber pater tamquā
delitias suas sepeliri iussit. Preterea poete quadam suauiloquentia
adeo sunt dulces: ut non legantur modo: sed etiam ediscātur: quo-
rum autoritas tanta est: ut illorum dicta pro certissimis testimoniis
habeantur: Nam et Plato et Aristoteles principes philosophorū
homeri aliorumq̄ poetarum carminibus sua dicta persepe corro-
borant. Quinetiam iurisperiti illi sanctissimi in libris digesto-
rum frequenter allegant poeticos uersus: et maxime scribentes de
contrahendā emptione et uenditione: et i titulo de gradibus: et de
uerborum significatione: et ad legem aquiliam: et de rerum diuisi-
one: sextētisq̄ in locis citant testimonia poetarū. In decretis quo-
q̄ Virgilianum carmen ex georgicis et oratii uersus ex epistolis
afferunt. Quid nō ne ecclesiastici scriptores et in primis Augusti-
nus Hieronymus atq̄ Lactantius: Tria christiani dogmatis lu-
mina clarissima scatent autoritatibus poetarum? Quid maius lo-
quor? Non ne apostolus paulus uas electionis Tuba euangelii et
sanctarum scripturarum armarium poetas studiose lectitasse uide-
tur? qui ad Titum scribens uersiculū usurpat Epimenidis poete.
Cretes semper mendaces male bestie Ventres pigri: in alia quoq̄
epistola Menandri carmen allegat: Corrumunt bonos mores cō-
fabulationes pessime. et apud athenienses in areopago hoc ē mar-
tis curia disputans Aratum poetam testem citat. Preterea ut i dei-
cretis scriptum est dominus precepit israeliticis: ut egiptios argē-
to spoliarent Tropologice intelligens ut argentum idest eloquen-
tiam apud poetas inuentam colligerent atq̄ possiderent: Dauid
quoq̄ ille psalmographus psalterium numeris poeticis con-
cinnauit: Quod ut inquit Hieronymus in morem Oratii
flacci et pindari: nunc iambo currit: nūc alcaico personat: nunc sa-

phico tumet: nunc semipede ingreditur: Deniq; esaiæ et iob: et so-
lomonis luculenta uolumina: hexametris et pëtametris uersibus:
ut Iosephus et origenes scribunt apud hebreos composita decur-
runt. Quinetiam ut Cassiodorus restatur: omnis poetica eloqui-
tio a diuinis scripturis sumpsit exordium: adeo musica uenustas
leposq; poeticus existimatus è omni esse suauitate refertissimus:
adeo carmina moduliq; numerosi placuerunt: ut deos existima-
rent esse placabiliores: Si eos uersibus adorarent: et carminibus
precarentur: Vnde ab Oratio dictum est: luculenter: Carmine dii
supi placantur carmine manes: et non minus uere q; facide ceci-
nit Lucretius. Calliope requies hominum diuumq; uoluptas. Sit
igitur apud uos uiri prestantissimi sanctum ac uenerabile nomen
poetarum: qui principibus chari sunt: qui fouentur a bonis: quo-
rum carmina ediscuntur a litteratis: Quorum uersus tersissimi
aures deorum mulcent eosq; exorabiles mortalibus faciunt: qui
quibusdam figmentis adumbrati multa saluberrima precipiunt:
sententias e penitissima philosophia depromptas dissimulatè in-
terferunt: mentes nostras optimis preceptis frequenter instituunt
et ut autor est Manlius. Omne genus rerù docti cecinere poete.
Idem linguam ornant: facundiam augent: et supellectilem uerbo-
rum faciunt copiosissimam: Deniq; solis pene poetis datum est:
ut ad laudandù et uitupandum pariter sint accommodati: et què ad
modum immortalì laude donantur illi: quos carminibus extollunt:
ita sempiterna illi pulsantur infamia: quos maledicis uersibus in-
sectantur: merito nos monet Socrates Platonicus ut diligèter cas-
ueamus: ne poeticum hominem quempiam nobis infensum ha-
beamus. Et principes quos carminibus celebrant immortales effi-
ciuntur: quod eleganter expressit Oratius illo uersiculo: Dignuq;
laude uirum: musa uetat mori: Celo musa beat: Si aliquando la-
sciui et obscena scribere: et ludicra atq; amatoria decatate et im-
pudica promere uidentur: Non proterea sunt poete repudiandi:
Cum neq; scriptorum mores ex uersibus iudicandi: neq; lepidio-
ra carmina pro argumento impudiciæ sint habenda: licet lasciu-
re carminibus citra impudiciam: licet iocari uersiculis citra ebi-

scenitatē mortū: licet lingua et calamo ludere pudenda: animo
et corpore exercere probanda: nemo poetas explodendos esse cen
teat: propter uersus molliculos: et amatorios: imo glibet existimet
poetas esse amandos fouendos lectitandos propter singularem e/
ruditionem: rerumq; doctrinam copiosissimam: quae cum in om/
nibus magna conspiciatur in Lucano maxima redundat: Namq;
in geographia hoc est locorum descriptione est eminentissimus:
in astrologia eruditissimus: in hystoriarum enarratione facundissi
mus: in orationibus eloquentissimus: i stilo heroico sublatissimus:
in rebus describendis compositissimus: idem ardens est et concil/
tatus: et sententiis clarissimus: et ut inq; Quintilianus oratoribus
magis q̄ poetis imitandus: Qui quoniam magis scribit hystoriam
q̄ figmenta componat: a nonnullis et maxime a seruius ex familia
poetarum exterminatur: ex quo et ipse apud Martialem illudens
ait: Sunt quidam qui me dicunt non esse poetam: Sed qui me uen
dit bibliopola putat: Atq; diuus Hieronymus non solum poetam
eum appellat: sed etiam ardentem esse dicit: et papinius i syluis oī/
bus poetis lucanum non ueretur antepone re unico excepto Virgi
lio: in cuius comparisonem ita scribit: Quid maius loquor ipsa
te latinis Eneis uenerabitur canentem: et alibi metaphoricis inq;
Bethym Mantua prouocare noli: hoc idem sensit Martialis inq;
ens: Phoebe ueni sed quātus eras cum bella canēti: Ipse dares la
tiae plectra secunda lyre: Enarrabimus itaq; diis bene auspicanti/
bus poema lucani poetae Cordubensis: Tersum eruditum: luculē
tum: Cuius lectio multum proderit: nec minus delectabit: quod
si ciceroni olim legere contigisset. nunq; profecto scripsisset: Cor/
dubenses poetas pingue quiddam somniare: atq; peregrinum: ego
in primis elaborabo enodare nodos q̄ plurimos: quos uel paucissi
mi explicare potuerunt. Lectioni lucani cōiuncta erit lectio epistol
larum Ciceronis: et ita eum poeta illustrissimo copulabitur ora/
tor inclitissimus: de quo melius est tacere sicut de carthagine scri/
bit hystoricus quam pauca dicere: de quo cū proximis annis mul/
ta dixerimus in presentiarum hoc solum dixisse cōtenti erimus:

Quod character cicerois epistolicus ad eloquutionem in adolesce-
tioribus scholasticis formadam ad facilitatem extemporalem com-
parandam: est maxime conducibilis: cum leniter fluat: et ipsa epi-
stolarum dialectos habeat quandam quasi genuinam iucunditatē:
in quibus uincula quidem sunt sed laxiora neq; tā numerosa q̄ in
orationibus: et cū epistole quotidianis uerbis texende sint: Cum
nihil accersitū habere debeant: ut inquit Seneca nihil affectatum
Ciceroniana in epistolis eloquutio facilis est et illaborata et ex quo-
dam ueluti promptuario copiosissimo deprompta: quę cum imita-
da sit et maxime imitabilis. Nemo non sperat se epistolarem Ci-
ceronis eloquentiam effingere atq; emulari posse: uerum ut iquit
Oratius Sudet multum frustra q; laboret ausus idem: Ceterum
cum liuius in epistola ad filium scripta legendum in primis esse
Ciceronē prescribat: Opinor me facturum operepretium si cice-
ronis epistolas publico auditorio hoc anno profitebor. ex quarum
enarratione non parum studiosi eloquentie iuuabuntur. ipse equi-
dem quod ad me attinet omni studio uigilantiaq; contēdam: ut om-
nibus satisficiam: ut neminem ad nostras lectiones audiendas ue-
nisse peniteat: preterea quedam scitu digna annotabimus: que ad
epistolas componendas pertinere uidebuntur: ut scholastici nō so-
lum ex uiua ut aiunt uoce: sed etiam ex scriptis litterulas nostras
quātulecūq; sunt cognoscere possint: Sed iam tempus ē ad ea nos-
transire: que enarrationi ipsi sint accommodata: Quę dum breui-
ter expono: queso ut fecistis adhuc diligenter attendite: mihi one-
rosum non est dicere: uobis molestum nō sit audire. Dixi

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione rhetori-
corum continens laudationem eloquentiæ atq; Ciceronis.

Epenūero admirari soleo Viri circūspectissimi:
q; cum ex animo constemus et corpore: animū:
qui diuinus est paucissimi colant: corpus quod
fluxum est et caducum q̄ plurimi: homines me-
hercle preposterū atq; peruersi: qui id quod deterius est pluris fa-

ciūt: eo quod preciosius est: qui bona corporis bonis animi anteponere non uerentur: qui in uoluptatibus belluinis summū bonum collocandum esse censent. Atqui quanto rectius: quanto laudabilius est ita instituere uitam nostram: ut corpus animo ancillef ut bona animi prima et in primis capeſſenda eſſe exiſtimemus: ut corpus cauſa animi: non animum cauſa corporis ab omnipotētiſſimo ac Ultramundano deo fabricatum eſſe credamus. ut deniq; hominem interiorem: hoc eſt animum: qui uerus homo ē colamus ac honoremus: hoc in primis iubet Plato ille philoſophorū deus: hoc Platonius Apuleius facitandum eſſe demonſtrat: hoc efficeret debet quiſquis de ſe ipſo bene ſentit. Cultura uero animi ē: peioribus repudiat meliora ſectari: et id quod optimum eſt poſſimū capeſſere. Cultura animi eſt ingenuas diſciplinās amplexari: cultura animi eſt ipſa eloquentia: quae una eſt de ſummis uirtutibus: Quae ſacra ac uenerabilis: quae rerum publicarum gubernatrix preclara eſſe fertur: Quam, M. Tullius primam artem appellat: Quam Cor. Tacitus autumat ceteris aliarum artium ſtudiis eſſe anteponendam: in qua preſidium ſimul et telum eſt: Quo propugnare pariter et inceſſere poſſimus: Quae flexanima: Quae omnium regina rerum a luculentis ſcriptoribus nuncupatur: Qua qui preſtitus eſt inter homines ut ita dicam deus putatur: qua deniq; efficitur: ut reliquis hominibus tanto preſtemus: quanto homines beſtiis antecellunt. Eloquentiam ergo uiri preſtantiſſimi totis uiribus capeſſere: eloquentiae dies ac noctes impendere: eloquentiae iugiter inuigilare debemus: hoc ſit ocium noſtrum: hoc negocium: in hoc labor: in hoc quies reponatur: et ut oratio noſ uerſus uſurpem: Hoc opus: hoc ſtudium parui properemus et ampli: Si patrie uolumus ſi nobis uiuere chari. In cubiculū autem eloquentiae introducet nos ille qui clauēs habet, M. T. C. Qui eloquentiae clauiger: imo alumnus: immo p̄tus dici meretur. hic nobis cūctas eloquentiae diuitias reſerabit: cuncta petiſtromata explicabit: omnes ornatus oſtendet. hoc duce hoc deprecatore nobis utendū eſt: ſi inſinuar e nos in amicitiam cum eloquentia cōcupiſcimus.

Hic enim ille est qui eloquentiam ipsam locuplectauit: qui ad or-
namētum patrii sermonis complura uocabula excogitauit: qualia
sunt: beatitas: beatitudo: syllabatim. et pro orizōte finiedus: mul-
taq; alia id genus: quae primus Cicero commētus esse fert: ideo
q; incertum est: utrum ipse plus eloquentiae debeat: an ipsi eloquē-
tia: quem eloquentie archetypum et simulacrum nuncupare mento
possumus: qui apud posteros id est consequutus: ut Cicero iam nō
hominis nomen sed eloquentiae habeatur: De cuius laudibus: si
cut inquit Salustius de carthagine: melius esset tacere: q̄ pauca di-
cere: et nos anno proximo non pauca cōmemorauimus. Sed quo-
niam ut autumat Plato non nocet bis dicere quod bene dicitur: et
ut ait Seneca nūq̄ nimis dicitur: quod nūq̄ satis: Repetamus i pre-
sentiarum nonnulla de Cicerone: Quae neq; uos audiuisse: neq;
nos dixisse peniteat. M. Antonius orator: cui uel primas eloquē-
tiae partes maiores nostri tribuerunt: dicere solebat: multos se ui-
disse disertos: eloquentem omnino neminem: eloquentiū uidelicet
formam: quam animo cernebat: re ipsa uidere nō poterat. utinam
hic antonius Ciceronem in foro Romano causas actirātem: uel
semel audiuiisset profecto dixisset hunc esse illum: quē querebat
quem nūq̄ uidere potuerat: eumq; non solum eloquentem: sed elo-
quentissimum: sed eloquentiae ipsius imaginem esse asseruisset: et
merito. Nam ut facundissime Quintilianus tradit: Cicero
unus dono quodam prouidentie genitus uidetur: in quo to-
tas uires suas eloquentia experiretur: qui effinxit uim De-
mosthenis: copiam Platonis: iucunditatem isocratis: in quo
omnes orandi uirtutes congestae fuerunt: quae in aliis orato-
ribus singulae conspiciuntur. Laudamus in Cesare calorē:
in seneca copiam: in Quintiliano diligentiam: in Plinio nū-
torem: Laudauerunt prisca in gracho impetum: i lelio lenitatem:
In Catōne grauitatē: i caluo sanctitatē: i hortensio p̄titionem: at
M. T. i oib; his: quē i singulis singula laudat ē eminētissimus:
a quo omnis dicēdi copia: uelut a copiosissimo fōte p̄currit: a quo
licet de Homero cecinit Manlius: omnis posteritas latices i po-

cula dixit : de quo id dici merito pōt uerbis paulū imutatis : quod
de epicuro dixit Lucretius : Hic genus humanum eloquio supauit
et omnes Resinxit stellas exortus ut etherius sol. Et cum ab aliis
scriptoribus rerum : ab aliis uerborum doctrina queratur : Cicero
doctrinam facundiamq; abunde suppeditat : Et cum tria sint gene
ra dicendi : Quos greci characteras appellant : Cum sint grādilog
qui sententiarum grauitate : et maiestate prepollent : Cum sint gra
ciles in quibus subtilitas ac uenustas est : cum sint intermediū : qui
in confinio Vtrorūq; téperati florēt : in his omnibus Cice, absolu
tissimus consumatissimusq; conspicitur. Laudat homerus i ulixe
orationē : quā niuibz hibernis simillimam illo uersu esse pñunci
at : Instar erant himbris fluitantia uerba niualis : Talis in Cicero
ne haud dubie esse cognoscitur : uidelicet plena : Larga : Magnifi
ca : excelsa : breuiterq; celestis : Pericles ab Aristophane poeta eo i
mico dictus est : fulgurare : tonare cuncta oratione pturbare : atq;
miscere : hoc idem de Marco Tull. dicere possumus : Cuius sentē
tiaē fulmīa : Verba tonitrua mibi uidētur : Et sicut apostolus Paul.
tuba euangelii a diuo Hieronymo nuncupatur : ita ipse tuba elo
quentiae nuncupari potest : In cuius labris illā psuadendi deam
fessitauisse credimus : quae a grecis Pitho : a latinis suada : siue sua
dela nominatur : quam in ore piclis apud grecos : in ore cethegi
apud Romanos sedisse scriptores idonei tradiderunt : Merito igit
Rex oratorum et latine linguae illustrator dictus est : Merito arcē e
loquentie tenere et in iudiciis regnare existimatus : Merito ob eius
os grai ora obuertebant sua : Ex cuius libris deprendere licet : ut
Cornelius tacitus auctor est : Nullius ingenue discipline scientiā
ei defuisse. ille non solum grammaticae : et poeticae : et rhetorice ar
tis crateras ebibit : sed etiā auidissime hausit crateram dialetice au
sterā : musice dulcē : geometrie limpidam : et uniuersę philosophię
nectaream : quam quidem philosophiam : cum rome prius pegrina
retur : et ut utar uocabulo plautino tamtummodo atticissaret : p̄mus
fere ro. ciuitate donauit : et latia līgua opulētā ac pollētē fecit : nāq;

uerbis pluribus grecanicis uerba latina accomodauit : Que .n. philosophi grece dicunt Catorthomata cicero latine rectefacta nominauit : Quae illi Catalepsis hic copressiones : quod illi axioma hic pronunciatum : Quae illi fantasias hic uisa nuucupauit : et sexcēta alia id genus primus effinxit . idē ut nihil intactū relinqueret iuri operam dedit et de legibus uolumina concinauit . in omnibus uel ro quae scripsit tanta autoritas inest ut pro ratione dicta ipsius habeantur : ut iuris consulti pluribus in locis testimonio ciceronis utantur . Namq; in libro de . Ver . signi . definitio litoris ex eius sententia comprobatur et digestis de origine iuris fit metio orationis quae pro ligario scripta est : et in titulo de penis . exemplū orationis pro cluentio habito mutantur . Igitur cum tam uariis tamq; multitiugis disciplinis esset refertissimus factus est consumatus orator : et ut dicam quod sentio incomparabilis . et quod de Varrone dixit Terrentianus . Vir doctissimus Undecumq; Varro . id nos de M . T . C . dicamus : Vir doctissimus undecūq; Marcus : q; mihi hac peculiari laudatione laudandus uidetur ut tribus hisce nominibus cognominetur quae illi optime quadrant . Videlicet . Polyhistor . Philosophotatos Poligraphotatos idest multiscius philosophie scientissimus et rerum plurimarum scriptor luculentissimus . hic . n . ille est quem ob eximias excellentesq; uirtutes omnes in celū laudibus certatim ferunt : de quo preconiā poetarum uulgatissima celebrantur . de quo ita cecinit . Catullus Disertissime romuli nepotum Quot sunt quotq; fuere marce tullii quotq; post aliis erunt in annis . De quo ita Lucanus . Romani maximus auctor tullius eloqui . De quo silius . furialia bella fulmine compescet lingue nec deinde relinquet par decus eloquio Cuiquā sperare nepotum . de quo epigrammaticus poeta martialis . Illud laurigeros ageres cū leta triumphos Hoc tibi roma caput cum loquereris erat : Qui ita laudat a manlio : Et censu tullius oris emeritis celum . Quem cū grece declamantem Apollōntus rhetor audiuiſſet mirabūdas paulisper obticuit moxq; in hec uerba prorupit : te nempe Cicero laudo et admiror sed grecorum fortunae me miseret : Cum uideo eloquentiam quae uirtutum sola nobis grecis relicta erat per te ro tamam transmigrare . extat luculentum epigramma dignūq; ubiq; legi quod tullius laurea ciceronis libertus in laudem patroni concī

nauit: cū aquas Ciceronianas oculis medentes: his nerfibus celebraret. Quo tua romane uidex clarissime linguae: Silua loco melius surgere iussa uiret: Atq; academiae celebratam nomine uillā Nunc reparat culta sub potiore Vetus: Hic etiam apparent lymphae non anterepere: Languida quae infuso lumina rore leuant: Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori Hoc dedit: Hac fontes cum patefecit ope. Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem: Sint plures oculis quae medeantur aquae. Quid multa? nōne et plinius ciceronem extra omnem ingenii aleam collocat: et doctorum lucem appellat: qui in VII. natu. histo. De laudibus Ciceronis luculentissimum scripsit elogium: Et ab omnibus Ciceroniane uirtutis amatoribus ediscendum: Quod hoc est. Sed quo te Marce tullī piaculo taceam: Quo ue maxime excellentem insigni predicem: te dicente legem agrariam: hoc est alimenta sua abdicarunt tribus. Te suadete roscio theatralis sediciōis auctori leges ignouerunt: notatasq; se sedes ignominie discrimine aequo animo tulerunt: te orante proscriptorum liberos honores petere perdidit. Tuum Catilina fugit ingenium: Tu Marchum anthonium proscriptisti. Salue primus omnium pater patrie appellate: pater in toga triumphum: Linguaeque lauream merite: Et facundie litterarum latinarum parens: atq; ut dictator Cesar hostis quōdam tuus de te scripsit: omnium triumphorum laudem adeptus maiorē: quāto plus est ingenii Romani terminos intantum promouisse: quā imperit. Hec obiter dicta sint de uiro nunq̄ satis laudato: Cuius liberos omnis diuinitas scriptos: Vtinam tam studiose legeremus: quā studiose Diuus Hieronymus lecitauit: qui ob id ipsum: Ciceronianus ante dei tribunal: meruit appellari: Sicut in libello ad eustochium ipse meminit: Et rufinus affirmat: Cuius rei etiā mentione fit: in decretis. distin. xxxvii. Nos uero ex immensa Ciceronianae bibliothecae silua: Rethoricos ad herennium potissimum excerptissimus: Quos publico auditorio hoc anno p̄fiteremur: in qui

bus præcepta docendi oratorias artes plurima et pene omnia ada-
musim præscribuntur: quos libros quidam non ciceronis sed alteri-
us oratoris et potissimum cornificii esse contendunt: super qua re
nunc mihi non est disputandi locus: hoc uero exploratissimum
est: hos libros rhetoricos: siue a Cicerone compositi fuerint ut Pri-
scianus existimat: siue ab alio nescio quo: ut nonnulli ex neoteri-
cis autumant: esse luculentos limatos emunctos et in primis con-
ducibiles ad docendam eloquentiam: quæ in canonicis scripturis
argento comperatur: quam sub nomine argenti egiptiis eripiendâ
esse dominus precepit: sicut in pentateuco et maxime in exodo a
moysè relatum est: in leuitico etiam primicias mellis domino iube-
mur offerre quod tropologice significat dulcedinem eloquentiæ:
Qua nulla dulcedo mellea dulcior esse existimatur: Cui omnis su-
auitas comparata fatiscet: et austeritatis ac amaroris plena uidebitur
hoc uerum esse omnes eloquentie professores affirmant: hoc ne-
mo uestrum ificiabitur: ubi præcepta rhetorice optime didiceritis
Quam nonnulli in latinum transferentes: Tum oratoriam: tum o-
ratricem nominauerunt. eritis autem haud dubie eloquentes: si elo-
quentissimi oratoris uolumina in manibus frequenter habebitis:
Si tulliane lectionis eritis studiosissimi: ille. n. ut Quintilianus ait
se profecisse sciat: cui Cicero ualde placebit. Lectioni Ciceronis
copulata erit lectio siluarum: Quas papinius statius poeta neapo-
litanus: poetico quodam calore cōscripsit: Vnde et siluæ merito nū-
cupantur: Nam siluam præci uocarunt poema stilo quæ uelocissimo
compositum. quando poeta calorem sequens ac impetum: ex tem-
pore scribit: et ut inquit plato in musæ tripode sedes furoris affa-
tu concitatur. Preterea silua in alia significatione: apud eruditos:
accipitur pro ubertate ac copia rerum cateruatim congestarum. Vnde
ait Cicero in oratore: omnis silua dicendi ducta ab illis
est: et Tranquillus in libro de grammaticis reliquit inquit
non mediocrem siluam observationum sermonis antiqui.
et Diuus Hieronymus in prologo Iosue: et in prologo pal-

ralypomenon siquam hebraicorum nomiuum appellat multitudi-
nem copiosissimā. in hoc uero poemate perinde ac in siluis nemo
ribusq; sunt cuncta cōgesta et et agminatim coaceruata. incredibilis
rerum reconditarum commemoratio imēsa multiugae doctrine
descriptio historiarum: ac rerum scitu dignarū luculēta narratio.
in summa quāplurima leguntur in siluis statū: Quae pphanum
Vulgus ignorat in quibus grammatisfe allucinantur: in quibus
Comentatores subinde labunt. hec et id genus reliqua nos ea ui-
gilantia eo studio ea diligentia explicare conabimur atq; pro uiri-
li parte enodare curabimus: ut nullus auditorum nostrorum enar-
rationes nostras merito possit criminari. Ceterum quoniam cice-
ronis rethoricos enarraturi sumus: ne illotis ut aiunt pedibus: in
ipsa penetralia ingrediamur de Ciceronis uita et obitu pauca di-
camus Quae uobis uoluptati sit audiuisse: usui et ornamento me-
minisse: Vos ut cepistis queso diligenter attendite. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione
Iuuenalis atq; Salustii

Etustissimi grecorum Viri clarissimi maximos
honores constituerunt nobilibus athlethis qui
i ludis olipicis pythiis ismiis neemeis uictoriā
reportassent. Nam cum palma et corona deco-
rarentur in suas mox ciuitates reuertētes Qua-
drigis triumphalibus inuecti conspiciebantur
et quoad uiuērēt uectigalibus publicis alebantur: Quod me cogi-
tantem subit admiratio Cur non iidem honores uel potius maio-
res luculentioraq; emolumenta constituta fuerint rerum scriptoris-
bus: qui infinitas uoluptates cunctis mortalibus prestant: et de to-
to humano genere optime merentur: qui tanto athlethis antepone-
di sunt quanto animi corporibus antecellunt. Et. n. ab athlethis
Corpora a scriptoribus animi exercētur: illi corpora sagināt: isti
animis pabulum fugerūt copiosum et solam immortalitatem au-
cupantur: Quo circa cum multum debeamus singulis singularū
rerum conditoribus tum plurimum profecto debemus inuentoris-
bus litterarum: quibus nihil prestantius nihil excellētius nihil ui-
lius ullo unquam tempore excogitatū est. Enimuero litteris con-

stat immortalitas hominum. et memorie fulcitur eternitas : littere
res multis retro seculis a multis nationibus gestas nobis ostentat.
litteris cognitio omnium disciplinarum percepta est: Conuertium
litterarum tolle ex omnibus: Solé ex ipso mundo sustuleris. Huius
tam excellentis tam necessarii boni quisnam fuerit repertor ambi
gitur. Alii a Mercurio litteras repertas arbitrantur. alii a phenici/
bus inuentas esse tradunt: Cuius rei argumentum est qd phenicia
litterarum eleméta primi poete nuncuparunt. in greciam autem e
phenicia litteras Cadmum attulisse ferunt: mox e grecia in latium
attulere pelagii. Quidam autumant litteras assyrias fuisse semp.
Ecclesiastici uero scriptores ab hebreis reptas esse contendunt: id
qd ualidissimo argumento probare nituntur: qd uidelicet apud he/
breos singula litterarum elementa aliquid significant quod neq
apud grecos: neq apud latinos ullo modo fieri potest: Verbi gra/
tia prima hebreorum littera aleph. nuncupatur: quod latine signi/
ficat disciplinam Secunda beth quod domus interpretatur. gimel
plenitudo: Deleth tabularum siue librorum. et ita reliq littere he/
breorum alicuius rei significatiue esse traduntur: quod neq de
grecis neq de latinis fertur. Hec sunt que ab eruditis memorant
de origine litterarum: quibus qui imbuti fuerint: tantum illittera/
tis hominibus antecellunt qum homines ceteris animatibus pre/
stant. Ceterum ipse mecum interdum querere soleo: quid est qd
cum tot fuerint populi. Tot gentes toto terrarum orbe diffuse. Tā
paucæ nationes in litterarum studio effloruerint. Soliq fere greci
et italici litteras excoluerint. Namq plures ut ego opinor in sola
grecia Italiaq scriptores extiterunt: q in omnibus aliis per longa
secula nationibus. huius rei nimirum illa potissima causa esse ere
ditur: aeris uidelicet subtilitas atq temperies. Non enim temere
dixit Heraclitus: Aer sicciior anima prudetior et melior. hinc the/
bani pingues ebetesq existimati sunt: q thebis celum esset crassis/
simum. Contra attici putantur acutiores: q athenis aer tenuis at
q salubris. hinc septemtrionales mentibus stupentibus esse traduntur:
q propter celi crassitudinem: immodicumq aeris humorem
refrigerentur: que res haud dubie efficit animos tardiores hebe/
tioresq: Verum propter sanguinis humorisq habundantiam: fer
ro resistunt sine timore: E contra qui proximi sunt ad axem meri

dianum feruentissimis estibus obnoxii exiguum habent sanguis /
nem: ideoq; timidiore sunt pauidiores q; et q̄uis sint animis acu /
tissimis summaq; solertia prediti: exustas tamen habent a sole ui /
res animorum. Nimis hoc illud ē: quod philosophorum p̄n /
ceps Aristoteles scribit in politicis gentes quę in frigidis regioni /
bus incolunt animo quidem habundare: ingenii uero et artificii /
habere q̄ minimū. Asiaticos autem ingentosos quidem esse sed /
minime animosos: at genus grecorū sicut in mediterraneo regionis /
situm est: ita animo pollere et ingenio. Italia quoq; cum inter se /
ptentrionalem: meridiōalemq; plagam collocata sit mixtionibus /
diuersis efficitur temperatissima: quę admodum Iouis stella inter /
Martem feruentissimū et saturnum frigidissimum media currens /
temperata salutarisq; fit. Quo circa Italia omnium terrarum alū /
na ac parens nuncupatur: Eadem cunctarum gentium in toto or /
be prima esse traditur: Quę omnes nationes sine contouersia ā /
tecellit: Viris feminis ducibus artium prestantia ingeniorum cla /
ritatibus. Ipsa uero urbs Roma ut inq̄t Ammianus Marcellinus /
Virtutum omnium fuit domicilium. Cū uiri diuino pene ingenio /
p̄clari et etiam innumerabiles ī italia per uarias etates extiterint: /
Duobus potissimum temporibus q̄ plurimi effloruerunt. Videli /
cet circa tempora augusti et mox circa tempora Domitiani atq; /
Traiani. Illa profecto secula aurea cognominari merito possunt: /
Illa felicissima tempora nuncupanda: quibus Cicero: asinius po /
lio: Celiū: messallae: Caluus: Iulius Cēsar. M. Varro: et mox /
Virgilius: Ouidius: Varro attacinus: Proptius: Tibullus: et sex /
centi doctissimi floruerunt. Altera uero etate non pauciores exti /
terunt: Inter quos Quintilianus. Duo plinii: Tacitus: Tranquill /
lus: Gellius: Martialisq; excelluerunt: et in primis Iuuenalis aq̄ /
nas: qui quę admodum ipse poemate satyrico elluxit in hac poste /
riori etate: ita in superiori Crispus Salustius in scribenda hysto /
ria immortalitē sibi comparauit. Quos ambos hoc anno ideo pu /
blice profiteri destinaui: quoniam ex utriusq; lectione Confido /
Auditores maximam utilitatem cum uoluptate esse capturos. Nā /
Crispus Salustius ob elegantia iūmitabilemq; in scribendo bre /
uitatē assequutus ē p̄mas inter hystoricos partes: quod epigramma /
ticus poeta illo disticho expressit. Hic erit ut pibēt doctorū corda /
uirorum Crispus romana primus in hystoria:
Et. n. ita creber rerum frequētia est; ut uerborum prope numerum

sententiarum numero sequatur, ita uerbis quorum nouator dictus
est concinnus ita elegans ita pressus: ut nescias utrum res uerbis
an uerba rebus illustreretur. Salustium quintilianus Thucydidi ce
leberrimo apud grecos non dubitauit opponere: in quo cum sit pre
cipua uirtus breuitas: ut Seneca refert: hac eum Salustius uicit: ex
cuius oratione nil demi sine detrimento sententiae potest. Vnde
haud immerito dixit Macrobius Salustium in genere dicendi bre
uissimo dominari. Et magnam profecto iacturam passa est latina
lingua deperditis salustii libris: quibus gesta romanorum comple
tebatur nobis tantummodo supersunt illius diuini uiri Catilina
atque Iugurta. Salustius ab augustino ita laudatur: ut cum appel
let nobilitate ueritatis hystoricum: Cuius orationes ut inquit Se
neca leguntur in honore hystoriarum: quae haud dubie uolumia
inducant quanta in scribendo maiestate quamque diuino fuerit deco
ratus ingenio. Sed quemadmodum in hystoria eximius est Salu
stius: ita in Satyra eminentissimus est Iuuenalis: Cuius poema
te eruditissimo nobis abunde declaratur: non pauciora priscis tem
poribus quam nostris flagitia extitisse. Nec flagitiosos pauciores. hu
ius itaque lectione affatim cognoscetur: quantis uitiiis illa actas infe
cta fuerit: quibusque libidinibus commaculata: ita ut uituperatio talium
flagitiorum: nobis maximo esse possit documento: ut quod turpe
est fugiamus: quod honestum est id tota mente capiamus. Ex Saty
rici poetae lectione aperte cognoscemus id: quod nos conquerimur
Maiores nostros conquestos fuisse. Videlicet corruptos esse mores
Vigere nequitiam: luxuriam libidinemque dominari. Maximam pro
fecto nobis exhibebit utilitatem: nec minorem uoluptatem Iuue
nalis: in quo eruditio mira est: Varietas rerum iucundissima: Sti
lus tersus: libertas satyrica: Sententiae scitu dignae innumerabi
les: Laudatio Virtutum: Vituperatio uitiorum. Enarrabimus er
go diis bene iuuantibus: celeberrimum Satyricum et hystoricum
luculentum: et pro mediocritate huiusce meae quantulaeque in pro
sitendo facultatis elaborabo ut cunctis satisfaciam: ut recondita ill
lustrum: Et in primis quae a commentatoribus omissa sunt: uel pa
rum diligenter interpretata: Ea enarrare conabimur. in Summa il
la omnia qualiacumque sunt: quae longis uigiliis et iugis labore didicimus
Vobiscum liberrime communicabimus. Vos quoque aurium operam nobis
accommodate. Dixi,

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione Questio/
nū thufculanarū et Oratii flacci cōtinēs laudē musices.

magna res est ac uenerabilis: omniumq; mortaliū uo
tis expetenda Viri clarissimi philosophia: quā greci
Ethicem: latini moralem nominauerunt: quae cum
animorum nostrorum medicina sit efficacissima: tā
to reliq; disciplinis ē excellēior: q̄to animi corporibus ātecellūt.
Nam cum constemus ex anima et corpore: Cumq; corporis ser/
uitio animi utamur imperio: Magis nos decet animum curare q̄
corpus. Nihil autem peraeque pertinet ad animorum sanationē: q̄
philosophia et ea potissimum: quae de uita tractat et moribus. Si/
quidem cum plures perniciosioresq; sint animi morbi q̄ corporis:
qui dies noctesq; nostras mentes exedunt: Cum cupiditatibus in/
fatiabilibus sollicitemur: Cum perturbationibus innumerabilibus
simus obnoxii: hos omnes morbos solā sanare potest philosophia
moralis. Quae haud immerito uitae dux: et uirtutis indagatrix ex/
pultrixq; uitiorum a luculentis scriptoribus nuncupatur. Cuius
documentis qui fuerit imbutus: is facile casus contemnet huma/
nos: fortunamq; floccifaciet imperterritus imperturbatus iuictus.
Et cum plura sint studia: quae liberalia nominantur: quia homine
libero digna sunt: Hoc unum philosophiae studium uere liberale
est: quod homines liberos facit sublimes fortes atq; magnanimos.
Quo circa illi ualde uituperandi esse creduntur: quorum corpora
in sagina sunt: animi in macie ueternoq; tabescunt: apud quos ap/
petitus rationi imperat: Virtus uoluptati obsequitur: Corpus ani/
mo dominatur: Quorum deus uenter est: quiq; in uoluptatibus li/
bidinibusq; summum bonum collocarunt. At q̄to maiores nostri
prudentiores laudabilioresq; extiterunt: qui uirtutem ad beate ui/
uendum solam sufficere crediderunt: qui unice philosophiae diui/
tias omnes postposuerunt: Solam uirtutem contemplantes: Soli
sapientiae inhiantes: solam doctrinam amplexantes: Inter quos i/
primis Socrates philosophorum fons nuncupatus excelluit: qui
primus philosophiam deuocauit a celo: Docuitq; de uita et mori/
bus rebusq; bonis ac malis iquirere: Nam cum philosophie tres
partes esse tradiderint eximii scriptores, Physicem, Dialecticē:

atq; Ethicern: quarum physice: quae a nobis naturalis appellatur
rerum naturam perscuriatur: Dialectice: quam rationalem nomi-
namus: proprietates uerborum structuramq; requirit: Ethica quę
dicitur moralis animum componit atq; omnes animorum per-
bationes sedat: hanc postremam Socrates complexus est: Ethicā
Socrates in scholis edocuit: ethicam adamauit illustrauit: excol-
luit: ad quam cum transiret: illud uulgarissimum usurpauit. Quae
supra nos nihil ad nos: tāq; sola philosophia moralis esset mortali-
bus maxime necessaria atq; frugifera: plurimumq; utilitatis affe-
ret: Cum reliquas partes multum non probaret. Ideoq; neq; de
natura rerum neq; de altioribus sublimioribusq; rebus Socrates
unquam disputabat: sed de sola morali philosophia assidue differe-
bat ac meditabatur. Cuius discipulus diuinus ille Plato doctoris
dogmata i omnibus fere uoluminibus mirabiliter expressit: Eius
q; ingenium uariosq; sermones immortalitati commendauit: Cū
ipse litteram Socrates nullam reliquisset. Ceterum philosophia
omnis ac reliquae liberales disciplinae diu in solis grecorum gym-
nasis floruerant: diu a solis grecis tractate excolte illustratae sūt:
Cum Romani latiniq; arma magis q; studia litterarum exercerēt:
Cum imperium magis propagare q; disciplinas percipere medi-
tarentur. Antiquitus sophia dicebatur quae nunc philosophia nū-
cupatur: Et qui hanc profitebantur Sophi. id est sapiētes appellati.
primus Pythagoras philosophiam nominauit se q; philosophum
hoc est sapientiae studiosum: a quo illud philosophicū genus ema-
nauit: quod italicum scriptores appellant: ab eo q; Pythagoras
ut plurimum in italia philosophatus sit: Cum ionica philosophia
ab Anaximandro defluerit discipulo thaleis Ionici. Ceterum
cum in dies magis ingenia grecorum efflorescerent: Cum studia
litterarum magis ac magis excolerentur: apud athenienses illos
Catos atq; legiferos domiciliū philosophorum constitutum est.
illic academia Platonis. Lycium Aristotelis: porticus Zenonis
effloruerunt. ex ea ciuitate complures philosophorum sectae tāq;
ex equo troiano Innumeri p̄cipes prodierunt. illinc academici
hoc est Platonici ab academia schola nuncupati: illinc Stoici a
porticu Zenonis nominati: illinc peripatetici ab ambulatiōe Ari-
stotelis nomen sortiti p̄cesserunt, illinc secta Epicureorum: illinc

illinc manzuit secta cynicorum: quos ita a probis moribusq; ca-
ninis appellauerunt: quorum princeps et auctor phibetur An-
thisthenes et illustrator Diogenes. In atticorum gymnasiis dog-
mata philosophorum didicerunt Aristippus conditor cyrenaicae
sectae Arcefilaus princeps nouae academiae: phedon a quo he-
liaca secta profluxit: Euclides a quo megarica: et Menedemus:
quem auctorem eretricorum secta concelebrat. et ut semel finiam:
nulli fere illustres philosophi extiterunt: qui nō athenas studiorū
causa proficiscerentur. Illic diu litterae habitauerunt: illic philoso-
phia habuit domicilium: illic igenuae ac liberales artes diutissime
diuersatae sunt: quae fero quidem: sed tamen aliquando ad Roma-
nos itasimigrarunt: qui ut erant omnium utilitatum: ac uirtutum
rapacissimi cognitis grecorum disciplinis incredibili litterarum
studio flagrare ceperunt: Multiq; philosophiam latinis litteris ex-
colere atq; illustrare conati sunt. Sed duo potissimum excellēti ac
pene diuino ingenio uiri id efficere potuerunt. M. Varro qui a Te-
rentiano undecūq; doctissimus nuncupatur: et. M. Tull. Cicero
extra omnem ingeni aleam collocatus: Qui cum oratoriam disci-
plinam illustrauisset: philosophiam quoq; sua industria illustrādā
excolendamq; suscepit. ut q; occupatus Romanis profuisset: etiam
prodesset ociosus. et cum ubiq; Platonis emulus ac imitator exi-
steret Dialogos in philosophia et potissimum morali plurimos di-
uinitus conscripsit: et in primis questionum libros quinq; quas a
uilla sua thusculana: quae fuerat aēta Sylle dictatoris: Thusculat-
nas noiauit: quarū lectio cū sit futura auditoribus utilissima ac sa-
luberrima: Cūq; multū eruditōis: multū sententiārū: multū exē-
plorum in his contineatur: eas publico auditorio institui p̄fiteri:
meq; facturū opae pretium esse censui si id pluribus mea idustria
cognitum fieret et aptū: quod prius incognitū erat et obscurum.
Vos itaq; hortor et moneo: ut Ciceronis libros lectitare ediscere
et in manibus quotidie habere uelitis: hūc spectemus: hoc ppositū
nobis sit exēplū: ille ut Quintilianus ait: se p̄fecisse sciat: cui Ci-
cero ualde placebit. Ceterū q̄tū cicerōis lectio nobis utilitatis est
allatura: Tātū carmīa oratū flacci modulata afferēt iucunditatis: et
quēadmodū philosophia salubris ē: ita musica delectabilis. Cuius-
dulcedie cūcta uiuētia capiūt: cuius origo celestis memoratur:
ipsiusq; ratione mūdū esse compositum pythagorici uulgauerūt.
Vnde Theologi nouem musas esse dixerūt propter octo spherarū

Celestium musicos concentus et unam maximam continentiam:
quae cōstat ex omnibus: quam armoniam nominauerūt: Celiq;
ipsum canere asseruerunt. Musicam antiquis illis temporibus in
ueneratione maxima fuisse memoriae proditum est: ac maximos
duces fidibus tibiisq; cecinisse. quin etiam apud priscos tam gre/
cos q̄ Romanos in cōuiuiis post cenam lyra circūferebatur: qua
laudes atq; uirtutes uiroꝝ fortium canebantur: quam cū olim
themistocles recusasset habitus est indoctior. Cōtra laudatus Epa/
minondas q̄ Cytarizare et cantare ad cordarum sonum esset eru/
ditus. Socrates quoq; iam senio confectus institui lyra non eru/
buit: et Plato ciuili uiro quē politicō uocat: musicā credit esse ne/
cessariā: Et aristoteles i politicis autor ē Musicā iter disciplinas in/
gēuas eē collocatā quā una cū litteris et gymnastica adolescētes p̄/
scis tpibus discere cōsueuerūt. et si uolumus iquit Idē Degere
i ocio. Musica est adhibēda: quē habet naturalē uoluptatē quae ex/
iucundissimis est: quam Muscus dulcissimam dixit esse mortali/
bus. Musica antiquitus sacrificiis ac funeribus adhibebat. Musica
curas abigit: clementiam suadet: et ad leniendos affectus plurimū
ualet: et ut inquit eleganter apud philostratum Canius tibicen:
Musica merentibus adimit merorem: hilares efficit hilariores:
amatorem calidiorē. religiosum ad deos laudandos paratiorem:
eadēq; uariis moribus accōmodata animos auditorum quocūq;
uult sensim trahit. Pythagōricis certe moris fuit animos ad lyrā
excitare uel lenire: neq; solum perturbationibus animorum sed e/
tiam corporis morbis medetur musi. a modulatio: Cum ad febrē
quoq; ac uulnera Cantiones quotidie adhibeantur. Qua propter
laudandus est Xenocrates: qui organicis modulis lymphaticos li/
berabat: et Asclepiades: qui tubarum cantu furdissimis medebat.
Theophrastus quoq; ad affectiones animi moderandas Tibias ad/
hibuisse fertur. Quin etiam traditum est Taletem Cretensem Cy/
thare suauitate morbos ac pestilentiam fugauisse. et cantus tibici/
num mederi creduntur ischiacis: et in instrumento ueteri scriptū
est: quēadmodum dauide citarizante Saul refocilabatur a furore
dementiae: quo identidem corripiebatur. Quid non ne bella musi/
eis modulatiōibus accēduntur? quid aliud in R. legionibus litui/
tubae cornuaq; moliebāt? Quorū cōcētus equos militesq; p̄ter
acuebat. Preterea cretenses ad cytarā dimicabant: Lacedemonii

in grecia: in italia Sibaritae ad tibias. Non ne amazones ad calaf-
mos arma tractabant: non ne halyattes lydorum rex: ut auctor
est Herodotus in exercitu habuit concinnantes fistulatores atq; fi-
dicinas: Thimoteus quoq; Musicus eruditorum preconio celebra-
tur: q; Alexandrum magnum musici cantus modulatione ad arma
corripienda inflammaret idē inflammatum mutatis modulatibus
cohiberet. Quid pacis munia non ne apud antiquos musicis cā-
tibus celebrata fuere? Etenim plures grecorum ciuitates ut Marti-
anus affirmat ad lyram leges decretaq; pu. recitabant. Quid mul-
ta? Musices disciplina non solum homines uerum etiam bruta ani-
malia demulcet. cerui fistularum cantu capiuntur. Delphines
musica arte mulcentur. Aues fistulis alliciuntur. Architectus quo-
q; citra musicem perfectus non erit: quae in p̄mis efficax est ut in-
quit Victruius ad balistarum catapultarum scorpionum tempera-
turas hydraulicas quoque machinas efficere nemo poterit sine mu-
sices ratiocinationibus. Cum ergo iter homines reliquaq; aiantia
musice tanta sit dominatio: eiusq; dulcedine capiatur omne quod
uiuit: Celeberrimi scriptores extiterunt: qui ad lyram carmina cō-
ponerent: et rythmis musicis numerosisq; modulationibus sua scri-
pta contexerent. Quod non solum a grecis latinisq; Verum etiā
ab hebreis factitatum. Tanta quippe est suauitas tantaq; uoluptas
musice modulationis. Quid enī psalterio Dauidico modulatus?
Quid canorum magis? Quod in morem Oratii Pindari q̄decur-
rit? Quid Deuteronomi et Esaie cantico pulchrius? Quid Soloi-
mone grauius? Quid perfectius Iob? quae omnia exametris et
pentametris uersibus ut eruditi testantur: apud hebreos composita
citra Salebrosam aspredinem progrediuntur. Ceterum cum an-
tiquiores numeri rusticis et inconditis similes essent: poetica ut
auctor est censorinus: ueluti legitima musica compositor magis
q; modulata profluxit: quē modulatione metrica asperitudine leui-
garet et cuncta uenustaret. etenim rythmos. numerosq; musicos
ac pedes peculiariter complexi sunt poetae illi qui lyrici cognomi-
nantur ab eo quod ad lyram illorum carmina condecenter canebā-
tur: quorum apud priscos tanta fuit copia ac tantus numerus: ut
Cicero neget si sibi duplicetur aetas se habiturū tempus: quo ly-
ricos poetas omnes perlegat: quorum apud grecos longe p̄daru.

princeps extitit: apud Latinos Oratius: qui ut auctor est Quintilia-
 nus fere solus lyricorum poetarum legi dignus est. nam et insur-
 git aliquando et plenus est iucunditatis: et gratie et uariis figuris:
 et uerbis felicissime audax. Idem in Satyra scribenda tersus et pu-
 rus: et ad notandos hominum mores precipuus. In eo graues
 crebreque sententiae. Eruditio uaria et multiplex: elegantia cum ni-
 tore tersissima. Oratii itaque poema canorum non minus delectabit
 quam proderit. Non minus animo quam auribus pabulum suppeditabit:
 Cuius lectio non minus frugifera erit quam iucunda. Ego uero pro-
 uiribus connitari in enarratione Ciceronis et oratii cunctis audi-
 toribus satisfacere: et nihil earum rerum prorsus omittere: quae ip-
 sorum declarationi sint futurae accommodatae. Vos ipsi testes eritis
 locupletissimi: quos omnis rogo et hortor: ut tam libenter audire
 uelitis: quam nos diligenter cuncta enodare curabimus. Sed iam non
 nulla scitu digna de Cicerone dicemus: paulo post de Oratio stae-
 co dicturi. Vos ut cepistis queso attente audiat. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratione Persii
 poetae Satyrici.

m Vite res sunt parui corporis Viri Clarissimi:
 quae rebus magnis perculdubio anteponuntur:
 et multo preciosiores esse iudicantur. hoc in pri-
 mis gemmae lapilli que restantur. Quid enim est
 minutius carbunculis? quid breuius adamante?
 quid hiacyntho magis pusillum? et nihil tamen
 his pretiosius nobilius uel reperitur. Scribit eloquentiae parens
 Homerus Tideum paruo fuisse corpusculo decoratum: In quo
 tamen anima esset maxima: et uires ingentissimae. Unde decen-
 ter in priapeis a poeta scriptum est:
 Veilior Tideus: qui si quid credis Homero:
 Ingenio pugnax Corpore paruus erat.
 Et a papinio non minus uere quam diserte dictum.
 Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.

Et Xantippus lacedemonius : qui breui statura erat ita laudatur
a Silio

Exiguus uigor admirabile membris:

Viuidus et magnos nisu qui uinceret artus:

Enim uero mihi curiosissime circūspectanti et diligentissime pen-
sitati uidetur res fere omnes uirtute magis q̄ magnitudine estimā-
das esse ac metiendas: neq̄ querendum quantus sit quisq̄: sed qua-
lis: neq̄ q̄ procerus: Sed q̄ probus ac eruditus. quis unq̄ librū
laudauit ob id tātūmodo q̄ magnus foret ac copiosus: quis orati-
onem duxit esse luculentam p̄pterea q̄ uerbosa esset et enormis
quis poema ob magnitudinem ubertatemq̄ celebrauit unq̄: ne-
mo medius fidius uel modice eruditus id asseruit. Immo cōtra lau-
damus libellos qui sunt disertī eruditī et doctissime concinati: eos
q̄ haud dubie anteponimus maximis uoluminibus: i quibus nul-
la sit eruditio minimaq̄ facundia. huiusce autē rei nobis locuple-
tissimum quotidie testimoniū exhibet Persius poeta Satyricus:
qui quanto minor est: tanto est elegantior: quāto minus habet pō-
deris: tanto plus habet auctoritatis. Vnde luculente cecinit epigrā-
maticus poeta Martialis:

Sepius in libro memoratur persius uno:

Quam leuis in tota marsus amazonide:

Et de eodem Quintilianus ait. multum et uerae gloriae q̄uis uno
libro Persius meruit. et a diuo Hieronimo Satyricus disertissi-
mus nuncupatur. nec imērito. nam et sanctitate scribēdi et senten-
tiarum grauitate et uerborum pondere et Satyrica urbanitate nul-
li postponendus esse uidetur. insectatur uitia: Sontes Carpit: pre-
ceptis legentium animos sanctissimis format et imbuit. aliquanto
suboscursus esse creditur: propter hominum temporumq̄ inascitiā
et rerum ignorationem. Sed si quis curiosius poema luculentum
introspexerit proculdubio cognoscat id esse tersissimum atq̄ ele-
gantissimum: quod ut opinor: ubi a nobis enarratum fuerit: facile
omnes iudicabitis uerissima esse quae dicimus: et profecto post et
narrationē luuenalis: nullus nobis scriptor magis idoneus ipso
Persio occurrere potuisset. uterq̄ satyricus: uterq̄ in eodē scribēt
di genere uersatur: uterq̄ uitae mortalium formandae accommo-

datissimus est. Enarrabimus itaq; diis bene iuuantibus Persium
Satyricum poetam: Cuius opusculum non minus nobis iucundi
tatis dabit: q̄ utilitatis: qui non minus gratus erit uobis audienti/
bus: q̄ nobis enarrantibus. Sed ne morosior sit prologus q̄ poe/
ma iam interpretationem ipsam inceptabimus. Vos queso diligen/
ter attendite. Dixi.

Pilippi Beroaldi oratio dicta apud rectorem scholastici
conuentus ineuntem scholasticam prefecturam,

177
Aiores nostri qui Rem publicam Bononiensē
instituti optimis legibusq; formarunt: Cum
uiderent bona animi corporis bonis longe esse
anteponenda: Solertissime ac prudentissime s̄a
xerunt: ut gymnasia constituerentur: quae es/
sent domicilia doctrinarum: et asyla bonarum
litterarum: in quibus uiri sapientes ac eruditi
ingenuas disciplinas profiteretur. Sed quia sine gubernatore na
uigium periclitatur: Sine auriga quadrigae precipites ruunt: Si/
ne rectore cuncta labascunt atq; uacillant: Ideo iidem illi condito/
res annuos gymnasiarchas hoc est prefectos gymnasii litteral/
torii esse uoluerunt: qui ordini scholasticorum honestissimo presit/
cerentur: qui cuncta ad scholasticos pertinentia auctoritate rege/
rent: prudentia pensitarent: dexteritate moderarentur. Mos hic
optimus tāquam per manus posterorum in hodiernum usq; diem
propagatus ē: nuperrimeq; omnium suffragiis atq; cōsensu desi/
gnatus fuit Rector utriusq; scholastici conuentus: hoc est tam
italicorum q̄ prouincialium Vir Magnificus ac circumspectis/
simus Thomas Anglicus: uel ut latine loquar Britannicus

qui et natalibus et familiae nobilitate clarissimus est: idē fortune bonis opulentus: Animi dotibus excellens: Cui genitale solum Anglia est: quam maximam illustrissimamq; esse insularū nullus ignorat: Cui antiquitus albion nomen fuit. quam mox britaniā nuncupauerunt: a qua omnes uicine insule britanie nominate fuerunt. Angliam uulgo recentiores appellant. Regio est clara latiorum grecorumq; monumentis: secunda frugibus. Copiosa pecoribus: Referta aurī argēti plumbiq; metallis: ex qua escaria ualida generosa olim romam missitabatur: quae bascaudq; ab eruditissimis nuncupantur. externorum imperium semper aspernata: idigenis contenta principibus. ingenia britannorum non fraudulentia sed simplicia laudauit antiquitas. In re militari prestantissimi fuere. non equitatu modo peditatuq; potentes: sed etiam curribus: quos partim couinos uocitant partim esseda instructi preliabantur: quo genere pugnae usi sūt. aduersum Cēsarem dictatorem belligerantes. Inde Essedarii Couinariq; ab hystoricis nominati. In studiis litterarum neq; hebetes neq; obtusi iudicati sunt. Cum ex aere temperato ingeniorum acumen uegetetur: hinc ut opinor exiit illud uulgatissimum:

Gallia cauidicos docuit facunda britannos.
dies me deficeret si singillatim minutatimq; recensere uellem: quibus dotibus ac bonis fuerit decorata britania: uel ut a neotericis dicere didicimus: Anglia: quae per longa retro secula multos uiros generosos procreauit. hac uero tempestate hominem nobis de ditissima nobilitate: summa dignitate summa uirtute preditū Thomam: qui hodierno die Init magistratum honoratissimum gymnasticę prefecture gubernacula moderaturus: ut non solum pro rectoribus sed etiam pro rectoribus presitis scholasticis tam italicis q; provincialibus: et instar boni gubernatoris nauigium dirigat in portum tranquillissimū. Ingenui hominis mores: Auita nobilitas: adulescentia modestissima probitas circumspecta: Virtus excellens pollicentur ac spondent habituros nos talem rectorem: qualē nec probatiore nec meliorem nec amabiliorem optare possemus. Superest ut scholastici omnes ei presto sint ac obtemperent tanquam legitimo Rectori: ut ipsi ab eo tanquam scholastici haberi mereantur. Scitum est illud domitii oratoris. Cur ego te inquit ha

beam ut principem Cum tu me non habeas ut senatorem? illud
corpus bene compactum est in quo capiti membra consentiunt. il-
la res pu. optime instituta: in qua deteriores melioribus obsequū
tur: ille scholasticorum conuentus bene moratus beneq; consti-
tutus iudicatur: in quo scolastici rectorem uenerantur: rectori pre-
sto sunt Rectorem tāq; ducem affectantur. hoc si fiet: ordo schola-
sticorum erit apud nostrates fauorabilior: Rector ipse uenerabili-
or: et Gymnasio Bononiensi pristina dignitas restituetur: quod
olim gymnasiis Atticorum Alexandrinorum atq; tharsensium:
quę ātīqtas admirata est meruit acquirerari. Te autem clarissime
Rector. non moneo. non hortor. nec enim tu meae indiges aut mo-
nitionis aut hortationis. sed tuapte sponte currentem incito stimu-
lo impello: ut tutelā gymnasii gymnasticeq; dignitatis tota mēte su-
scipias: susceptam ita foueas ac modereris: ut celeberrimus hic
ordo scholasticorum tua diligētia. probitate uigilantiā conformet-
tur. augeatur. Illustretur. non deerunt tibi suffragatores ad oīa
peragenda illustres principes mei Bentiuoli cum genitore absē-
te presentes filii: quorum fulgorem nuper fortuna paulum obnu-
bilauit: ut purior deinde lucidiorq; enitesceret. Sicuti solem uide-
mus interdum post dispulsam nebulā: post dissipatas nubes: post
edomitam coacti aeris crassitudinem fulgere splendidius. Radia-
re flagrantius: Torrere uehementius. Tu magnifice rector enite-
re meditare contende ut expectationi: quam de te concitasti satisfat-
cias. id erit tibi tueq; genti maximo ornamento: et successoribus
exemplar esse poteris ad imitandum. Dixi.

Philippi Beroaldi oratio habita dū Rector scholasticus
nomine melior accepit magistratus insignia.

Gregia res est Viri prestantissimi atq; laudabilia
Rebus omnibus administrandis aliquem preficere
e qui cūcta prudenter examinet: docte dispenset: sapi-
enter administret: Cuius nutui ac iussis reliq; obedi-
ant atq; obsequantur: quem unū cuncti sectentur ut
ducem. colant ut principem. Reuereantur ut rectorem. hoc in re-
bus etiam minimis licet inspicere. nauis unū habet gubernatorē:

Cuius peritiae nautae omnes ac remiges obsequuntur. Arx unum
habet prefectum: qui reliquos custodes in officio continet: Et nul-
lus ab eius prescripto uel digitum transuersum discedere tentat.
Et ut ad maiora ueniamus. Nulla ciuitas bene potest gubernari si-
ne magistratibus: Nulla castra sine imperatoribus. Nulla prouin-
cia sine praesidibus. nihil est profecto prestantius. nihil utilius bo-
no sanctoque rectore: qui subiectis concordiam suadeat. bonitatem
laudat: Virtutes precipiat et officia capessenda praescribat. Merito itaque
uiri clarissimi laudandi sunt Bononienses: qui inter reliqua san-
cte prudenterque instituta hoc in primis sanxerunt atque instituerunt
ut ornatissimus ordo scholasticorum rectorem habeat: qui sua prudentia
atque solertia cunctos reget ac moderaret: qui facienda preciperet
uitanda monstraret: sub cuius oculis atque uigilantia scholastici ui-
tam in litteris quieteque traducerent: et illius preceptis obedienter
obsequerentur. hoc cum per multos annos diligentissime in urbe
nostra custoditum sit. Nunc quoque ut maiorum uestigia custodire-
tur: Designatus fuit rector uir prestantissimus et omni laude cu-
mulatissimus: qui celeberrimo scholasticorum ordini praeficeretur:
de cuius uirtute moribus atque prestantia abunde iudicatum esse
uidetur: Cum cum non solum pro rectore: sed etiam pro rectori-
bus elegerint et omnibus suffragiis declararint: qui solus officio
fungeretur utriusque rectoris: et illius qui italicis scholasticis pre-
est: Et illius qui prouinciales moderatur. Ego uero uiri circumspecti-
ssimi magnopere laudo consilium illorum: qui uice duorum pre-
fectorum Vnicum tantum prefectum scholasticorum creandum
esse duxerunt. Neque enim ulla potestas potest habere consortem.
et hoc nobis ipsa rerum natura demonstrat. Rex unus est apibus:
et dux unus in gregibus: et in armatis rector unus. Vnum grues
ducem sequuntur ordine litterato. Quid multa? unus est mundi
rector atque gubernator beatificus innominabilis ultramundanus:
qui solus cuncta ratione dispensat. uirtute gubernat: nutu moder-
atur: Talis itaque erit in laudatissimo scholasticorum ordine regen-
do: hic nuperus rector: qualis est in gubernanda naue guber-
nator. in custodienda arce prefectus. in regenda ciuitate magistra-
tus. in administranda prouincia praeses. hic cum in iuuenili etate
nestoream habeat sapientiam: Cum bonitate nomini respon-

deat: cum sit ex omni parte laudabilis: omnia illa strenue et diligēter efficiet: quae magistratui suo accomodata: quae clarissimo ordini scholastico conducibilia, quae honori et dignitati conuenientia esse cognoscet: Vale.

Philippi Beroaldi oratio ad Tribunos plebis.

12
Ihil mihi Viri clarissimi solet esse iucundius, nihil antiquius, q̄ in celeberrimo conuentu qualis hic est: q̄ coram magistratibus: quales estis uos de re. publicae: de qua is quoq; bene mereri uidetur: qui oratione utitur ad animos eorum: q̄ magistratum ineunt incitandos: Cuius uice fungens: quae ut inquit Oratius Cū ipsa exors secandi sit: ferrum tamē acutum reddere potest. quamobrem hodierno die hoc dicendi munus mihi iniunctum libentissime subiui: et eo quidem libentius q̄ de magistratibus qui sacrosancti: de Tribunitia potestate: quae amplissima: de Tribunorum iure: quod populare est: mihi dicendum esse uideo. nec ignoro quid hic locus: quid ista contio: quid dignitas uestra postulet: et quid me ipsū decere uideatur: quo circa diligentissime perspiciam: ut neq; ineptus appaream neq; nimis effusus neq; nimis astrictus fuisse deprehendar: et ut ordini tribunorum satisfactum pro uirili parte conabor: qui inter ceteros popularium magistratuum ordinis est eminentissimus: quod sacrosanctū collegiū haud dubie declarat: maiores nostros multa per se prudentissime constituisse aut accepta ab aliis meliora reddidisse. Nam q̄ta inter Romanos Tribunos et nostrates: qui ab illis fluxerunt differentia sit queso diligenter attendite.

Romanis discordie ciuiles et intestina dissensio Tribunos ple. peperit: quando i sacro monte Romana plebes: quae a patribus uexata secesserat: peculiaries sibi magistratus creauit: Qui Tri. plebis nūcupantur. Nobis uero Iura leges atq; concordia Tribunos ple. tradiderunt. Apud Romanos nemini patricio Tribunatum capere licebat utpote plebeiū magistratum. Ideoq; Clodius perniciosissimus. Tri. ple. Iudicatus: Qui relictā claudia gente patricia. C. Fonteio homini plebeio se in adoptionem tradiderit

ut Tribunatum consequeretur. Atqui apud nos plebei patriciique promiscue Tribuni designantur, nullo liuore: nulla contentione: nulla discordia. Rome ab initio Tribuni tres tantummodo fuerunt a quo numero Tribunos nominatos iure consultus opinatur: uel ut Livius Dyonisiusque tradiderunt quinque: quorum numerus ad decem usque peruenit: quibus annua est finita potestas. Nostra autem ciuitas cum in regiones quatuor distincta sit: ex singulis quaterni eliguntur: quorum autoritas quatuor mensium interuallo concluditur. ita fit ut quotannis duo de quinquaginta Tribunos ciuitas nostra sortiatur: quae cum a Romanis. M. fuluio et. C. Manlio consulibus Colonia latina deducta fuerit in creandis magistratibus et potissimum Tribunis religiosior atque fecundior ipsa parate fuisse cognoscitur. Quanto Bononienses beatiore Philippus macedonum rex inclutissimus esse dixisset: qui beatos Athenienses nuncupabat: quod singulis annis pretores decem cum impio crearentur: et ex suis ciuibz facillime reperirent. Preterea apud. Ro. Tribunorum. ple. potestas magis ad impediendum quam ad agendum erat accommodata: ut Plutarchus et appianus memorie prodiderunt: et ut Cicero meminit ita consulibus erant oppositi. Tri. quem admodum apud Lacedemonios ephori aduersus reges collocati: Et cum Tribunis intrare curiam non liceret: ante ualuas positis subselliis Senatus decreta pensitantes quam plurima rescindebant nec rata esse patiebantur. Contra nostri quae agenda sunt agunt: Quae omittenda pariter omittunt: Consulibus uero aliisque magistratibus adeo coniuncti adeo connexi: ut ad res quam plurimas obeundas illis adiutoribus utantur: et non pauca ex illorum consilio administrare comperiantur. Quanto ergo uester o Tribuni quam Romanorum Tribunorum maior est ordo quanto numerosior quanto compositior: tanto uos magis eniti decet ac elaborare: ne uirtute ac rebus agendis inferior iudicetur. Et quoniam discordia ordinum uenenum est ciuitatum: Quae Romanos. Tri. cum consulibus altercantes sepius me labefactauit: Vos concordiam potissimum custodite. sit inter uos omnes in administranda. re. pub. stabilis et firma consensus. in ore atque animis uestris uersetur semper salustiana illa sententia: qua hystoricus ille clarissimus demonstrauit. Concordia paruas res crescere: Discordia maximas dissipari: propter quam. M. agrip

pa se uirum bonum factum esse gloriabatur. Vobis exemplo sit
prudentissimum illud Siluri factum: Qui Lxxx. filiis decoratus
cum iam morti proximus esset: Virgarum fascem unicuique natorum
porrexit iubens ut illum confringerent. Id autem singulis facere
nequeuntibus: ipse sigilatim uirgas omnes facile confregit: quo
calidissimo cometo solertissimus pater filios admonuit eos firmos
ac potentes tantisper futuros: dum iter se concordēs et animis cō
glutinati esse perseverarent: imbeciles uero et infirmos si discor
dia seungerentur. O diuina concordiae uis quae dissipata conne
cit: infirma corroborat: sine qua magistratus non salutares sed de
trimentosi ita suis urbibus efficiuntur. Conspirate itaque Tribuni
et uno consensu descendite ad rem. pu. capescendam: quae omni
bus pfecto rebus anteponenda est: Cuius causa. M. lepidus. Cū
M. fuluio Collega: quo die censor factus est homine inimicissimo
statim rediit in gratiam: et similitates inimiciasque deposuit. induite
personam publicam exuite priuatā. Mens uestra preter publicum
cōmo dum nihil spectet: huc oculos: animū: cogitatōes: huc studi
a uestra conuenite. aequitatē uero i p̄mis custodite et iustitiam am
plexamini: Sine qua ut inquit Augustinus: Reges Tyranni nun
cupantur. Sine qua optimatum cōsensu factio est: Sine qua nec
domus nec ciuitas nec hominum genus uniuersum: nec ipse mū
dus consistere potest. iustitiae patrocinari est ipsam uirtutem cole
re: Cuius haec uis est efficacissima: hostem esse atque inimicum ho
minum morumque malorum: Contra defensorem hominum mor
umque bonorum: Commoda preterea patriae sibi prima putare:
Deinde parentum: Tertia iam supremaque nostra. quos lucillia
nos uersus Tribuni non solum uobis ediscendos sed quotidie in
manibus in ore in intimis precordiis habendos esse censeo: et si
cut Crysippus imaginem iustitiae faciendā esse docet: forma uirgi
nali: aspectu uehementi: luminibus oculorum acrioribus: ita oport
et magistratum: qui iustitiae antistes est: esse grauem sanctum in
corruptum: contra improbos nocentesque inexorabilem. enim uero
concordi et iusto magistratu nihil prestantius nihil utilius in bene
constituta. re. pu. reperiri potest. Discordi uero et iniusto nihil p
nitiōsius. Concordes duce iustitia. R. P. seruant incolumē. Di
scordes iniustitia dominante labefactant et euertunt. Estote ergo
d. i.

Trib. Iustitiae cultores accerrimi: et aequo honestoque patrocinamini. in hoc uersetur omne uestrum ocium omne negotium: in hoc quies et labor reponatur. in hoc studium et diligentiam collocato. sit quoad fieri potest magistratus uester portus bonorum scopulus reorum. et quoniam Tribunus popularis est magistratus populares uos plebicolosque prebitote: et populi commoda pro uirili parte defendite. Ceterum cum plures sint rerum publicarum species: Platone et Aristotele principibus ita tradentibus: Cum sit principatus regius quam monarchiam appellant: cum sit optimatum: quae grece Aristocratia nuncupatur: cum sit popularis status Cui democratiae nomen est: cum sit oligarchia idest paucorum quando magistratus a censu eliguntur: Cum sit etiam Tyrannica administratio: uestrae sunt partes Tribuni uestrum munus: uestre est diligentie uestreque uigilantiae eniti contendere elaborare pro uiribus: ut principatus huius urbis: Qui ex aristocratia democratiaque compositus est: nulli aliorum cedere nulli postponendus esse uideatur. Tribuni pro populo excubare debent: et munia rei. publicae. saluberrima capescere: id quod priscorum romanorum instituta declarant: quibus nullum diem integrum Tribunis plebis abesse roma licebat: quemadmodum nec prouinciarum rectores extra prouincias abnotare iura permittunt: ut uidelicet semper presto essent: et si quando opus foret: ne unquam eorum opera a plebeis desideraretur. hinc etian antiquitus die noctaque patebant Tribunorum: Tanquam portus et refugium laborantibus semper parum esset: quibus foret optulandum: Quinetiam Tribuni purpuram minime gestare consueuerunt: ut popularis magistratus in omni uictu ac cultu popularibus similis conspiceretur. Et ut curio dicere solebat Tribuno conuenit prebere se multitudini commodum atque tractabilem et i aduocando se facilem: quod etiam a iurisconsulto non solum de praeside: sed de omnibus quoque magistratibus dictum esse existimare debemus. plurimum in Re publicae administranda ualet magistratus: maxima in rebus obcundis est magistratus autoritas. quod in oculo pupillae: in naui gubernator: in quadrigis auriga: hoc in ciuitate pollet magistratus. quemadmodum oculorum acies sine pupilla hebetantur: Sine gubernatore naui periclitatur: Sine auriga currus saepe conuertitur. ita sine magistratibus ciuitas labascit atque uacillat. Quid

enim aliud significat magistratus: quod rectorem ac rei publicae moderato-
rem. Vnde a magistrando id est moderando magistratus nomen ip-
sum deriuatur. Et quemadmodum magistratibus leges: ita populo
presunt magistratus. Et quemadmodum legem dicimus munus esse
magistratum: ita eleganter et uere dici potest magistratum legem
esse loquentem. Vos ergo Triumui, qui magistratus estis et quidem sa-
cro sancti: rebus moderandis incumbite: publica commoda pro ui-
uili portione fouete: et quod rectum erit id solum utile existimato:
et quod iureiurando astricti facturos uos esse promittitis: Id re-
bus comprobate. Imprimisque diuina illa Catonis Censorii uerba
semper in memoria atque in pectore habetote. Si quid uos per labo-
rem recte feceritis labor ille a uobis cito recedet: bene factum a uo-
bis dum uiuatis non abscedet. Sed si quid per uoluptatem nequi-
ter feceritis: uoluptas cito abibit: nequiter factum illud apud uos
semper remanebit. Ita Tribuni ad benefaciendum mentem studi-
operam industriam applicantes: Vobis honori: amicis ornamen-
to: rei publicae, utilitati: et posteris exemplo esse poteritis. Dixi.

Ad illustrissimum principem Ludovicum Sphorsiam
Philippi Beroaldi epistolium.

Quemadmodum parthorum Regem nemo sine munere
salutat: ita ego te illustrissime princeps salutaturus attuli
tibi pro munusculo panegyricum: quem leta fronte ac hi-
lari uultu accipias queso. Non enim minus regia res est pauca be-
nigne ac comiter accipere: quam magna largiri. Multa ideo pretiosa exi-
stimantur quia diis immortalibus sunt dicata: Libellus hic ad fa-
mam fortasse perueniet: quia tuum clarissimum nomen gestat in
titulo: Cum alioquin subire posset infamiam, quicquid id est qua-
tecumque est boni consulto: Et cum ociosus eris ac feriatu ab occu-
pationibus rerum amplissimarum: quibus iugiter distineris:
tunc in manus accipito: et succisuius tempibus perlegito. In sum-
ma cum nihil agere uoles: hoc agito. Dii faxint ut istud sit perpe-
tuum pignus ac monumentum meae erga te fidei ac obseruantiae.
Vale et me qui tibi mancipatus sum in clientelam ascribito.

d. ii,

Philippi Beroaldi panegyricus ad illustrissimum principem Ludouicum Sphortiam.

Epenumero ipse mecum dubitavi illustrissime princeps Ludouice Sphortia utrū ne fortuito ac casu princeps terris darentur: an ab omnipotentissimo rerū omnium conditore deo traderentur: Sed hec omnis iam ex animo sublata dubitatio est: postq̃ tu inclutissimi ducatus Mediolanensis habenas gubernare cepisti. Liqueat. nate principem diuinitus constitutum. Tu ab ipso deo reperiis electus atq; missus esse uideris ad hoc amplissimum Imperium moderandum: quod aliquandiu rectore uiduatum labasse atq; titubasse accepimus: Sicuti cymba sine gubernatore a procelosa tempestate deprehensa inter fluctus undabundos agitur: Deus itaq; cum labanti ac nutabundo insubrium statui subuenire ac opitulari uellet: Te unum ex omnibus potissimum delegit: qui tua singulati uirtute fulcires titubantia: recreares afflictas: sedares tumultuosa: qui deniq; cuncta redigeres ad tranquillitatem: Non poterat medius fidius illustrissimus dux adhuc pupillus adhuc puer tutorem proximorem: Sanctiorem: cordatioremq; usq; reppire: q̃ Ludouicum Sphortiam: qui consanguinitatis gradu arctissimo coniunctissimus est: utpote germanus ipsius genitoris: qui probitate: innocentia: integritate nulli principum postponendus est: qui prudentia solertiaq; tanta splendet: ut cordatus merito cognominari possit: hec summation et in transcurso magis signata q̃ dicta: Latius iam explicanda sunt: et copiosius enarranda: quod ut commodius luculentiusq; perficere possim: uellem mihi a diis immortalibus dari flumini Iulianae eloquentiae: et torrentem demosthenis facundiam. grandes enim materias ingenia parua non suffeunt: et in ipso conatu subinde succumbunt. grandis immo ingens hec est materia: quā aggredior. Ingenium mihi perquam modicum: nec inferior uires tenuissimae. Sed in magnis uoluisse abunde magnificum ac pulcrum existimatur etiam si assequi nequearis. proinde hoc nos ausos esse non improbabis illustrissime princeps etiam si uires ipsae defecerint. Ceterum non auspicabimur laudes tuas a cunabulis ipsisq; crepundis: sicut nonnulli laudatores

facitare consueverunt: nō stēmata generosissimae familiae recen-
sebimus: de qua melius est racere q̄ pauca dicere: non fortunas lu-
culentissimas: neq; eximias corporis dotes referemus: quae neq;
tu magnificas: neq; inter principes solus possides. nihil nisi propri-
um nisi genuinum: nisi tuum laudabimus. Illustrissime princeps
hoc est solas ipsius animi tui dotes: quae in homine sunt bona pri-
cipalia cōmemorabimus. Nam diuitias generositatem honores:
formositatem: vires: hoc est fortune et corporis bona magis circa
nos: q̄ in nobis esse scriptores idonei tradiderunt: et ideo aliena
bona nuncupantur. ipsas uero animi uirtutes: quae neq; ab erate
mutabiles neq; ullo infortunio caducae: nostra et uera bona noīa
re solemus. quae quidem dotes tanto preciosiores iudicantur: q̄to
maior est ille: in quo enitescunt: quas in te optime princeps tanto
splendidiores existimamus: q̄to tu inter reliquos principes enite-
scis: Quae in presentiarum mihi de laudibus tuis dicturienti ag-
minatum se ingerunt et cateruatim: ita quelibet festinabunda se of-
fert: ut a nobis in hoc panegyrico prima promatur: Quae res mei
diussidius hesitantem me facit et cunctabundum. Namq; si cepto
de prudentia tua singulari predicare occurret iussitia: Quae postpo-
ni gembunda dolebit. Si dixero de fortitudine tristabitur tempe-
rantia. Si laudauero liberalitatem: frugalitas ipsa se contemni exi-
stimabit. Si clementiam extulero. Seueritas idignabitur. Deniq;
quācumq; primam arripuerō: illi ceterae inuidebunt. ita enim in
singulis uirtutibus emines quasi reliquas non possideas. Ego ta-
men pro uirili parte ita contendam ac ellaborabo et tale tempera-
mentum adhibebo: ut singulis: quod suum est tribuisse uideamur.
Sed unde prius ordiar q̄ a prudentia: quae ut scribit Plato diuini
tus ceterarum uirtutum dux est: quae in te adeo fulget atq; splen-
descit: ut neq; in Nestore maior neq; in Catone presentior fuisse
credatur: prudentia cum omnes mortales: tum potissimum princi-
pes decet: qui hac duce nihil insipienter nihil temere in gubernā-
dis subiectis agere neq; uolūt neq; possunt. prudentiam Solomon
in paremiis amicam uocandam esse precepit. hec tibi est prudentis-
sime princeps amica peculiaris: hec te dies: hec te noctes fouet ac
amplexatur. hanc ne transuerso quidem digito abste digredi sinis.
hac aurigante habenas impii consultissime moderaris. hac duce cū
d.iii.

eta prudentissime disponis: hac adiutrice nihil in te reprehensibile
conspicitur. Prudentiae germana iustitia te iugiter comitatur: &
Sine qua principes principum nomen amittunt: et in Tyranni
nomen detestabile transgrediuntur: quae si Ciceroni credimus:
omnium est domina et regina uirtutum: ad quam nos esse natos i
telligere debemus: quae auro preciosior: ut inquit Plato iudican
da est: Quae suum cuique tribuit: alienum non inuadit: et propria
utilitate neglecta: publicam utilitate fouet atque tutatur. Cuius fru
endae causa uidetur olim benemorati Reges constituti. Tu uero iustis
sime princeps ius sanctissime dicis. Et cuncta uelut in librili ppen
dens omnium beniuolentiam promereris: audis desideria cuncto
rum: et tanquam alter Alexander ex duabus auribus: alteram accusa
tori prebes: alteram reo tradis. Te nulla largitio: nulla gratia: nul
la cupiditas transuersum trudit a recte consulendo recteque iudican
do. adamusim singula pensitas: et controuersias omnis diligentis
sime componis: nullum a sermone tuo tristem discedere permittis:
quod olim Titum Vespasianum facitasse tradunt. He sunt partes
regiae: hec sunt munia imperatoria: Cōponere lites: decidere ne
gocia: satisfacere desideris mortalium citra odium cuiuspiam ac mali
uolentiam. Summa aequitate nec minori lenitate Ius dixisse lauda
tur Augustus: Cuius tu uestigia emulatus seueritati misces comi
tatem: et quoddam ex utroque efficis saluberrimum tempamentum: habes
horas quotidianas et statas: quas audiendis controuersis impen
dere memoraris: quibus tam humiliter quam potenter: tam egesto quam luculento
licet ad te adire: desideria expromere: et lites explicare: et profecto ni
hil prestabilius esse potest et potissimum in principe: qui habere tempora
distincta: et horas negociosas a feriatis sequestratas. ut .n. certus
syderum cursus: ita uita hominum disposita delectat: et principum
praesertim. Namque idem efficit: ut ciues ac subiecti minime totos di
es conterant: dum colloquium principis aucupantur. Nouerunt
tempora. Nouerunt horas horarumque momenta: quibus possint apud
te suas controuersias enarrare: et petitiones exponere. Ceterum
cum principales uirtutes ita inter se conexe sint: ut philosophi au
tumant: ut inuicem nequeant dissociari: ita in te prudentia et iustitia
inclutissime princeps effulgent: ut tamen et fortitudo et temperantia
non sordescant. nam quia fortitudine praeditus esses in erumnis exancla
dis haud dubie demonstrasti. Et .n. cum fortitudinis peculiare mu
nus sit toleranter calamitates perpeti: neque rebus aduersis succubere:
Tu olim fulminibus fortunae impotentis semistulatus uirum te

fortissimū magnāimūq; prestitisti: Cū neq; fortune cederes: neq;
affectus iaceres neq; in gurgustio plorabūsus ingemisceres. Im-
mo quēadmodum nemo te unq; in rebus secundis supbū ac insolē-
tem cōspicatus est: ita aduersis nullus unq; succubuisse cognouit.
Voluit mihi crede fortuna paulisp; tecū colluctari: ut ingenti tōū
picitaref. Sicut. n. ignis aurū pbat: ita calamitas uiros fortes ex-
plorat: et ut aduersa ex secundis: ita ex aduersis secūda noscūt. co-
gnitū i te ē fortissime pnceps oratianū illud eulogiū cē uerissimū
Si fractus illabatur orōis

Impaudū ferent ruinae.

Quāta uero diu boni in Ludouico Sphortia Tempantia modera-
tioq; floreat: qui in mediis delictis collocatus: Delicias nō āplexa-
tur: qui inter sexcenta milia uoluptatū positus abstineret a uolupta-
tibus: qui inter incētiua libidinū istrumētaq; luxuriātis fortunae
Castū agit principem et frugi.

Ardua res hec est opibus non tradere mores:

Et cū tot crescos uiceris: esse Numam.

Curiū atq; fabriciū duo Romanae frugalitatis exēpla maiores no-
stri laudibus extulerūt: q; paruo cōtenti uixit. et frugalissimi iter
romāos extiterit. Verū nulla uel minima laudatiōe illi mihi digni
eē uidēf: qui i paupertate collocati egestosis similes uiuere: et iuben-
te necessitate uoluptates eliminare cogebātur. Sed da mihi aliquē

Creso aut Midae diuitis aequipādū: qui opibus affluens auro al-
būdas: qui pollēs ac potēs frugaliter uiuat: q; abstinentiā appetitiōi
bus coercēdis adhibeat: q; bellū nullātib; uoluptatibus idicat:
illū deo simillimū iudicabo. adeo male cōueniūt maleq; coeūt uir-
tus et uoluptas: frugalitas et luxuria. Maxia ē igit in te hec uel po-
tius diuina uirtus in sūma peccādi licētia nō peccare: iter Blādissi-
mas ac illicibiles uoluptates cohibere se ipm: et appetitū obediē-
tē efficere ratiōi. Quid ergo prestātius: quid admirabilius: excogi-
tari pōt pncipe prudētissimo: iustissimo: fortissimo. repaūssimo?
Quae quidē uirtutes cūctarū reginae uirtutū i paucissimis pncipi-
bus iugate conspiciuntur. Aliquis prudentia enituit: Sed iniustu-
tia obsoleuit. Aliam fortitudo decorauit: Sed intemperantia ac
libido dehonestauerunt. Deniq; nulli uel rari extiterunt: in
quibus quatuor istae Virtutes simul eniscescerent. At qui ne-
mo admiretur: si nunc Prudentiam a iustitia: Fortitudinem

a temperantia. Aliamq; ab alia ita se iungam: quasi possit qd prouidens esse citra iustitiam: Fortis citra temperantiam: cum inter philosophos et maxime stoicos constet: qui unam habuerit omnes habere: Et qui una caruerit: omnibus carere uirtutibus. Alia est illa philosophorum limata et nimis spinosa subtilitas: Alia est ex comuni opinione ducta sententia. ut ergo uulgus: ita nos hoc loco sermone cinamur: ut alios iustos: alios prudentes esse dicamus: popularibusq; uerbis utimur de populari opinione loquentes. Sed ut ad perfectissime princeps nostra remigret oratio: Sicut quadriga illa uirtutum principalium te uehere ac gestare existimatur: quod quam paucissimis dii dederunt: ita illae quoque uirtutes: Quae minoris dicuntur te ornatum faciunt atque monstrabilem. Clementia. liberalitas. indulgentia: affabilitas. Reliquaeque id genus: quae principes amabiles efficiunt atque fauorabiles: quae populos reddunt fideles deuotos ac mancipatos. Enimuero clementia ut eleganter docet flauius uopiscus: Dos prima est imperatorum: et nullum magis ex omnibus: ut sanctissime inquit seneca: qui regem ac principem decet: hec est illa uirtus: quam in Cesare dictatore luculenti scriptores laudant et extollunt. qua principes omnes exupasse fertur. Vnde Cicero ad Cesarem: nulla inquit de uirtutibus tuis plurimis: nec gratior: nec ad mirabilior misericordia est. nihil perfecto laudabilius: nihil magno et preclaro uiro dignius placabilitate atque clementia. nihil denique gratius esse potest eo principi: qui talem se ciuibus exhibeat: quales sibi deos esse uellet. Clementia regis ut ait Solomon: quasi imber serotinus est: Clementia facit ut princeps animus ciuitatis: ciuitas corpus principis esse dicatur. Clementia facit ut tu clementissime princeps certatim amaris ab omnibus. ut te sit icolumi una mens omnibus. clementiae tuae ac ciuilitatis multa et magna documenta praebueris. Clementia ita te gratum ac fauorabilem infribus reddit: Sicut olim augustum romanis effecit. Tu natura beniuolentissimus: tu indulgentissimus: tu denique optius clementiam amplecteris: quae bonis principibus iucunda est. Crudelitatem detestaris: qua sanguinari tyranni per uoluptate fruuntur. Age uero quam munificus quam liberalis erga omne hominum genus existis. Quanta beneficentia quanta benignitate foues praefectores artium et ingenia litterarum. nihil est me hercules in principe amabilius ipsa liberalitate: Sicuti nullum uitium retrius auaricia: Ali

berali pñcipe cūcta bona spant. ab auaro cūcta mala timēt. Muni-
ficus pñceps charus est oībus: Sordidus et deparcus iuius est oī-
bus: in omnes malus in se pessimus: At tu liberalissime princeps
et rei et famę bene cōsulis tua Munificentia: Lucraris. n. gloriā
cum des pecuniā: et dando pecuniā te ipsum ditas: cū id pprie pñ-
cipū eē dicat: qđ dono dederūt iuxta illū Rabirij poete uersiculū
Hoc habeo quodcūq; dedi:
Optimi pñcipis est nihil magis suū credere: qđ id quod amicis con-
donauit. hę sūt certe diuitiae: et extra fortunā collocatae. hī sūt the-
sauri: quibus Cyrus ille clarissimus gloriabat. Nā ut apud Xē-
nophōtem scriptum est thesauros sibi custodesq; fidissimos para-
bat amicos: quos diuites efficiebat: Idem regis oculi: regis aures
dicebantur: q cūcta: quae uidebant: cūcta quae audiebāt: Quae fu-
tura essent Cyro conducibilia refferebant. Multe sunt aures mul-
ti sunt oculi principis munifici: q quot amicos sibi liberalitate cō-
pauit: totidem auribus: quae audienda sunt: audit: Totidem oculis
quae uidenda sunt: uidet: ut docet uerissime Dion. Tu quoq; Cy-
ro simillimus beneficentia multas aures et multos oculos tibi cōp-
asti: et quotidie nouos compas. Tu amicos ditas: clientibus opitu-
laris. Tu decus et presidū es eruditorū: ad te tanq̃ ad anchorā hac
tēpestate litterati decurrūt. et pfecto nihil melius agere possūt op-
timi pñcipes: q̃ subleuare doctos: fouere eruditos: quorū scriptis
immortales efficiūtur. Quis. n. noscet Cēsarem immo Cēsares
q̃ plurimos nisi suetonius Tranquillus extitisset: quis Alexandrū
Macedonem fuisse sciret. nisi. Q. curtius et Plutarcus illius ge-
sta scribēdo posteris lectisanda reliquissent: q; Scipionē imo uero
scipiones: quis C. pompeium tribus fulgentem triumphis hac
tempestate cognosceret: nisi Titus Liuius et M. Tullius eorum
comendatores laudatoresq; fuissent. Deniq; Romanos: grecos et
externos omnis nonne tenebrae occupassent: et situs obduxisset:
nisi illos luculenti scriptores in litteras rettulissent: bene igitur fa-
cis optime princeps: qui litteratos amas: qui eruditis suffragaris: q
tibi cumulatissimā gratiam referre queunt: de te scribentes: et tua
preclara facinora celebrantes. Illud uero in te laudabile est: q̃ iter
tot curas: tot negocia: tot domestica et externa rerum maximarū
occupationes audire uis quotidie quippiam historicon ac memora-

bile. et sicut. C. Pópeius et Cefar augustinus inter bellicos tumultus nō intermisse dicuntur cōsuetudinē declamādi: ita tu inter multiplices curas nō intermittis studia litterarū. cū negociis oculi diuis: et historicis lectitādis succursiuas horas impendis: in quorū lectitiōe tāq̃ in diuersorio suauissimo cōquiescis. ita nullo tpe desidia te dedis aut inertiae neq; ūq̃ marcore torpescis. et certe uita bonorum p̃ncipū: qualis es tu: celesti naturae q̃simillima esse credit. ut n. indefessa uertigo celū rotat: ut sol et luna stare loco nesciūt: ita tu cōtinuatis negociis semp̃ irrequietus es et sēp exercitus. Sēp habes quod tractes: quod agas: quod mediteris. Et cū sit turpissimū uiro p̃mario: cuius tutelae populi cōmissi sunt: solidā dormire noctē: ut ab homero elegāissime traditū ē: Tu uigilantissimus es sō: niq; p̃cissimus. Qualis Vticēsis Cato Qualis Brutus fuisse memorant. Vigilas tu de nocte: et ceteris dormiētibus: ea quae ad statū publicū p̃tinēt tūc op̃ime provides: et solertissime p̃sitas. Vigilia et lucubratio p̃ncipes decēt ac rē. pū. gubernantes. Nam sō: nus multus ut tradit Plato diuinitus: nec corporibus: nec aī. neq; rebus oībus gerēdis natura cōducit: et haud dubie nēo dū dormit alicuius p̃reui est: nō magis: q̃ si nō uiueret: et ut cecinit optie Silius. Turpe duci totam somno consumere noctem. Inde parcus et breuis sōnus ī Traiano laudat a Plinio. Sunt hec magna et admiranda in ceteris p̃ncipibus. In te uero illustrissime p̃nceps: Si ceteris uirtutibus tuis cōpētur: erūt mediocria: Laudamus omnes tuam in colloquiis affabilitatem: in oībus admittendis facilitatem. In negociis componendis dexteritatem. Et illam qua in primis polles genuinam peculiaremq; faciēdam: quae oīa p̃ncipes tutoresq; publici status: a ciuibus amari faciūt ultra p̃uatas necessitudines. Laudat Cicero Pópeiu: q̃ ad eū faciles aditus essēt et p̃uatorū. Tu uero quibus preconis laudari meritis mitissime p̃nceps: qui oībus et humillimis tā faciles aditus esse uis: ut qui dignitate p̃ncipibus excellis: facilitate isimis par esse uidearis: Et cum feliciū pedissequa supbia esse dicat: Tibi māsuetudo. tibi humāitas. tibi lenitas ancillari uidētur. Neq; te Moses apud hebreos: neq; te Traus apud Ro. comitate uincit ac māsuetudine. Tu cū cōs comiter excipis. Tu bonitate quadam genuina oēs tibi deuotissimos reddis ac obnoxios: in summa agis p̃ncipē ciui

lem et bonū, quod plausibile: quod amabile: quod fauorabile est.
nihil est. n. ut inquit Cicero: tā populare: q̄ bōitas: nullus murus
firmior: nulla arx ualidior esse pōt ad p̄ncipes custodiendos: q̄ suo
rū ciuū beniuolētia: hec aut cōciliat mansuetudie ac bōitate. De
testāda est p̄fecto Dionysii tyranni sententia illa tyrannica adamā
tia uincula esse merū uiolētiam: Classē et dena milia armatorū.
immo beniuolentia: mansuetudo gratia: affabilitas: ut Plutarcus
ait: uicula sūt adamantina: quibus p̄ncipem oportet esse seprū atq̄
stipatū: et cū bonus p̄nceps amari mallit q̄ timeri: Tu p̄ uirili parte
cōtendis ac eniteris: ut amicis sis iucundus: ciuibz charus: apud
omnes gratiosus et amabilis. Neq̄ tamen quod plerūq̄ fieri solet
ista tua immodica ciuilitas te cōtemptibilem facit. immo tanta au
toritate polles: tanta existimatiōe decoraris: ut multa per te: nihil si
ne te in tota gerat̄ Italia. Longum esset ac prope infinitū: si singu
la: quae in te fulgent ornamenta uirtutū minutatim singulatimq̄
recenscere uellemus. Magna inter te et reliquos p̄ncipes differen
tia est. in illis uirtutes: si quae sunt: enormibus subinde uitis obru
untur ac decolorantur. Tu uero quēadmodum secundus es uirtu
tum: ita parcus es uitiorum. Non tu luxu ac imtemperantia defuisti.
non iracundia agitaris non cupiditatibus distraheris: non affectiōi
bus ancillarīs: quibus rebus obnoxii ac mancipati p̄ncipes esse cō
sueuerunt: propterea q̄ in licentia magna peccandi constituti se
ipsos cohibere non possunt: et imperiosissimas appetitiones co
hercere. Vnde olim a securra nescio quo benedictum est bo
nos P̄ncipes in annulo posse perscribi atque depingi. Et
Dioclitianum dictitare solitum accepimus: nihil esse difficilius
q̄ bene imperare. boni p̄ncipes a Ioue imperium habere dicunt̄
mali uero minime. p̄ncipes boni in beniuolentia Iouis sunt: ma
li uero nequaq̄: et hec est Homerica sententia. Cui dion prusen
sis astipulatur: itaq̄ cum tu Ludouice Sphortia inter bonos p̄n
cipes sis optimus: inter optimos clarissimus: Merito te a deo ultra
mundano datum esse credimus: et tibi uersiculum illum optime cō
uenire existimamus.

Solus habes laudum quicquid possedimus omnes.
Ea in te habundant bonitatis et uirtutis exempla: Quē sequi cupi
at uentura posteritas apparēt in te paternae uirtutis expressa ue

stigia. patrem in filio recognoscimus : et quemadmodum in iuue-
cis et equis genitorum uirtus subinde conspicitur. ita in Ludouic-
co Sphortia uiua paternae probitatis imago refulget. ita prorsus
paternas uirtutes effingit ac representat: ut patris i filio aequitas:
Senilis in iuvene prudentia conspiciantur: immo ut que sentio elo-
quar filius in multis genitore maior existit:

Egea sic theseus: sic pelea uicit achilles:

Has tantas principis nostri uirtutes : ex quibus compactus
ac conglutinator esse creditur : ornat et illustrat procera statu-
ra : facies luculenta : os probum: frons uerenda: et uultus amabi-
lis: quae et si sunt corporis bona non animi: de quibus tantummodo
me dicturum esse promisi: tamen principi plurimū uenerationis
acquirere: et uirtutes in principe gratiores efficere uidentur: quon-
iam ut inquit pacatus uirtuti addit forma suffragium. Et ut cecili-
ni poeta.

Gratior est pulchro ueniens in corpore uirtus.

Solent qui panegyricos scribunt destituti ueris principum laudi-
bus uanas laudationes cōminisci: Ego uero illustrissime princeps
ex tuis quā plurimis uirtutibus multas cogor preterire: ne in immē-
sum crescat oratio: Cuius enim mihi uerba deessent : quā scribendi
materia: Cuius articuli digitorum scribendo lassescerent: quā cūcta
in te laudabilia perscribere possem : Quo circa concludam deiceps
orationem meam: Et epilogo religioso omnipotentissimum rerum
omnium conditorem deum deprecabundus adorabo. Summe et
exuperantissime mūdi opifex principio antiquior: sine diuturnior:
Cuius numen ineffabile est: et maiestas innominabilis Te oro ac
precor: ut Ludouicū sphortiā principē optimū ac irreprehensibilē
diutissime foueas actuearis: ut ei ānos nestoreos largiaris: ut eius
uotis annuas: ut eū beneficiis tuis cumules: ornes: illustres: Tu
uero optime princeps pge quo cepisti nitere semp ad optima Esto
tibi ipse archetypon et exemplar: Te ipsum imitare: ita ciues tuos
ex malis bonos: ex bonis optimos efficies. Nā uita principum cē-
sura est: et qualis princeps: tales reliqui ciues esse solent. qui ad il-
lius exemplum componuntur: ita apud mortales immortalem tibi
famam comparabis: et post obitum in celo inter beatorum domici-
lia locum fortieris: Vbi beatissimus acuo sempiterno pfruaris.

Ad eundem eiusdem epigramma.

Hesperios inter ductores Inclite princeps:
Principe quo status hic fospite; fospes eris
Imperii Columnen rerum tutela salus q;
Eximia proavos qui probitate refers.
Suscipe pacata deuotum fronte clientem:
Mancipiumq; recens: Seruitumq; foue.
Sunt tibi complures ex omni parte disert
Est tibi pierus turba uerenda chorus
Inter quos cupio numerari maxime princeps
Inter quos unum da mihi queso locum
Non erimus certe indecōres: nec rustica nostra est:
Calliope: et nobis dexter apollo fauet.
Accipe sinceri munuscula parua philippi.
Inspice si quid inest: quod placuisse queat.
Post lites et post decisa negocia rerum
Post bene formatum compositumq; Statum:
Tūc liber uacuuq; meum percurrere libellum.
Atq; hilari nugas perlege fronte meas.
Sexquihoram scriptis nostris impende: Sed hora
Sufficit. hoc nimium est: subtrahere dimidium.
Vix legere incipies succinti scripta libelli
Pagina principum prima modumq; dabit.
Iamq; uale: uiuasq; diu mitissime princeps
Et superes phrygios nestoreosq; dies.
Dii tibi dent quodcūq; cupis quodcūq; mereris:
Dii mihi dent cupias ut meminisse mei.

Ad Magnificū et ornatissimū uirū Bartholomeū chalcū Du
calē secretariū Philippi Beroaldi Bononiensis epistola.

Pusculum de nuptiis Bentiuolorum: quod nuper ex /
cudi tibi Vir prestantissime dicare consuiui: quem nō so
lum studiorum sed etiam studiosorum amantissimum co
gnoui: qui me istuc ociantem sūma tibi beniuolentia copulasti: ad

quem tamq̃ ad anchoram litterati decurrunt. et quia ut est in uere
ri prouerbio docti doctos amāt tu eruditus eruditos foues et de lit
teratis litteratus optime mereris : Te ob singulares tuas uirtutes
Illustrissimi principes tui auricularium a secretis et omniū archa/
norum participem esse uoluerunt. Te ordini scribarum ornatissi/
mo prefecerunt: Tu Archigrammateus nunc paris. Accipe igit̃
uir clarissime eo uultu libellum nuptialem quo nuptiales uolupta/
tes spectare solemus : et si scio quosdam obtretratores caperata
fronte hec esse lecturos : qbus nihil placet nisi triuale: quibus ita
respōdere iure optimo possum. Significatissimis uocabulis cūcta
pro uirili parte enarrare contendimus et uerba rebus accommoda
re: quae rerum causa inuenta fuerunt: quae si uobis suo obscura ui/
dētur non est hec mea sed uestra culpa: qui nihil unq̃ luculentum
nihil nisi protritum leetitatis: qui duobus tribus ue ad summum
libellis contenti reliquos scriptores non attingitis et nihil latinum
esse creditis nisi quod in uestris uulgatissimis uoluminibus didici
stis. At nos latine scribimus et uerba ex latinissimis scriptoribus
sumpta depromimus. Nolite edētuli inuidere dentatis: nolite ocu
latos talpae contemnere. q̃ cecus lucem non uidet non est uitium
solis sed oculorum: q̃ uos scripta nostra nō itelligitis et ob id ipsū
culpatis non est scriptoris uitium sed lectoris: Neq̃ nos tarētiniis
et consentiniis scribimus ut ait lucillius sed eruditis: quorum iudi
cio contentus quid de me imperitorum rumusculi iactitent flocci /
pendo: et ut inquit epigrammaticus Poeta me raris iuuat auribus
placere. me scriptio non triualis sed erudita delectat: quae neq̃ p
periodos neq̃ per longos uerborum ambitus sed uerbis signifi/
cantibus et propriis cuncta exprimat ac effingat: Hec obiter dicta
sint aduersus uituperatores qui obtrectatione alienae scientie sibi
famam aucupantur: Tu uero uir prestantissime cum facultas tibi
dabitur paulum respirandi ab occupationibus quibus iugiter di/
stineris : libellum a philippo tuo concinatum in manum summi/
to: et ubi sumpseris perlegito: et ubi perlegeris iudicato utrum in
publicū prodire mereat an potius quod timeo sit futurū pabulū
tinearū. Vale decus meū et me q̃ tibi mācipatus sū mutuo dilige.
Quot celebrata fuit genialis pompa diebus
Per totidem scripta est hec mihi pompa dies.

Philippi Beroaldi Bononiensis nuptiae Bentiuolorum.

Entem Bentiuolorum multos iam annos Bonon^e
8 florentissimam honoratissimamq; fuisse adeo notum
est ut res probatione non egeat. in qua multi insignes
clariq; homines existerunt: quorum multa egregia
merita in rem publicam bononiensem quotidie commemoratur:
sed omnium clarissimus etatis nostrae uir extat Iohanes bentiuo-
lus: familiae illustrator: patrie splendor: ciuium columen domi sol-
risq; fauorabilis: cunctis Italiae principibus aut amicitia aut affi-
nitate copulatus: in quo deniq; omnia sunt quae aut fortuna homi-
nibus aut natura largiuntur. Is nuptias filii primogeniti Hani-
balis celebraturus: ut essent omnium nuptiarum Magnificentissi-
mae: eas p^{er} festiuium tempus utpote commodius conficere decreue-
rat. sed Hercules estensis Ferrariae Dux illustrissimus cum filia
Lucretiam Hannibali desponsatam iam nubilem ac uiro maturā
esse uideret cūq; peregrinationem Religiosam extra Italiam para-
ret ut nuptiae maturarentur instabat et omnem procrastinationē
detrimentosam esse asseuerabat. Quāobrem Princeps Bētiuolus
consilium mutat et ex confoceri sententia nuptialem festiuitatem
diebus brumalibus parat quibus non pauca dehortarentur: Et in pri-
mis festinatio magnis apparatibus semper infensa. uerum multa
quae impedita natura sunt consilio expediuntur: et summe uirtut-
ti summaeq; fortunae nihil factu difficile est. Igitur idicto per pre-
conē publicitus die nuptiarum qui dies erat futurus ad quintum
Cal. februarii ea Bentiuolus intra bimestre spaciū factitauit: quē
princeps alius annuo tēpore facere nequiuisset. Quae omnia spe-
ctatim generatimq; explicare pro uirili parte conabimur. Primū
omnium forum quod ante Bentiuolorum edes erat perquā angu-
strū ut laxius fieret: proximas domos a possessoribus emit emptas
q; demolitur: idq; spaciis temporum iniquis exclusus cum filice
sternere non posset asseribus contabulat. iubet et operimentum la-
neum per sarcinatores concinari ad forum contegendum: ut sub
eo nuptiales luxus spectatores salubrius ociosiusq; cōtēplarē. Idē
domū quē aliqui pulcherrima ē et cū laudatissimis totius italie do-
mibus certat magnifice exornat. parietes oēs intrinsecus inducto
sectorio nouo leuigantur: columnę quae in peristilo striatae sunt

marmoreis similimae efficiuntur: fenestreae mutuli supliminariæque hostiorum tota inaurantur: Quae imperfecta sunt absoluuntur: Squalentia reconcinantur: ubique pictor ubique materiarius ubique architectus conspiciuntur. feruet per totas Bentiuolorum aedes apparatus nuptialis: conclauia omnia atque cubacula tapetibus stragulaque ueste consternuntur. ornatur et lectus genialis in thalamo sponsi magnificentissime. Dii boni qualis ille quique preclarus apparatus quo exornatum est cubiculum principi ferrariensi destinatus: Hic conopea aurea lodices Regales conchiliata peristromata uisum oculis pascebat gratissimo spectaculo. ipsum uero Triclinium in quo fieri debebat nuptiale conuiuium reliqua antecellit ornamenta: hic toti parietes belluatis parapetasmatibus uestiuntur. supra peripetasmata coronamenta miro artificio concinata disponuntur: in quibus Insignia Italicorum principum summo cum decore inclusa uisebantur. In eodem cenaculo tabulatum fit paulum cliue tapetibus stratis opertum: ubi Principes proceresque illustriores una cum sponsa discumberent. erigitur et abacus in quo uasa aurea et argentea uarii generis preciosissima exponuntur: hic potoria gemmata: hic lanceae ex argento quinquagenariae: hic escaria ex auro cum emblematis faberrime celata. hic quicquid uascularium ac celatorum probatissimorum arte perfectum est esse dices: adeo ut mentoris manu cuncta fabrefacta uiderentur. huic abaco apppositi erant custodes duo ad hominum effigiem formati: alter claua alter falcato ense propinquantibus minitabantur: hunc macherosorum illum corynephorum non indocte nuncupaueris. fulgoris huius abaci reliquus perstringebatur ornatus: quem ornamentum causa magis quam usus effecerant: namque in alia domus parte alter erat Abacus concinnatus in quo conuiuialia uasa innumera erant collocata: quorum usus erat futurus ad coepulones accipiendos. Dum haec intra edes strenue properantur forinsecus non minora efficiuntur. nam a domo principis Bentiuoli ad portam usque galeriam quam uocant: quae illac uentura erat sponsa: multiplici ornamentorum genere cuncta condecorantur: Domus senio collabentes reficiuntur: parietes ad libellam reformantur. columnae lapideae ad perpendicularum exiguntur: Cuius ipsi per eum uicum certatim ornamenta parare. Sub dio sub porticibus per intercolumnia coronas

ex herbis uirentibus confertas suspendere: uestibula edium myr-
to lauro hederæq; uestire: Multa topiarii operis egregia coronamē-
ta conficere: in quibus insignia Bentiuolorum inclusa cum uenu-
state uisebantur. diceres hostiatim celebrari nuptialem festiuitatē.
Deniq; in hac ciuitatis regione non brumalis rigor sed uerna tē-
peries uideri: hic buxus hic iunipus uirescere: hic multiuga spe-
cies herbescentis uiriditatis. Totum iter florulētum ad uiridarii
consiti speciem gratiam uiroris recentissimi pre se ferebat: ut nō
solum peregrini sed etiam nostrates admirarentur cōemplantes
tantam alieno tempore copiam uiridiorum. Preterea Bentiuolus
machinatores optimos et topiarios artifices probatissimos acciri
iubet: qui solertia quadam genuina miroq; artificio prediti noui
generis ornamenta excogitarunt: ex quibus unus nomine zephi-
ranus: qui non minus factus est scurra q̄ artifex ingeniosus: sep-
tem portas ligneas affabre cōfecit: quæ picturate et fruticibus her-
bisq; uiridantibus decorate exornabant utam nuptialem interval-
lis prope paribus inter se distantes ad imaginem portarum urbica-
rum: nisi quod cataractas non habebant. sed illa quæ edibus bent-
tiuolis erat proxima reliquas decore uincebat: in qua simulacrum
herculis cum leone cōgredientis uisebatur aspectu truci formidā-
di. uisebatur et eregione altera herculis effigies repullescentia hyl-
dre capita amputantis. Ceterum cum nihil in omni uita pulchrius
sit ordine sine quo neē militarem disciplinam imperatores ualent
explicare: nec gubernatores regere nauigia: Bentiuolus ut omnia
sint dispositissima procurat. nā homines idoneos deligit iter quos
dispartita sint officia nuptialia ne quid tumultuosae perturbationis
oriatur. hunc lectisterniatorem esse iubet: illum obsonatorē: hunc
prefectum popinarum: illum bellariorum. alius promus alius con-
dus designatur: est qui procurator peni constituatur: est qui cel-
lae uinarie preficiatur: ita unus quisq; curando quod suum est alie-
na non turbat. in primis iuuenes numero sex et xx. ex nobiliori-
bus distoribusq; nostre ciuitatis deliguntur qui sint Architrardini
siue archiposias dicere malis: quos uulgus fescalcos appellat. Vte-
dum est enim popularibus uerbis ad rem popularem declarandā.
ex his singuli senos ministros eligere iubetur: quorum opa naua
et strenua in cōuiuuiis nuptialibus utantur. ex hoc architrardinorū

ordine nullus fuit qui non impendia prope regalia fecerit et im-
mensas pecuniarum summas profuderit: dum se quisque suosque mi-
nistros nuptialibus uestimentis exornat. designantur et sex alii ar-
chitriclini maiores qui dicuntur omnes fere ex ordine senatorio:
preterea adolescentuli octo luculenti summoque genere nati euocan-
tur: quibus iniunctum est ut sponsam introeuntem a porta domum
usque deducant instar stipatorum: quos prisca laterones nuncupant.
Et quoniam aduenarum ad nuptias celebrandas uenturorum inu-
mera multitudo expectabatur: ordinat Bentiulus ut omnes hono-
rificentissime Commodissimeque accipiantur. In domibus ciuium
ornatioribus hospitia magnificentissime parantur: et pro diuerso
riti amplitudine alii plures alii pauciores assignantur. Iam cuncta
apparatus nuptialis diligentissime comparauerat. Iam appetebat
condictus dies festiuitatis: Cum sponsus ad coniugale fedus cum
sponsa ineundum ferrariam proficiscitur comitatu prope regio de-
coratus, ducenti ferme euntem persequuntur inter quos supra uigin-
ti haud dubie nobilissimi et ipsius sponsi frater minor natu pro-
notarius, nos quoque discipulum officii causa sumus persequuti: omnes
magnificentissime accipimur a principe ferrariensi: ibique biduum
commoramur donec celebrentur ex ritu faedera nuptialia: et anu-
lo pronubo digitum sponse sponsus oppigneret: amboque sacerdoti
a paranympis offerantur. quibus rite pactis domuicionem capef-
simus aliquot ex primioribus cum prothonotario relictis ad spon-
sam prosequendam. Cum genero socer aulicique interiores nauem
conscendunt nocteque intempesta appellant ad pretorium Benti-
uolum quod uocant: quod magnificentissimum pulcherrimumque
in agro bononiensi princeps Bentiulus extruxit: distatque ab ur-
be millibus passuum decem. Postridie eius diei bononiam ingre-
dienti Herculi hestensi obuiam it Bentiulus comitante maxima
caterua Virorum splendidissimorum non solum nostratium sed et
externorum: qui iam conuenerant ad officium nuptiale. Illuxit de-
mum dies nuptiis destinatus: qui imbribus fedus omnes et potissi-
simum Bentiuolum dolore confecit secum reputantem: quos rerum
apparatus quamque nuptialem pompam esset imber ille perturbatu-
rus. Omnes deprecabundi deum omnipotentissimum orare ut tan-
tis per pluuia cohiberet donec itroitus sponsae in urbem popaticam

perageretur. Verum inexorabile est fatum et inuidenti fortunae
Repugnare non licuit nolenti ut ex omni parte beatas nuptias ui-
deremus et lactissima uoluptate permulceremur. Iam aderat hora
conducta qua obuiam cuncti prodire cepunt sponse ueniēti ex pre-
torio bentiuolo: ubi noctem unam commorata festinabunda per
uenerat ad uillam suburbanam: ibiq; substiterat obuios aduentan-
tes operiens. Omnis aetas sexus ordo uiam galeriam agmina-
tim compleuerant studio uisendi exoptatissimam sponfam spōsq;
apparatum. Vix locus quīs latus et longus capax erat tantae mul-
titudinis cateruatim confluentis. ciuitas omnis peregrini omnes
mira densitate cuncta stipauerant. multi columnis implexi nō pau-
ci e fenestris semi conspicui pleriq; sub dio inter imbres prospe-
ctabant: tanta est mortalibus insita cupiditas nouitatis. Gliscente
in horas pluuia nullamq; pausam faciente: Bentiuolus hanc sibi
curam sumit ut cuncti ordine et sine tumultu pōpabiliter incedāt.
Longum esset referre sigillatim quo ordine principes oratoresq;
principum incesserint: summam exponam illustriora ac splendi-
diora. Principes italici partim ipsi uenerant: partim uicarios mise-
rant ad nuptias illustrandas: qui omnes in suis qsq; ordinibus
collocati ingrediebantur. Inter eundem inspectioe digni potissimū
fuere equestres lancearii Principis mantuani: qui turcharum ha-
bitu ingredienti ritu militari lanceas manu reciprocabant: tales
macedonum hastatos fuisse crediderim quos sarissophoros appel-
labant. hos uulgus corrupto paulū uocabulo stradioticos appel-
lat cum stratioticos graecāica dictione nuncupare debuisset. hos
subsequebantur hipotoxotē. qui sūt ex equis sagittarii induti pra-
sinos amictus: Architriclini architriclinorūq; pedisequi ordine in-
cesserunt. Vidimus hac pōpa nymphas ritu amazonio obequitantes:
quae sublimatae in equo non sedebant sed stabant. Vidimus
Gigantem fraturosam obambulātem: quam ars emula naturae si-
millimam uerae effigiauit. Vidimus gralatorem in longuriis pas-
sus grādissimos diuaricantem. Audiuimus sonitum tintinabulo-
rū crepitū sclopūq; tormētorū bellicorū: qbus cūcta psonabant.
Preterea ibat ordo tibicinū tubicinūq; populosus adeo ut clāgore
tubarū ac stridore lituorū celū reboaret auresq; audiētiū obsur-
descerent.

Post longum pompae ordinem incedit nouissimo loco Noua nupta sedens in equo cādidissimo atq; pulcherrimo: qui ephippiis aureis prefulgens phalerisq; preciosis ornatus tollitum gradiebat: quales prisca tollutarios Asturcones mannosq; uocitarunt. hunc gradarium equum sponse adduxerant octo illi adolescentuli qui munia obibant stipatorum: qui uestes breuiores induti argēto textili confectas per hymbrem lutumq; sponsam cōstipabant: ex quibus aliquot uniones gemmasq; in calciamenti gestare conspexit mus. Cantata sunt carmina sponsa transeunte partim latino parti uernaculo sermone composita in singulis illis septem portis: quas temporarias ex ligno frondibusq; uirentibus a zephyrano scurra fabricatas supra docuimus: quae singulae sub tutela uirtutum singularum erant consecratae: ex quibus quattuor philosophicas tres theologicas appellant. Constat inter omnes spectatores nihil fieri potuisse splendidius hac pompa nuptiali: nisi pluuia continens ac iugis obstitisset: quae effecit ut nemo uestes preciosas ostēdaret ut omnes incederent penulati pileatiq;. Rimata est hoc inuidia telum quo nuptias disturbaret. nam pdius et pnox humber diem et posterum ex magna parte faedauit: quae res impedimēto fuit quo minus sponsa ex constituto edem diui Petronii pompabiliter adiret: quem Bononienses deum tutelarem uenerantur. Ceterum nō semper habet fortuna longas manus et interdum aduersa ratione supantur: nam princeps Bentiuolus ut semp est presentissimo consilio uiam inuenit qua intra priuatos parietes ostentaret principibus cunctisq; proceribus magnificentiam apparatus nuptialis. Congregatis in cenaculo omnibus illustrioribus ex thalamo geniali sponsa progreditur uentura in cetum principum augustissimum antecedentibus ministris architriclinorū numero centū .lvi. qui omnes sericati formosum exhibuere spectaculū: alii purpureo alii hiacyntino: alii Prasiuo colore monstrabiles. quorū erant calciamenta consimilia utpote confuta ad insignia bentiuolorū: Sed longe formosissimum spectaculum prebuere ipsi architriclini togas ex argento textili tales induiti exceptis duobus: qui q; erāt equestri dignitate decorati Aurea uestimenta gestabant: hiq; i nouissimo loco utpote honoratiores agmen cludebāt. in singulorū manibus scipiones erāt picturati peculiaria ipsius architricliniatus

insignia. Ex his complures torquati sunt conspecti torquibus aureis in summo petore fulgētibus. omnes stupere omnes admirari tantum rerum fulgorem tantas impensas quibus regia uestigalia uix sufficere possent. idem omnibus ornatus idem uestimenti genus: omnes principatu digni uideri: omnes incessu maiestate quādam prese ferre. Et profecto cultus magnificus addit hominibus auctoritatem. Subsequebantur reliqui sex maiores architriclini uirgas auratas manu ferentes: quorum tres in uestimentis aureis prefulgebant: duo concinati: Sextus in argētea ueste splendescēs. Deinde incedit sponsa incessu matronali mūdo nuptiali decenter ornata quam omnes fere nostre ciuitatis primarie matronae comitabantur non solum formositate conspicuae sed et uestimentis radiantibus monilibusq; gemmiosis condecoratae. et medius fidius cultus formam maximope uenustat. Ibi princeps ferrariensis natam osculabundus amplexitur: ibi ex ritu xpianorū celebratur diuina mysteria: episcopusq; urbinas a pontifice maximo destinatus Diploma pontificale palam recitat: Quo nouis maritis conuiuium fortunatum auctoritate qua pollet in terris amplissima denunciat. Iam dies ut inquit plautus ad umbilicum erat dimidiatus mortuus: iam prandendi tempus instabat. repente omnes se accingere et sua quisq; munia diligenter obire. Lectisterniatores mensas apponere: omnes ex ordine accubare. principes una cum sponsa in tribunali celsiores eminere. Optabat Princeps bentiuolus et esse et dici conuiuator absolutissimus: cupiebatq; istud nuptiale conuiuium si fieri posset esse posteris exemplū: itaq; cum sciret in rebus omnibus Domini plurimum pollere praesentia: et frontē occipitiū ut ueteri adagio testatum est esse priorem: instituit nō solum interesse sed etiam praeesse pompae conuiuali. Singulis mensis binos architriclinos assignat eosq; bifariam diuidit: ut alteris dapes interregras inferentibus alteri efferant iam semelas: alteris scandentibus descendant alteri: uicissimq; laborent et quiescant. Ex hoc ordine effectum est ut preter luxum atq; opulentiam esset ordinatissimum compositissimumq; conuiuium. Bentiuolus ipse discursatore: satagere rebus omnibus praesto esse: ipse iubere omnes iussa obediēter exequi. adeo reuerētia rebus obeūdis efficax ē. Datur manibus aquae odoratissime ex agminariis argēteis: quae gutturnia

alio nomine guttiq; dicuntur: inferuntur ex saccharo nucleisq; pi-
neis concinata cibaria: inferuntur et panes dulciarii simulq; uinū
generosissimum: quod prisci passum ut opinor neoterici maluati-
cum appellāt: cui tanta autoritas inest ut singulae ex eo potiones
tātummodo dentur. In cesaris dictatoris epulo quattuor uini gene-
ra apposita constat: idq; pro lautissimo celebratur: at in hoc inume-
ra exhibita fuerunt dulce: austerū: tenue: firmum. Alius conuiuia
meracas potiones hauriebat alius dilutas. hunc suauiā illum sub-
austera delectant: pocillatores presto sūt ut Cyatissent epulonibus
prout singulorum stomachus et gustus exposcit. Primis fercu-
lis duobus aut ad summum tribus exempta est fames esurientiū.
Reliqua magnificentie causa sunt illata: In quibus hoc seruatum
est ut altitia in singulis fere missibus mensae principum uiuentia
importarentur. uidimus porcellos grunientes capreolos p tridli
nium cursitantes: histrices aculeos subrigentes: uidimus pasillos
quos uocant auiculas coquinatoria disciplina in conuiuio emitten-
tes: quae per cenationem uolitantes effugiū queritabant. Vidimus
inferri pauones flāmiuomos plumis uersi coloribus uestitos oculo-
losq; gemmatīs caude rotātes. illati sunt et phasani cum pēnis:
Cuniculi lepusculiq; cum pellibus: quē omnia oblectamento fue-
re praeursoribus. illata sunt et secūde mensae bellaria: ex saccharo po-
ma nucesq; omnis generis tanta arte confecte ut a ueris fructibus
non internoscerentur. Quid testuacea scitissimi saporis quid mel-
litissimas ex saccharo placentas? Quid tucetā preciosa quid assatu-
ras quid condituras exoticas enumerem? Quid tragemata cenam
ex more cludentia? quae sermone uernaculo confectiones nuncus-
pantur. Missus ferculorum circiter triginta fuerunt. Conuiuiae fer-
me centeni quinquageni discubuerunt. Structores adhibiti scienti-
ssimi obsoniorum scindedorū in frustra non enormia. Quis tan-
tus ingenio quis tanta facundia peditus ut uerbis idoneis posset
multiugum minutatim explicare cōuiuium? Legimus in helioga-
bali conuiuio exhibita fuisse supra. xx. fercula ingentium epula-
rum. Legimus Antonii et cleopatre cenasuisse lautissimas: quas
imitabiles ipsi nominabant. Legimus luxuriosissimas uitelli pati-
nas Veri imperatoris conuiuium preciosissimum: luxum Luculi ne-
potalem: saliorum dapes: pontificum caenas. Legimus et illas

apud priscos fuisse epulares cenas quas luculenti scriptores modo
adiciales modo dubias modo pollucibiles appellat: Quae omnia
epulum istud bentiuolorum nuptiale aut equat aut antecedit: in quo
omnia in argento puro edulia illata fuerunt: quod protractum est
ab hora diei xx. in hora noctis tertia. et cum de die epulari cepisset
noctu electis triclinariis surrexerunt: omnes fere poti disteti osci
tates simillimique hallucinantibus. ipsius conuiuii magna pars ad
funalia lychnosque pensiles acta. Sub crepusculum uespertinum Cere
rei ex alba cera utpote preciosiore confecti acceduntur: quorum tan
ta erat uis et copia ut nocturnas tenebras flammis exuperarent.
Duo preterea candelabra ingentis magnitudinis deargentata ex
laquearibus auratis demissa pendebant simillima lucernis prisco
rum quas polymyxos uocitarunt. in his lilia et flores artificio me
chanico concinati uiscebantur qualia ornamenta fuisse legimus in
candelabris Solomonis. Erat preterea ignis intra candelabra fur
tim inclusus qui quasi in radio discurrens hora stata lampades et ce
reos infixos accendit. omnes mirabundi suspicere tam nobile co
mentum: laudare tam fallatiosam machinationem: contemplari tam
errandum igniculum: In cauo edium ipsaque uestibulo nocturni
luminis instrumenta globis piccis referta collucebant: Cunctaque il
luminabant. Finito conuiuii remotisque mensis pauimenta uerrum
scopis deauratis. Sunt hec friuola nec inficior sed curiositas nihil
recusat et ex friuolis plerumque grauiora pensitamus. Deinde saltati
ones choreaeque matronales exhibentur. Saltauit et ethrusca puel
lula ex ossam saltationem cum omnium qui aderant admiratione.
mox spelunca siccitia instar nativae siluosaque spelunce una cum
monte ligneo reposita intra triclinium: reposita et castelli simulacrum.
una cum turri nemine qui gestaret apparete. Intelleximus tunc illud
epigrammatici poetae carmen quod prius suboscure nobis legentibus
erat: Repererunt scopuli mirandaque silua cucurrit. ex his oibus paulatim
nimphae progrediuntur ad effigiem earum reformatas. Credi
dimus hoc paridis esse iudicium de tribus deabus quoniam Iu
no et Venus affuerunt. Sed loco minerue aderat Diana cum
Nymphis: quae saltare fabulam ceperunt in qua Nympha
rum una: tanquam transfuga ex castris Diane celibis in castra
Iunonis Quae coniugalibus Vinculis praesidet transmigravit.

Canticum cecinerunt pueri symphoniaci uoce canora cōcinentes
ad quorū rithmos nymphe corpus mouebant dantes staticulos
saltatorios. Magna deniq; parte noctis transacta inter ludos conui
uales cuncti cubitum facessunt. postridie eius diei aperitur celum
serenū ac sudum et sol radiosus exoritur cuncta collustrans. Quo
circa destinat princeps Bentiuolus ut sponsa ordine pompatico ad
templum diui Petronii religiosum proficiscatur id quod pridie fa
cere nequiuierant. Conueniunt euestigio matrone omnes. cōgre
gatur omnis ordo nostratium: presto sunt architrīclini uestium ar
gentearum fulgore conspicui cum populosa ministrorū familia.
adsunt principes ac pceres omnes in aula bentiuola congregati:
Incipiunt bini terniq; pcedere gradu lento atq; pompatico: ibant
singuli hospites singulis ciuibus copulati. hac pompa nihil pom
pabilius hoc spectaculo nihil speciosius excogitari posse conten
derim. Via tota fulgebat ordine incedentium luminoso: qui aut
coccinati aut argentati aut aurati in incessu uidebantur. nullus
sine oloferica ueste in ea pompa cōspectus. Nam Bononienses et
si semper alias uestitu cultuq; elegantissimo fuere: attamen id tem
poris omnes ut nuptias exornarent uestimenta serica ac bombici
na pro facultatibus confecerāt. Tanta autem fuit pompe inceden
tis multitudo ut primi iam in foro uiferentur quando nouissimi ex
palatio bentiuolorum uix dum egrediebantur: Res erat non mi
nus memoratu digna q̄ admiratione contemplari tot clarissimos p
ceres: tot illustrissimos principes: tot sūmates matronas cocco ar
gento auroq; fulgentes: qui ad deum salutandum simul ince
debant. Quicquid usq; speciosi est hic esse uidebatur. Edes est Di
ui Petronii in foro bononiensi amplissima: quae et si latericia est:
tamen propter uenustatem atq; simetriad marmoreis templis est
aequiperanda: Salutatis ex ritu christianorū religiosissime numi
nibus Mysticisq; canticis peractis eodem quo uenerant ordine ad
edes bentiuolas reueniunt. ibi repotia ex more uetustissimo repa
rantur: prandioq; lautissimo principes pceresq; cum matronis ac
cipiuntur. Post prandium data sunt oculorum uaria oblectamēta:
editum est et simulacrum pugne gladiatoriae. Namq; in foro ben
tiuolo quod asseribus pauimentatum esse docuimus Adolecentu
li nostrates ad quinquaginta edocti a magistro armorum peritissi

mo: quales apud romanos fuere lanistae: digladiari inter se cepe-
runt et nunc punctim nunc cesim ictus iſſerre: nunc illatos oculis
uigilantibus cuitare: modo aſſultibus uariis aduerſarios premere:
mô preſſi retrocedere: deniq; omnes armorum tractandorum nu-
meros implere. formoſum ſane bellicūq; ſpectaculum. in quo ma-
nica ferrea in medio digladiantium collocata et circum eam atrox
certamen inter omnes exortum: dum ſinguli pro uiribus coripe /
re contendunt, uictor ludicri certaminis pronunciatuſ Nicolaus
cognomento bazanus qui primus manicam ſuſtulit. Sub eodem
papilione quo forum bentiuolum tegebatur luduſ pilariſ celebra-
tuſ non ſine maxima ſpectatorum uoluptate. deſtinati erant ad pi-
lae luſionem hinc inde quinquageni iuuenes lacertoſi ualentiſſi /
miq; alteri amictu praſino conſpicui alteri hiacyntino: ita enim co-
lores appello quos ſemidoctum uulguſ uiridem celeſtemq; nun- /
cupare conſueuit. Alteri fortunam ducem ſequuntur alteri pru- /
dentiam utraq; pars ſuam inuocat ſuffragatricem. in medio ſol- /
liſ pugillatoriſ uentoſa granditate tumefcens locatur quem calci-
buſ pugniſq; incurſanteſ utrinq; omnibuſ uiribuſ neruiſq; con-
tendunt ultra preſcriptoſ aduerſarioſ terminoſ eiaculari. Nô
ero in hoc ſpectaculo deſcribendo prolyxior: cum pauciſ ante an-
niſ id ludicri genuſ in foro bononiēſi exhibitum copioſiſſime
explicauerim in epiſtola ad Franciſcum puteolanum precepto /
rem meum ſcripta. Reliquum ante cenā tempuſ ſaltationibuſ et
choreiſ impenſum. poſt cenam ingrediuntur perſonati ſcenico or-
natu intra nemuſ. incluſi: quod conſituſ uiſectiſ et arbuſculiſ nî
hil pene diſtrabat a uero nemore. cupidiſiſ ludicrum egerunt ho-
mineſ feri ac ſiluatici clauam ligneam manu geſtanteſ inſtar her-
culiſ clauigeri. cātata ſunt carmina argumento diſcurſibuſq; reci-
prociſ accommodata. ex hiſ unus leonem cicurem exarmatumq;
loro trahebat: erat autē homo leonina pelle uēſtiſ tectuſ q; adeo
graphice ac ſolerte: ut a neſcientibuſ ueruſ leo crederetur. exhi-
bituſ eſt et in ſaltatione monoceroſ ficticiuſ. ſequenti die qui dieſ
erat pridie Cal. february ſimulacrum pugnae bellice in foro maxi-
mo editū eſt: ad quod ſpectandum anteq; iretur i aula Bētiuola lē-
taculuſ regiuſ dignuſq; memoratuſ Principibuſ matroniſq; ex-
hibetur: quod ſicet cetera ſpectacula cū primis anumerari meretur:

Namq; per dulciarios artifices quos diu domi ob id ipsum habui
erat princeps Bentiuiolus concinata sunt ex saccaro edulia uarii
generis: quae intra triclinium ex ordine illata cunctorum oculos
ad talem inspectionem conuerterunt. Precedebat carrus cupidinis
triumphalis ad amusim confectus: quem quatuor ex ministris ba
iulabant: Subsequebantur simulacra oppidorum. Imagines ele
phantorum, effigies uolucrum, spectabantur et naues cum armen
tis: insignia principum et id genus q̄ plurima: quę nemo a ueris
internoscere posset, adeo ingeniosa est natura mortalium ad cūcta
quae uelit imitanda. Omnia hec importata fuere magis uisui q̄ ei
sui acōmodata: magis oculos satiatura q̄ stomachum. Sigula sin
gulis dono data principibus, esculenta uero bellaria atq; tragema
ta omnis generis pro ientaculo inferuntur: quorum magna pars
in uulgus pro missilibus sparsa. Cum omnes lautissime ientassēt
itum est agminatim ad hasticos ludos contemplandos: quos spōsa
cum omni comitatu matronali prospectauit e speculatorio: quod
decentissimum in palatio senatorio ob id ipsū fieri iusserat Minus
Roscius id temporis dictator homo omnium nobiliū doctissimus
omnium doctorum nobilissimus. Iam totus populus ac peregrini
passim procurrētes forum compleuerant: et cuneos istar cunctorū
theatralium e ligno fabricatos fartim conspauerant. Multi cū pe
riculo salutis culmina tectorum quibus forum cingitur conscēde
rant ex imbricibus tegulisq; speculaturi. Tres acquitum turmae
totidemq; turmarum ductores apparatu magnifico spectabiles for
um ingrediuntur. Ordo agminis turmatim euntis talis fuit. Pri
mus Hannibal bentiuiolus equo inuehitur, quem antecēdūt equi
bellatores eximie magnitudinis aureis tegumentis uelati, circū
frāt-sripatores cādidi tanq̄ petitores magistratuum romanorū.
Turmales regali cultu procedūt, ipse armatus fulget in equo. Ar
ma radiantia aureo paludamento conteguntur pompa prorsus re
galis opulentiae: ex altera fori parte irrumpit Franciscus princeps
mantuanus, qui incomparabili magnificentia omnium oculos in
se ac suos conuertit: preibant lancearii habitu turcarū de quibus
ante dictum est. Lancearios sequebantur hipotoxotę cum scorpio
nibus, equi duodecim sine sessoribus ingenti corporatura deducū
tur operti uelamentis: quę auro erant purpuraq; distincta: quorū

fulgor omnes fori partes illuminabat: de quibus Virgilianū illud
dici merito poterat. bello armantur equi bellum hec armenta minā
tur. Proximi ibant doriphori ut ita appellemus gestatores hastarū
bellicarum. ipsius uero principis cultus inter precipua spectabatur.
Namq; equo uectabatur exipantissimo uigore et iusitata magni
tudine et uectabatur paludatus aureo paludamēto: ornatuq; haud
dispari suos exornauerat bellatores. precurrebant spiculatores in
duti uestimenta preciosa utpote dimidiata ex auro dimidiata ex se
rtico contexta. Nouissimo loco itrocessit Gibertus carpinas Prin
cipis bentiuoli gener et ipse uisendo decore conspicuus ornamen
tis equorum equitumq; prefulgentibus. Venerūt et alii pro facul
tatibus ornati sed super omnes mantuanus regulus existimatus ē
illud decorasse spectaculum. cuius manica paludamenti carbuncu
lis hiacynthis saphiris et id genus gēmis preciosissimis onusta pre
stringebat acies oculorum. ordo hastici certaminis erat talis. Duo
cataphracti e regione collocantur qui in equo immobili sedentes
exciperent ictus incurstantiū: quibus post horae spaciū totidem
recentes succedere debebant. Hec bellicae pugnae imago ex mili
tari Romāorū disciplina mihi translata uidet: apud quos tyrones
exercebantur ad palū. qui instar bellatoris immobilis excipiebat
ictus congregientiū. pugnatū est horis amplius tribus continen
ter: complures hastae et a bellatoribus procurrētibus et a statariis
fractae: complures ictus armifoni ultro citroq; et illati et accepti
foro clangētibus tubis reboāte spectatoribusq; plausu et uecife
ratione fauentibus. Multorū eo die uiriliter dimicantiū uirtus spe
ctata est sed in primis Hanibalis Bentiuoli: qui ante ānos gerēs
robur animūq; uirilem specimen amplissimū futurae uirtutis ostē
dit: quae in pulcro atq; puerili corpore ueniens gratiōr fauorabili
orq; esse consueuit: Gaspar Roberti sancto seuerinatis Filius pa
ternae uirtutis emulator fūctus est officio acerrimi bellatoris. sed
iter omnes excelluit Princeps Mantuanus quem post certamen iu
dices publico p̄cioio uictorē p̄nūciauerūt brauiōq; qd erat argētū
donauerūt. Trāfacto ludicro cūcti letitia delibuti cū oculorū desi
deria satiassēt foro faceffūt: iā die i des p̄a p̄cipiti recta ad edes bēti
uolasp̄gūt nouū isre q̄nsq; spectaculū speculaturi. nā florēt in qdā

machinator egregius et mechanicae artis scientissimus machinam
solertissimo artificio fabricauerat : quam girandolam uulgo ap-
pellat: quae nostra lingua orbis flammeus dici potest : utar enim
hoc uocabulo quo adinuenero melius : erat hec machina funibus
suspensa sub papilione bentiuoli fori ingentis magnitudinis in ro-
tunditatem circumacta: tribus circulis cingebatur medio extremos
exupante: crescebat in uetrem labris paulatim se restringentibus :
cui nihil tam simile est quam calathi effigies. Ignis intra machinā
furtim inclusus arte mechanica alebatur per fomites incendiorū
discurrens quibus tota moles erat refertissima: debebatq; hora sub
uesperum stata cum crepitu bomboq; maximo flagrantem radios
eiaculari. Machinator predixerat post primam horam nocturnam
futuram flammaram eiaculationem. Iam sublato tentorio redu-
ctisq; uelis auidissime prestolabatur populus numerosus condi-
ctum tempus conflagrationis. Iam crepusculum iam tenebrae de-
sae iam hora fatalis aduentat: cum repente tanta uis flammæ et in-
cendiorum emicuit cum crepitu eruptionis uehementissimo ut cel-
lum ipsum flagrare simul et ruere uideretur: ut multi pre pauore
coruerint. fuligine fumo odoreq; sulphureo cuncta compleri. Ra-
dii igniti subinde erumpentes inter spectatores formidolosos uoli-
tare: horum facies afflatu sedare : illorum uestimenta comburrere:
fuitq; plenum horroris cum uoluptate spectaculum: quod nouissi-
mum inter nuptiales lusus exhibitum haud quā displicuit nouita-
te blandiente: quae semper fere solet esse gratissima: cum ad noua
homines libentissime ueniāt ad noua cōcurrant. exacta est cena
saltationibus non inuenustis et id genus uoluptatibus. Calendis
februarii cum iam absoluta esset ex omni parte festiuitas nuptia-
rum quae quadriduum celebrate fuerunt: hospites tam principes q̄
priuati suas quisq; domos repetere et in patriam repedare ceperūt
omnes imbuti hac persuasione ut Iohanem bentiuolum magnifi-
centissime ornatum se nero honorificentissime acceptos arbitrarē-
tur: crederentq; reliquos Italiae principes facilius bentiuolorū nu-
ptias imituros q̄ superaturos. Et me hercules nemo non uehe-
menter admirari incredibilem tot rebus peragendis celerita-
tem : Secum quilibet reputare quantas facturū fuisset Prin-
ceps Bentiuolus Nuptias si annum tempus ad ornamenta

comparanda habuisset: Cui bimestri spatio per brumales dies tanta conficere licuisset. Ad nuptias celebrandas hospitū circiter tria milia conuenisse memoratur: qui per hospitia ciuū diuisi pastiq; esculenter cibariis ex aula bentiuola affatim suppeditaris. Cibus potioq; omnibus esurientibus ac sitientibus exhibita. illuc egesto si tanq; in asylū cereris ac liberi patris confluebant: Tubicines tubicinesq; ex omnibus italie partibus innumeri affuerunt: Timpanistae utricularii choraule et id genus ferme omnes organici musicici undiq; conuenerunt: audiuius petulantias scurrarum fatuitates morionū: uidimus prestigia prestigiatorum: nec pumilioes defuerunt: Ex hoc omni numero nemo non donatus a Bentiuolo principe discessit: Inter multa apparatus nuptialis ornamenta ornatissimus magnificentissimq; fuit ordo architriclinorum: quorum nemo per tot dies eandem uestem bis induit eundem cultum iterauit. Qui imo singuli singulis diebus mutatoria subinde inducebant. idem quoq; a principibus matronisq; factitatum: Munera nuptialia certatim ab omnibus collata. Ciues Bononienses publice ac priuatim q̄ plurima contulerunt. Alii maiora: alii minora pro facultatibus. Agricole ac rustici omnes pagatim oppidatimq; cum donis nuptialibus ad Bētiolum p̄ncipem accesserūt. Principes italici tam reges q̄ reguli legatq; principum ac dynastę preciosissima quisq; munera attulerunt. Summa accepti haud dubie maxima estimatur. sed summa expensi non mediocris. per eosdem dies clausę sunt taberne: officinatores feriati: et leticie czusa indictum est iusticium: quod prisci Romani in luctu ac periculis indicere solebant. Hactenus nuptialem festiuitatem scribendam esse duximus: Alii minutiora scribant et leuiora: quae nos cōsul to pretermisimus prebitura plus fastidii q̄ oblectamenti lectitanti bus. Quod superest deos deasq; omnis rogo et oro ut cōnubium isrud uelint esse felicissimum ac fortunatissimum: sicut nuptialis apparatus fuit splendidissimus: utq; nouis maritis annos nestores cum metelli felicitate largiantur.

Eiusdem Endecasyllabon

Quo tu quo properas recens libelle?

Extra limina cur cupis uagari?

Intra scrinia cur nequis manere?

Cur limani refugis medimq; celum?
 Cur optas uolitare per tabernas?
 Vendi plus minus assibus quobus?
 Exi: sed uideo tibi paratos
 Ronchos Rhinocerotas et malignos.
 Rugoso aut piperi dabis cucullos.
 Aut merces olidas salariorum
 Infoelix gremio teget madenti.
 Hec incommoda si sapis libelle
 Vitabis: uia nam tibi parata est.
 In chalci fugito sinu patroni
 Qui iam suppetias feret clienti:
 Qui te presidio suo fouebit:
 Qui doctos amat excolit uenustat.
 Hunc queras: reuerenter hunc adito
 Huic post legitimam osculationem
 Dices protinus. o decus bonorum
 Te saluere meus iubet poeta:
 Et te nuere Nestoris senectam:
 Et te principibus diu placere
 Optat: sisq; sui memor precatur.
 I. iam quo properas recens libelle.

Philippi Beroaldi oratio nuptialis habita Mediolani.

Nter multa Viri prestatissimi ac Matrōe uenustissi-
 mae quae iucūda et utilia mortalibus cōparata sūt:
 Lucūdiffimū et utilissimū est maritalē cōiugiū: quod
 hoies disrūctos uiculo arctissimo cōiūgit: quod fami-
 lias dissociatas mutua affinitate cōsociat: quod necessitudines cō-
 ciliat: quod amicitias religiosas cōpat. quod domos numerosa so-
 bole fecūdat. quod urbes legitimis ciuibz replet. quod deniq; est
 ficit: ne genus humanū tps lōginqtate depercat. sine quo nulla

civitas: nulla gens nec ipse ut ita loquar mundus consistere pōt. Vnde nō mediocri laude dignus existimāndus est Cecrops ille pīscus: q̄ diphyes cognominatus eē fert: hoc ē duplicis geminaeq; naturę. p̄pterea q̄ p̄mus feminā mari sacrosācto matrimōio copulauerit. quo dono nullū donū maius excogitari posse cōtēderi: qđ nō tā hu mānū q̄ diuinū: cuius nō tā cecropē q̄ deū cōditorē credere debemus. sicuti et ecclesiasticū dogma p̄scribit. merito itaq; ingeniorum sōs Homerus populos ī celibatu uiuētes abios appellat quasi uita carētes: et mortalium uita sine cōnubio dimidiata a luculentis scriptoribus nūcupat tāq; absoluta ac p̄fecta uita ex maris feminę societate cōficiatur. Et quēadmodū laudādi sunt illi qui ī ordine maritorū numerari concupiscūt: ita illi uitupādi qui in celibatu uiuere p̄seuerāt iugū cōiugale deprecātes. Quibus uero p̄coniis qua uel laudatione celebrari merētur illi ueteres Romani: quibus nulli unq; nec sanctiores nec bonis exemplis ditiores extiterunt. qui celibes puniebant mulctam irrogare soliti si quis uxore ducere renuisset. Talesq; subinde censoria nota afficiebantur. Qua quidem in re mihi uidentur lycurgi et Platonis leges utpote diuinitus conditas esse imitati. quae iubent eos omnis dedecore afficiendos esse pecuniāq; mulctandos qui rei uxorię non fuerint opati. Nāq; c Scitis lycurgi arcebātur celibes ab inspectione ludorum gymnīcorum: et honore illo priuabantur: quo iuuenes prosequi seniores consueuerunt. et illud in dercyllida a iuene spartalio dictum nemo non probat. qui assurgere illi noluit qđ impatori nō improbo neq; cedere subsellio: uerbum illud promens dignū memoratu. Ideo tibi non assurgo quoniam neq; tu filium qui mihi cederet genuisti. Platonice uero leges tempus coniugale p̄scribētes mulctam dicunt illi: qui a. xxx. etatis anno usq; ad trigésimum quintum uxore ducenda sup̄federit. Aristoteles quoq; cū p̄ceptore Platone congruens p̄cipit in politicis faeminas circiter octauum decimum etatis annum nubere Mares uero circiter annum xxx sextum uxorem ducere debere. Hoc. n. tpe utrūq; copulari uigētib; corporibus. Ceterū inter natiōes omnis Romāi cōiugalitā sacra reuerētissime coluerūt. et q̄ plurimis cerimonis ornāmētisq; honestāda atq; dcorāda eē cēsuerūt. hic illc qnq; facies ī nuptiis adhibebāt. quas ex spina alba cōfectas pueri p̄mit matri (miq; gestabāt.

Quo numero haud dubie significabatur qnq̃ geminos uno null
eris puerperio p̃gigni posse: uel quod par n̄erus: q̃ femineus est:
et impar q̃ masculus: simul copulati p̃generāt. Hinc aqua et ignis
i nuptialibus sacris afferebāt. Quē duo elemēta uitā mortaliū ma
xie cōtinēt: ut uidelicet ostēderēt: ita unū femināq̃ dissociatos steri
les esse ac infecūdos sicuti sine calore humor sine humore calor
nihil gignere possunt: cōiūctos uero uim habere generatiōis ap̃is
simam. Hinc nubentes colus compra et fusus cum stamine comi
tabatur. quae res plane demonstrabat uxorem in domo maritali la
nificium exercere debere. unde et Thalassii nomen: quod lanificiū
significare autumant eruditi usurpabatur in nuptiis. Quid in pre
sentia memorem quēadmodū nouae nuptae domum mariti igre
dientes adipe suillo siue ut Masurius inqt lupino postes perunge
bant: ex quo uxores denominate creduntur. Longum sane foret
si causas rerum omnium nuptialium singillatim recēscere uelle
mus. Quo circa prudens preteribo cur limen maritalē nouae nu
ptae pedibus non tangebant: cur flameo luteo caput obnubebant.
Cur cingulo nodo herculaneo uincto cingebantur: quod mox in
cubiculo maritus dissoluebat. illud pretereundum nō est farreum
nouenupte preferri solitum propterea quod nihil religiosius erat
uniculo confarreationis: quae solis ut inquit Boetius Pōsificibus
cōueniebat. Vnde et matrimonia farracea a communicatione farris
nuncuparunt. Quanta ueneratione conubia romani p̃sequerent̃
hinc maxime dignoscitur. quod cōplures deos nuptialibus pagē
dis praesse uoluerunt. Nam deus iugatinus nominatus inuoca
batur: quando sponsus se se spōse coniungebat: Iugumq̃ pariter
maritale subibant. Domiducus adhibebatur quando ad mariti do
mum noua nupta ducebatur: Cui cumerum quod nuptiale uas ē
preferri mos erat. Deam uera Manturnam adorabant. Vt. s. cum
uiro uxor iugiter maneret. Quod si rixe iurgiaq̃ cōiugalīa aliquā
do intercessissent: in sacello deae uiriplacae reconciliabantur. Deā
q̃ uirginensem idcirco uenerabātur Vt uirgini zona illa soluere
tur: de qua est illud Catullianum
Quod zonam soluit diu ligatam.
Quin etiam Iunonem cognomento cinxiam atq̃ unxiam: Deū
Subigū: Deam premam atq̃ partūdā aliaq̃ nūia cōpluſcula i cō

iugalibus sacris adhibuerunt: Adeo matrimonium sacrosanctum
atq; uenerabile apud illos erat ut id non sub uno deo tutelari sed
sub plurimis tutandum custodiendumq; céserent. Preterea eos q
in maritorum ordine numerabatur honoratiores his qui uitam ce
libé debebant esse uoluerunt. Et olim Q. Metellus numidicus i cé
sura. p. romanū hortatus é ad uxores ducédas cá liberorū créado
rum luculenta quadam oratione : quam dein Augustus Cesar cū
et ipse de maritandis ordinibus ageret et ad matrimonia capeffen
da quirites hortaretur commodissime usurpauit. et mediussidius
si uerum uolumus confiteri adiutorium uxoris uiro necessarium
est. Nam quéadmodum uir foris et sub dio negociatur compaq;
labore ac uigilantia facultates quę tectis recondant: ita mulier res
paratas custodit et illa omnia curiose conficit quae domi debeant
administrari. Sic alterius opa a natura comparata est ad exercita
tionem forensē et extraneam: alterius ad domesticam diligētiā.
Preterea quid dulcius quid iucundius esse potest patrifamilias in
tra penates domesticos se recipienti: q̄ habere matremfamilias cu
ius tutele cuncta domestica negocia credat. cum qua curas partiā
cui cogitationes intimas. cui paruos liberos tradat: quae marito iu
gi exercitatione fatigato sit requies atq; fomentum. Et cum nihil
in domo maritali diuiduum conspici debeat in comune ambo con
spirant contubernio dulcissimo pfruētes. Merito igitur uas ele
ctionis Tuba euangelii et sanctarum scripturarum armarium apo
stolus Paulus nuptias uocat honorabiles et cubile immaculatū.
Merito honorabiles a nobis hodiernae nuptiae appellari possunt: cū
sponsus et sponsa honoratissimi conspiciantur. cum ambo splēdi
do genere clarisq; natalibus orti sint. Quis enim nescit familiā
pirouanorum in hac urbe esse uetustissimā generosissimāq;
utpote quae olim rebus posita esse dicatur: quam nō pauci i studiis
ingenuarum artium et potissimum medicine illustrauerūt. In qua
nō solum littere et discipline liberales sed religio et cerimonie flo
ruerunt: Cum ex hac iampridem gente prodierit Vir sanctitate ui
tę clarus Diuus Galdinus: cuius nomen et sanctitudo apud Mei
diolanenses est uenerabilis. Verum hac tempestate genus piroua
norum illustratur ornatq; uiro ornatissimo Gabriele. Cuius Ne
ogami hoc est noui sponsi nuptias hodierno die nuptiali oratione
f. i.

psequitur. est enim hic multiingis disciplinis decoratus. astrologie peritissimus philosophiae consultissimus et in primis medicinae scientissimus: quae uel singule ingenue artes quemuis hominem possent illustrare. Astrologia enim ab rerum terrenarum cōtemplari mentes nostras euocat ad spectanda celestia ad cursus siderum fratos pēsitando: ad superas sedes noscitandas. hec efficit ut homines parum a diis distare uideantur. Philosophia quae mater artium appellatur dux est uite mortalium. animorum morbis meditur: rerum causas solerter inquirat et diuinae maiestatis archana rimatur quod felicissimum existimat Mātuanus Vates. Medicina uero qua nulla ars fructuosior esse fertur salutē deploratis restituit: morbos expellit: afflicta recreat: languentia corroborat et cū morte ipsa subinde colluctatur. has tantas tāq; preclaras nuperi sponsi uirtutes exornāt suauissimi mores summa comitas dexteritas affabilitas: quae res illum haud dubie fecerunt apud mediolanenses omnis fauorabilem: apud illustrissimos principes gratiosum. in summa carus est omnibus inuisus nemini omnium beniuolentiam genuina quadam probitate demeretur. Cuius consobrinum esse non penitet magnificum ac circūspectissimum uirum bartholomeum chalcum: de cuius eximīs dotibus ac probatissimis moribus abunde iudicauerunt illustrissimi principes mediolanenses: qui eum archigrammateum hoc est principem scribarum ex omnibus unū delegerunt quem omnium archanorum participem ac consiliariū esse uoluerunt. sed hec obiter pauca de multis. Ceterum quēadmodū sponsi familia generosa est ita sponse genus illustre et peruetustū esse creditur. In quo multi in toga multi in re militari excellentes extiterūt: qui suis ipsi uirtutibus apud uos cognitissimi sunt ita ut nostra laudatione non egeant. Ipsa uero sponsa omnibus quēcūq; in matronam cadunt dotibus predita Familiae est ornamento. Ingenui mores Matronalisq; uenustas feminam condecorant. Et cū quatuor sint quae i spōsis q̄ratur forma. p̄bitas. nobilitas. dos: hec formosa hec proba hec nobilis hec dotata est. quis ipsa non illam sibi dotem ducat esse quae dos dicitur: Sed pudiciam et pudorem et sedatum cupidinem. Deum metum. parentum amorem et cognatum concordiam. Qualis dos probatur et expetit in primis ab Alcumena plaurina. Deniq; ut semel finiam probata probatissimo: modesta modestissimo: Laudata laudatissimo nubit: Quorum cōnubium sicuti compar est beneq; cōueniens

ita diu faxint sit felix faustum atq; fortunatum. ut diutissime uiuât
uitam concordissimam iucundissimamq; et ut dulces natos susci-
piât: et ex natis dulcissimos nepotulos aspiciant: quorum lusibus
oblectentur: quorum blandiciis refoucantur: quorum fortunis ac
felicitatibus condecorentur. Sed iam tempus est ut formulam a
maioribus institutam usurpemus: et uernacula lingua loquentes
prefatione religiosa sponsum ac sponsam ita interrogemus.

Ad magnificum Minum Roscium Senatorem bononi-
ensem Philippi Beroaldi bononiensis epistola

i Ohanes boccatius homo in lingua uernacula disertis-
simus centum fabulosas historias stilo elegantissimo
composuit: ex quibus duas nos potissimū excerp-
imus: easq; in latinum sermonem nuper exercendi
ingenii causa transtulimus. Nam quemadmodum
maiores nostri ex greco in latinum et ex latino uertere in grecum
optimum esse iudicabant id quod in primis, L. Crassus et M. Ci-
cero facitasse traduntur: Ita nobis conducibile uisum est ex uer-
naculo uulgatoq; sermone aliquid Mythicon historiconq; cōuertere
in romanā linguā: ex qua conuersione ingenium mediustidius
uegetatur, eloquutio expolitur. Supellex uerborum optimorū col-
piosissima comparatur. In hac autem interpretatione facer me nō
ubiq; uerbum e uerbo sed sensum expressisse de sensu, quedā pre-
termisisse, nonnulla addidisse. Eatenus ut decorem in translatione
pro uirili parte cōseruaremus. Et hoc fecimus sequuti Oratii pre-
ceptum ita precipientis in arte poetica. Nec uerbum uerbo cura-
bis reddere fidus interpret. quod etiam faciendum docet Diuus
Hieronimus scribens de optimo genere interpretandi. Accipe ex
go Vir praestantissime et in studiis humanitatis literisq; nostris
politissime opusculum a Philippo tuo concinnatum. De alieno
effigiatum, de alieno nostrum: quod legas quaeso cum fueris ocio-
sus cum animū a senatoriis muneribus publicisq; negotiis pau-
lisper recreare decreueris: cum te in bibliothecam tuam quae te
singulari eruditione decorauit: recondideris. Tunc n. animus
exuendus est curis grauioribus: demulcendus literis amenioribus
et refouendus uoluptatibus hilarioribus. Tunc hasce nugas pote-
ris in manus summere: poteris inspicere: et tuo polito limatoq; iu-
dicio pensitare. Nunquid ad flosculos Boccatii in suo genuinoq;
sermone prenitentes aspirare potuerint nostra istec latina inter

pretamenta: Quae tibi peculiariter dicaui. Propterea q̄ veri amoris uereq̄ amiciciae testimonia sunt locupletissima. quicquid id ē boni consule et me uti soles ama.

q Vo tempore octauius Caesar nundum cognominatus Augustus in triumphatu romanum regebat imperium Fuit rome. p. Q. fuluius homo patricius ac nobilis qui filium nomine Titū fuluium iuuenem singulari ingenio predictum athenas misit ut philosophiae studiis erudiret: eūq̄ etiam atq̄ etiam commēdauit chremeti uiro nobili amico uetustissimo: qui Titum hospitio suscipiens uoluit ut in contubernio filii Gisiipi familiariter educaretur: et utrunq̄ Aristipo id temporis philosopho illustrissimo tradidit erudiendum: ut hisdem pariter doctrinis imbuerentur. Cū itaq̄ ambo iuuenes uitam degerent comūeni: tanta similitudo morum repente apparuit ut summa germanitas summaq̄ bene uolentia inter ipsos coaluerit. adeo ut uix morte potuerit dissociari. simul ambo philosophicis studiis incumbere. simul ambo ad fastigium diuini dogmatis ascendere. ambo excellentissimi ingenii dotibus pares existere. qui talem uitam duxere circiter triennium maxima cum uoluptate chremetis. is utrunq̄ pio amore psequens nec in filium q̄ in Titum propensior cum iam esset senio cōfectus uita migravit: Cuius obitū tanq̄ comūnis parētis Titus atq̄ Gisiipus peraeque desseuerūt et pari lamentatione prosequuti sunt. adeo ut nec ipsius chremetis familiares ac cognati satis dignoscere possent uter eorum iuuenum magis consolandus foret. post aliquot menses amici necessarii q̄ Gisiipi hominē conueniūt et ad uxorem ducendam pariter hortantur puellā se repisse dictitantes Ciuem atticam incredibili formositate conspicuam et generosissimā gente procreatā: Cui sophroniae nomen erat: et id temporis Quintum decimum agebat aetatis annum. horum uotis gisippus utpote iuuenili ardore calescens libenter annuit. Iamq̄ appetebat tempus nuptiarum. Cum sponsus una cum Tito ad sponsam uisendam proficiscitur: iam ambo intra edes sponsae penetrauerant. Iam inter gisippum sophroniamq̄ facetissimi sermones ferebantur: Cum Titus quasi elegans spectator femineae formositatis ad

hibitus cepit curiosis oculis cuncta perspicere et singula Sophroniae membra callenter perstricare: quae cum mirandum in modum tota cōplacuisse ipse secum illam speciosissimae puellae uenustatē illud decus: illam exuperantissimam pulchritudinem subinde memoria repetens tanto amoris incendio cepit estuare: q̄to nullus prius temporibus amator cōflagrauerat. cum itaq; domum repedasset: Titus intra cubiculum solus super Sophronia cogitare. Sophroniam intueri. Sophroniae nomen identidem nominare. Tanto magis ardescens q̄to magis in ea cogitatione uersabatur. Tandem post multiplices curas crebraq; suspiria ita secum lamentari exortus est. Heu te miserum. heu erumnosam uitam tuam Tite. Vbi animus ubi amor. ubi spes tuae collocantur? nonne uides nonne sentis hanc tibi uirginem in ea ueneratione esse habendam: qua sororem? Hoc exigit munificentia et benignitas in te a chremete collata. hoc exposcit fida uetusq; amicitia. quae tibi cū gisippo est hauiusce adolescentulae sponso. Quid igitur cōcupiscis? quo te a fraudulento cupidine precipitem trahi sinis? quo a spe blandiente? Reclude aliquando oculos animi: et temet ipsum infelix recognosce. obtempera rationi: et cohibe illicibilem appetitum. Moderare cupiditates insanas et aliorum cogitationes tuas conuertito. principis obsta. et uince te ipsum dum tempus adest. dum datur occasio. Istud quod tu tantopere affectas: Turpe flagitiosum indecorum ē: Istud quod assequi moliris abste in primis fugiendum: Si id quod uera amicitia exposcit et quod te ipsum decet intueri uelis. Quid nā igit tibi Tite factitādū est? amor is mediussidius illicitus illatus iudicabere. Deinde cum Sophroniae reminisceretur mutato cōsilio cuncta quae dixerat retexes sic secum solus sermocinabatur. Maiores sunt profecto uires legis cupidineae: maiorq; potentia q̄ legum reliquarum. Leges cupidinis frangunt dissipantq; non solum leges amicitiae: Verum quod maius est diuinas. Quotiens impellente cupidine pater filiam adamauit: Frater sororem. Nouerca priuignum: Quae haud dubie sunt maiora portenta q̄ si amicus amici uxorem ardens amet: id quod iam sexcenties factitātū. huc adde q̄ ego sum iuuenis: et iuuenta imprimis obnoxia est legibus cupidinis. Quod igitur amori placet mihi quoq; placeat necesse

est. honesta senioribus cōueniū. Ego id uelle cogor: quod amor iubet. formositas huius uirguncule tanta est ut ab omnibus amari mereatur. Et quis me merito poterit obiurgare? Si iuuenili etate calefscens tam decōram tam uenustam iuueniculam tāq̃ amabilē adamauro: Quae a me non propterea amatur: q̃ Gissippo despōsata sit. immo eam amo libentius q̃ amarem si alteri denupsisset. In hoc fortuna obiurgari meretur. Quae sophroniam amico meo Gissippo potius q̃ alteri habendam tradidit. Quod si puella ob int̃cōparabilem formositatem meretur amari: sicut hercules meretur: debet eq̃uiore animo ferre gissippus: si rescuerit eam mihi esse potissimum cordi: non alteri. hec et id genus multa secum Titus ipse uolubabat animo: qui nutabundus in partes uarias distrahebatur. Itaq̃ maximo curarum estu fluctuans nō solum diem illū noctēq̃ quae subsequuta est suspirando consumpsit: sed et alias cōplūsculas. adeo ut nec cibum caperet. nec somno indulgeret. In lectuloq̃ pre nimia uirium imbecillitate decumberet. Gissippus ut pote qui Titum iam pridem uiderat sollicitudinibus anxium et nūc eundē uidebat egrotantem: maximo dolore afficitur: omniq̃ adhibito studio ac diligentia nūq̃ ab ipsius latere discedens hominem sepissimē cōsolatur. subinde causam exquirens et curarū et egrotatiōis. Ceterū Titus qui responsiones fallaciosas hactenus commentus fuerat ad gissippum astu decipiendum: Tandem suspirans ac lacrymabundus: Gissippe inquit si diis placuisset: mihi erat mors iādū dum uita iucūdiōr cogitanti a fortuna me eo esse deductū: ut mihi uirtutis meae periculum faciendum fuerit: quam appetitiōibus dominantibus nō sine maximo meo dedecore succubuisse cognosco. Itaq̃ prestolor mortē quae mihi sit futura suauior turpi uita atq̃ famosa. iam enim tibi cuncta denarrabo. iam ex me pudibūdo cuncta cognosces: Cum apud te nihil oculere: nihil dissimulare nec possim nec debeam: nec uelim. Et ab initio rerum exorsus detexit Scenam curarum suarum. Et quemadmodum secum acrimie contendissent hinc amor: illinc honestas: hinc dedecus. illinc decorum. et ut tandem animus undiq̃ vexatus imperioso amorī succubuisset. Deniq̃ edisserit quemadmodum sophroniam effli-

cum deperiret: afferens se amoris sordidissimi flagitiosissimiq; pe-
nas morte luere constituisse. ad eamq; citissime se peruenturum.
Hoc audito Gissippus paulisper hesitantius utpote Sophroniae
cupitor: Dein secum ipse incunctanter decreuit uitam amici ante
ponendam esse uirguncule: et lachrimis Tini oppido commotus
ipse quoq; plorabundus sic inquit. Tite nisi consolatione indigeres
ego te apud te ipsum expostularem tanq; amiciciae nostrae preuari-
catorem: qui tandiu tuos acerbissimos affectus mihi ignotos esse
uoluisti. Quod si tibi istud inhonestum ac indecorum uidebatur.
Scito inhonesta non secus q; honesta cum amico esse communican-
da. Nam qui uerus amicus est q̄tum ex honestis amici rebus ca-
pit uoluptatis tantum a flagitiosis ac turpibus amici animum ab-
ducere conatur. Sed in presentiarum his posthabitis propiora di-
scutiamus. Si tu sponsam meam Sophroniam ardentem amas nihil
equidem admiror: ualde admiraturus. si abste secus fieret cognita
puellae formositate et animi tui generositate perspecta: qui tanto
est ad passionem amoris subeundas accommodatio: q̄to res concu-
pita fuerit excellentior. et q̄to aequius Sophroniam amas tanto ini-
quius de fortuna conquereris. Dum tibi uidetur eam abste hone-
stius amari potuisse si alteri potius q; mihi denupsisset. Verum si
tu prudens ac circūspectus es: prout esse consueuisti: profecto co-
gnosce debes te plurimum debere fortunae: Quae Sophroniam
mihi q; alteri fouendam dare maluerit. Et enim quicquid alius mari-
tus suorum potius q; tuorum amorum rationem habendam esse du-
xisset: Quod minime cadit in meos mores: Si me tam tibi: q; qui
maxime sit: amicum esse credis. Cuius rei argumentum uel
hoc sit q; ego posteaq; sumus inter nos amicicia copulati nihil ha-
buisse me memini quod non tibi quoq; cōmune foret. quin etiam
hec res nisi in eum locum adducta esset: ut reuocari non posset: id
in presentia quoq; facerem quod reliquis in rebus a me sem-
per ante hac est factitatum. Sed cum Sophronia in ea sit
adhuc apud me conditione ut tua effici possit: tua mediūfidi-
us per me efficietur: Cum non uideam in quo tu beniuolentiam
meā debeat magnificare nisi ego quoq; nouero tibi morēgerere

gratificari in eo potissimum quod honeste fieri potest: Nō infirior
Sophroniam mihi esse desponsatam et a me uehementer amari. cuius
nuptias cupidissime prestolabar. Sed quoniā tu utpote me ip-
so curiosior rem tam desyderabilē incredibili desyderio desyderas:
Viuito letus et esto securus: propterea q̄ Sophronia non mihi sed
tibi nuberet: et in meum thalamum tua futura coniunx deducetur.
Proin exuito curas: desine tristitudinem: et pristina ualitudine re-
cuperata gaudibundus temetipsum consolare. Et animo defecato
opperitor fructus amoris tui suauissimos lōge amore meo prestā-
tioris. Titus q̄tum uoluptatis capiebat ex hoc gisippi sermone ple-
no spei blandientis: tātum uerecundia afficiebatur ostētante quo
maior erat Gisippi liberalitas: eo maiorem suam ipsius fore ad eā
usurpādam pcacitatem. Quā obrem cum lachrymas cohibere nō
posset ita respondit. Tua gisippe liberalis ingenuaq̄ amicicia ap-
tissime ostendit: quid me quoq̄ in mea facere deceat. Itaq̄ hinc de-
us auertat: Vt ego illam unq̄ abste recipiam in uxorem: quam tibi
tanq̄ digniori fortuna concessit: Quae si nouisset hanc mihi cōuel-
nere neq̄ tibi neq̄ alteri eam tradidisset: Vtere igitur letus sorte
tua. Vtere fortunae dono meq̄ finito queso inter iuges lacrymas
tabescere: quas mihi utpote homini tanta comoda non merenti
fortuna parauit: Quae mehercules lachrymae aur a me superabun-
tur: id quod erit tibi piucundum: aut me supabunt: Et ego hoc gli-
scente in dies cruciatu liberabor. Ad hec gisippus. Tite inquit si
a beniuolentia nostra tantum impetrare possum ut tu meae uolun-
tati obsequaris et si ab eadem tibi persuaderi potest: ut obsequi nō
nolis: hoc illud est in quo potissimum decreui ipsius amiciciae be-
neficio uti: Et si precibus meis non reluctaberis: efficiam ut tu So-
phronia potiaris: eamq̄ uim adhibebo qua in amici bonis uti debe-
mus. Noui q̄te sint cupidinis uires: qui non semel sed saepissime
amātes pduxit ad obitus miserabiles. Et talibus te amoris pedicis
illaqueatum esse sentio: ut neq̄ regredi possis: neq̄ lacrymas ulla
ratione cohibitas moderari. Tibi uero impatibiles cupidinis uredi-
nes perferre nequeunt: atq̄ ob id ipsum obeunt superstes plane
esse nolim teq̄ ocissime subsequar: Quo circa et si nulla alia in-
ter nos causa esset mutuae beniuolentiae: Tamen cupio te uiuere
ut ipse quoq̄ uiuam. Scitoq̄ uitā tuā uel ob hoc mihi esse succūdis-
simam. Igitur erit tua Sophronia cum haud facile aliam reperire

q̄as: quae tibi tanto pe placitura sit: Et ego amorem meum nō sane
difficiliter in alteram transferens et tibi et mihi satisfecero: cui ne
gocio obcundo fortassis nō sic propensus forem: Si tam raro tan
q̄ difficiliter uxores reperirentur: q̄ raro q̄q̄ difficiliter amici
ueri reperirentur: Ideoq̄ cum ego possim facillime uxorem alterā
inuenire amicum uero alterum difficillime: Malo uxorem amitte
re q̄ amicum. Immo nec uxoris iacturam patiar si eam tibi conces
sero. sed ex bona in meliorem fortunam eam trāstulisse: neq̄ ami
cum perdidisse existimabor: Proin si quid apud te pollent preces
meae te rogo quoesq̄ ut hac egritudine deposita te meq̄ simul cō
soleris: Et optima spe fretus constituas eam capere uoluptatē quā
Tuus feruētissimus amor exoptat. Titus partim pudore suffusus
q̄ indecorum esse existimaret ut ipsi sophronia desposaretur. par
tim stimulatē cupidine et hortamētis gisippi uigoratus sic loquitur.
Nubundus sum Gisippe et incertus utrum magis. tuo an meo
desyderio obsequar: utrum id facere debeam quod tibi tanto pe ro
ganti placitum esse confirmas. Et quoniam tua erga me benigni
tas tanta est: ut meam exuperet uerecundiam: id efficiam quod ro
gas: Tibiq̄ sit exploratissimum me tibi non solum optatissimam
sponsam: sed ipsam uitam acceptā referre. Dii faxint ut ego olim
ptim in fortunis tuis amplificadis p̄im in honoribus cumuladis
possim tibi ostendere meam erga te beniuolentiam et fidem: et tu
cognoscere queas q̄ mihi gratum fuerit hoc tuum in me singulare
beneficium. in quo tu me ipso erga me ipsum misericordior existi
sti. Ad hec gisippus. Tite inquit ut hoc negotium adamussim per
agatur mihi ita agendum uidetur. Optime nosti quēadmodū mihi
sophronia post diutinas meorum necessariorum consultationes fu
erit desponsata. Ideoq̄ si nunc eam uxorem repudiauerō perturba
tio mehercules maxima et tumultus exorietur inter utriusq̄ con
sanguineos: neq̄ ego id magnificerem si uel sic ipsa tibi uxor tra
deretur. sed uereor ne si hoc pacto res agatur cognati eā alteri sta
tim despondeant: amboq̄ puella cupita simus uiduati: Quo circa
mihi uidetur: si modo tibi idem uideatur ut ego in id incumbam:
quod iam pridē inchoaui. hoc est ut sophroniam tāq̄ uxorem meā
domum ducam et nuptias sponsali ritu conficiam. Tu dein furtim
sicuti commodissime inter nos concinabimur: cū illa perinde ac
uxore tuā furtim concūbes. Mox ubi uisum fuerit tempus
ad id agendum

rem omnem patefaciemus. Quod si a cognatis non improbabitur bene erit. sin minus tu tamen uoluptati tuae satisfeceris. Et cum id quod factum est fieri infectū nō possit necessum erit ut illi uelint nolint rem ipsam approbare cogantur. Placuit Tito tale commentum. Quapropter Gissippus Sophroniam perind ac cōiugem suā domum ducit iam Tito incolumi et ex egrotatiōe confirmato: Celebratisq; nuptiis cū iam aduerserauisset Matronae paranymphae nouam nuptam in thoro geniali collocantes cubiculo propere fa / cessunt. Erat thalamus Titi cum Gissippi thalamo coniunctus et aditus inter utrunq; erat peruius. Itaq; Gissippus luminibus dissimulanter extinctis clanculum Titum adit: eumq; admonet ut cum uxore sua cubitum eat. Quo audito Titus pudore suffusus uoluit ab incepto desistere. Sed Gissippus qui non minus re q̄ uerbis propensus erat ad explēda Titi desyderia post diuinam disceptationem tandem hominem intra cubiculum ingredi cogit: qui cum primum lectum geniale conscendisset. nouā nuptam familiariter interrogat: an ipsius uxor esse uelit. puella existimās illum esse Gissippum. se uelle respondet. Tunc Titus Sophroniae digito annulum pronubum induit faberrime factum et luculentum. Eamq; his uerbis affatur. et ego uolo tuus esse maritus. Inde cum ueneri coniugali ambo operarentur incredibili uoluptate afficiuntur: Neq; unq; Sophronia satis dispicere potuit nō Gissippum esse sed Titum qui secum singulis noctibus concūberet. Cum hoc pacto procederet Titi Sophroniaeque coniugium: moritur Rome publius Titi pater. Extemploq; ad illum litterae afferuntur: quibus admonetur ut sine cūctatiōe Romam remigraret ad res suas omēs componēdas. Quo accepto destinat Titus secum ducere Sophroniam Remq; cum Gissippo communicat. Hoc autem non facile nec satis commodē fieri poterat. nisi Sophroniae prius rem omnē detexisset. Quapropter illam in cubiculum introductam de rebus omnibus prout transacte fuissent ambo commonefaciunt: Validissimisq; argumentis Titus cuncta confirmat. Tunc Sophronia cum toruo obtutu utrunq; conspiceret paulum indignabunda prorupit in lachrymas et ubertim flens doli in se Gissippi detestatur. Et mox nullo super hac re emisso uerbo domum paternam reuertens parentibus cuncta denarrat: Et quēadmodum ipsi ambo fraude Gissippi fuerint circūuenti. seq; non Gissippi: ut opinabantur sed Titi coniugem esse. Hoc patri acerbum indignum contume

liosū uideri. ipse cū suis Gissippiq; affinis sup hac re dolēter cō/
queri. Hinc contentiones rixeq; inter utrosq; non modice fieri. in
uisus erat iam Gissippus non solum sophroniae necessarius: sed et
suis. oēs asserere eū nō solū rephēsiōe sed atroci punitōe eē dignis-
simum. Gissippus rem se honestissimam fecisse cōtendere: ob quā
Sophroniae consanguinei sibi gratas gratias meminisse deberēt:
cum illa meliori generosioriq; nupsisset. Titus hec oia intelligens
maxima anxietate afficiebatur. Idem cognoscebat morem peculia-
rem esse grecorum ut tantisper uociferationibus minisq; conten-
dāt. Donec aliqui reperiantur qui fidenter ac uiriliter cōgrediā-
t. Tunc non solum illos meticulosos sed uilissimos inertissimosq;
existere. Itaq; existimās illorū cōtumelias atq; cōuitia nō ulterius
esse tolerāda. aio romano peditus et prudētia attica decoratus col-
gnatos Gissippi atq; sophroniae in unū oēs cōuocat. Quo in cetu
ipse solo Gissippo comitatus ita differt. Opinātur cōplures philo-
sophi oēs olum mortaliū actiōes deorū immortalīū pudētia fieri
atq; gubernari. Ideoq; affirmāt qd a nobis fiat id oē fato et ne-
cessitate fieri. Alii uero automāt hāc necessitatē fato esse attribuē-
dam. Quae philosophorū opiniōes si diligenter pēsitate fuerint: sa-
tis apte demōstrabit eos prudētiores diis immortalibus uideri uelle
q; uolūt illa refellere: quae neq; corrigi possūt neq; mutari. Enim
uero credere debemus ab ipsis diis optima ratiōe errore nullo nos
nostraq; regi ac gubernari. Est. n. mediūssidius stulta ac belluina
temerttas uelle reprehēdere deorum opatiōes. Et arctissimis illi ca-
tenis uinciendi plane sunt: qui impudētissima pccitate ad fata de-
orū crimināda pcpitātē ruūt: inter quos sicut ego sētio uos estis
annumerādi: si uera sūt illa quae audio uos iāpdē dixisse et quoti-
die dictitare. Culpatis. n. uehementissime q; sophronia mihi nup-
serit: quā uos gissippo despōderatis. Enim uero cōsiderādū nobis
fuit et curiosissime pēsitādū: quēamodum fata a principio cōstitue-
rant: Vt sophronia nō gissippo sed mihi in matrimoniū collocaret
sicut ipsa res in pēsētia aptissime ostēdit. Ceterum quia mul-
tis anceps et difficilimū uidet loq; de diuina puidētia asserētibus
deos nullā agere curam rerū humanarū: mihi placet descēdere ad
hoiū cōsultatiōes. Vnde sup his rebus sermocinaturus duo effi-
ciā necesse ē moribus meis minime congruētia. Vnū ēnt me ipse
laudē et ostētem: Alterū ut alios uituperatiōe cōsecter. Verū id fa-

ciā modestissime hoc ē quateus cā ipa exigere uidebit neq; dignū
ut dicatur trāuersum ab ipsa ueritate discedam. Vestrae cōiūme
liae furore magis q̄ ratione stimulatae atrocissimis criminatiōibus
uitupērant lacerant insectantq; Gissippum: Propterea q̄ eam mihi
uxorem suo pte consilio tradidit: quam uos illi uestra sententia cō
cesseratis. In qua re ego existimo Gissippum laudandum: idq; plu
ribus argumentis confirmabimus. Primo fecit gissippus id quod
amicum pro amicissimo facere decet: Dein ipsius factum pruden
tius consultiusq; q̄ uestrū iudicamus. Mitto in presenti enarrare
quod sanctissimae leges amicitiae precipiant. quod moneant ab
amico in amici causa esse facitandum. hoc solum dixisse conten
tus sum q̄ uinculum amicitiae arctius ualidiusq; humanos aīos
connectit: q̄ ius cōsanguinitatis: quoniam amicos eos habemus:
quos ipsi deligimus: Affines uero et necessarios fortuna et casus
assignat: proinde nemo uestrum debet admitti si Gissippus qui
mihi est intima familiaritate copulatus pluris fecit uitā meā q̄ ue
stram omnino benignolentiam. Sed iam secundum argumentū
explicemus quo demonstrandum est Gissippum uobis fuisse pru
dentiozem: Cum de decorum providentia uos ut mihi uideatur nihil
prorsus intelligatis et multo minus calceatis quid efficere possit
amicitia. Dicimus itaq; q̄ uestra consideratio. uestra solertia. uel
strūq; consilium desponderant Sophroniam Gissippo: qui et iuue
nis est et philosophus. At gissippus eam tradidit mihi iuueni piter
et philosopho. Vos eam uxorem dedistis homini attico. Gissippus
homini romano. Vos sponso generoso. Gissippus generosissimo.
Vos diuiti. Gissippus diuissimo. Vos iuueni Sophroniam despon
distis illam non solum non amanti sed pene fastidienti. Gissippus
iuueni qui eam supra suas fortunas omnes amabat. Quae illi erat
ipsa uita iucundior: Quod autem uerissima sint cuncta quae dicit
mus: q̄q; gissippi factum magis sit laudabile: q̄ id quod uos facit
istis: Singula singillatim pensitetur. Me iuuenem esse et philoso
phum sicut ipse gissippus est: habitudo mea et studium sine longa
sermocinatione ostendere possunt. Eadem est mea et gissippi etas.
In studiis litterarū ambo pari semper gradu pariq; uoluntate p
fecimus. hoc uero inficiari nec uolo nec possū. illū atheniensem me
ēē romanū. q̄ si de patrie nobilitate et gloria disputādū ē: dicā libe
re ciuitatis me ēē ciue: gissipi uero patriā ēē uecigale ac supēdianā

dicam me in ea natum esse urbe: Quae toti terrarum orbi domine
tur: illum in ea: Quae patriae meae obsequatur. Dicam illius ur
bis me esse alūnum: Quae armis imperio et studiis litterarum sit
florentissima: Cum gisippi patria solis litteris cēseat. Preterea
quis uos hic me scholasticum esse despectissimū sordidissimūq;
existimetis. non sum propterea generatus ex fece populari. Imaq;
plebecula. Edes meae in urbe roma illustrissimē refertissimēq; sūt
uetustissimis maiorum meorum imaginibus. Et annales maximi
scatent titulis triumphorum. quos proaui mei egerūt in capitolio:
neq; in presentiarum gloria nostri nominis extincta languescit.
sed in dies magis magisq; iuuenescit. Omitto pre pudore enume
rare diuitias meas luculentas. Cum aīo meo infixum sit honestā
paupertatem uetus esse copiosūq; patrimonium nobilium ciuiū
Romanorum. q; si paupertas apud uulgus ignobile pbrofa iudi
catur: si diuitiae in honore ac precio habentur: Ego possideo opes
amplissimas utpote fortune alumnus. Non me preterit uobis affi
nem charum fuisse et esse debuisse gisippum. sed non ego minus
uobis charus esse debeo: si cogitaueritis romae me uestrum futu
rum hospitem frugi ac diligentem. et in rebus tā publicis q̄ priua
tis optimum strenuissimūq; patronum. Quis igitur posthabito
appetitu et adhibita ratione Consilia uestra gisippi mei consiliis
anteponet? pfecto nullus. Est ergo sophronia bene nupta Tito
Quintio fuluio nobillissimo antiquissimo locupletissimo ciui Ro
mano gisippiq; amicissimo: Quapp quisquis ob id dolet atq; inge
miscit: non id facit quod eum facere aequum est: et quid faciat nel
scit. Erunt fortasse nonnulli qui dicent sophroniam non tantū ob
id indignari. q; Titi sit uxor effecta. q̄tum dolere ac lamentari sup
fraude ac dolo: quo maritum Titum sortita sit. q; clanculum et fur
tim nullo amicorum conscio. omnibus consanguineis ignorantib;
bus Tito denuperit. Atqui hoc neq; mirandum est: neq; nouum
inaudirūq; cōtigit. Pretermitto illas quae inuitissimis patribus
ac reluctantibus maritos sibi ipsae repererunt: Pretereo eas quae
amatores suos sequutē larem familiarem ac ipsos parētes desue
rūt: et ante cōcubine fuere q̄ nupte. Pretermitto illas quoq; quae
prius pregnatione et fetu q̄ uerbo et ore Matrimonia sua impudi
ca detexerunt. In quibus necessitate id euenit: quod in sophronia

nō accidit. Immo ordine et ritu nuptiali solenter et sancte eam Ti-
to Gisippus uxorem in legitimum matrimonium collocauit. Scio
nonnullos futuros: qui querantur gisippum maritasse Sophroniā
Id quod ad ipsum minime pertinebat. Stultae pfecto tales sūt cō-
questiones atq; femineae: et a nulla prudentia prouenientes. Nō
ne hoc tpe fortuna utitur uariis nouisq; consiliis: nō ne instrumēt-
is multiplicibus res deducit ad exitus constitutos? Quid ad me
si sutor potius q̄ philosophus: negotium meum optime cōfecerit.
idq; uel clam uel palam factitauerit. dummodo finis sit ipse probā-
dus: meū est opus prouidere: ne deinceps sutor: maxime si impru-
dens est: possit meis se rebus ingerere. sed pro eo quodd fecit gra-
tias illi agere debeo. Similiter si gisippus sophroniam mihi despo-
saut uobis nescietibus. stultitia supuacanea est ob id cōqueri et idi-
gnari quod conducibiliter factum est. Si diffiditis gisippi pruden-
tiae: Imposterum prouidete ne ipse eandem amplius maritandi ha-
beat facultatem. Et pro eo quod fecit. homini gratias agite. Cetel-
rum hoc i p̄mis scire debetis me neq; p fraudes neq; p uasframēta
uoluisse afficere ignominia ac nota nobilitatē ac generositatem
uestre familiae. Nam quis Sophroniam furtim ac dissimulanter
uxorem acceperim attamen non sicut raptor eā uiolaui: neq; sicut
hostis impudice habui et contumeliose: neq; affinitatem uestram
habui despiciatui. Verum cum ego sophroniae exupanti formosita-
te inflammatus estuarem uideremq; me nequaquā illius cōnubio
posse potiri si eā a uobis prout fieri solet depoposcissē: Propterea
q̄ uos timuissetis: ne a me romano romā deportaretur illa: Quae
a uobis mirandum in modum diligebatur? Vfus sum fateor: arte
clandestina: Quae nunc uobis facta est manifestaria: Effeci q; ut
gisippus meo nomine nuptias cōficeret. qual suo facere renuabat.
Preterea quis ego efflictim sophroniam deperirem: non tamen ut
amator: sed ut legitimus coniunx suos optatissimos amplexus cō-
cupiui. Etenim ipsa locupletissimum exhibere potest testimonium:
non prius cum ea me concubuisse: q̄ uerbis solitis atq; conceptis:
et annuli arabone legitima mihi uxor efficeretur. Cum eam in-
terrogauerim: an mihi nubere uellet. et ipsa se nō nolle respōderit.
Quod si deceptam esse se existimat: non sum ego cōarguendus: sed
ipsa obiurganda: Quae quisnam ego forem querere superfederit.

hoc ergo ut semel finiam: Est illud atrox delictum: hoc est illud maximum flagitium: hec est illa capitalis fraus: quam ego amore talibescens una cum gisippo commētus sum .ut. s. sophronia clanculum atq; secreto ignara nuberet Tito quintio: ob hoc gisippum ob iurgationibus incessitis: gisippo insidias paratis. gisippo minitami ni. Quid amplius queso faceretis: Si eā homini rusticano: si feruo. si nequissimo tradidisset? Quae catenae q; carcer: quod patibulum sufficerent ad gisippum puniendum? sed iam hec missa faciamus. Venit tempus quod a me nondum expectabatur. Videlicet ut pater meus moreretur Propter cutus obitum mihi necessum est romam remigrare. Quo circa cum mihi in animo sit sophroniam in patriam mecum ducere uelle: Vobiscum ea communicaui quae alioquin adhuc oculuissē. si prudentes eritis: hoc animo equissimo feretis. Nam si uos fallere: aut contumelia afficere uoluissē: poteram sophroniam uobis illusam ludificatamq; relinquere. Sed hoc dii prohibeant ut in romano spiritu tanta labes tātaq; nequitia queat hospitari. Erit igitur mea sophronia partim propter uoluntatem deorum et auctoritatem legum humanarum. partim propter laudabilem gisippi mei solertiam et mei ipsius astutiā amatoriā. Ceterum qui uosmet ipsos diis hominibusq; sapientiores esse cōsetis: hoc omne negōcium uituperationi ac probro insipienter dare uidemini. Idq; duabus potissimum de causis. quarum una hec est: q; sophroniam mihi eripiētes nulla probabili ratione polletis. Altera q; gisippum perinde ac inimicū habetis. Cui haud immerito uos omnes estis obnoxii: qua in re quanta sit uestra insipientia: q̄taq; temeritas nolo in presentiarum enarrare copiosius. Vellum uos tanq̄ amicos amicus amice moneo et hortor: ut omnes indignationum turbellas deponatis: ut omnis iracundia abiiciatur: omnia conuitia aboleantur: Et mihi sophronia resituatur: Vt ego gaudibundus uobisq; affinis non inuisus hinc possim in patriam repedare ubi uiuam uobis semper deditus et mācipatus. Nam qđ a me factum est id infectum nullo pacto fieri potest siue uobis gratum futurum sit siue ingratissimum. Quod si uotis meis refragari destinaueritis: ego uobis eripiam gisippum: et si romam unquā appulero illam mediūssidius uobis inuitissimis recuperabo: Quae uxor mea legitima est. Et inimicicias uobiscum truculentissimas

xercens uobis planum faciam q̄ sint uehemētes animorum roma/
norū idignatiōes. Postq̄ longa satis et luculēta oratiōe Titus po/
rauit ex subsellio surgens uultu tristissimo et fronte corrugata gi/
sippi manum apprehendit. Et cunctos illos se paruifacere simulans
quassanti capite minitabundus inde facessit. Illi uero: qui intus cō/
morabantur partim argumentis Titi prouocati ad affinitatem ami/
ciciamq; ipsius ineundam, partim nouissimis illius uerbis pauefa/
cti in ter se constituerunt utilius fore et conducibilius Titum reci/
pere affinem. Cum gisippus affinitatē recusauerit: q̄ gisippū ami/
cum perdidisse: et titum inimicum comparasse, q̄obrem simul oēs
egredientes Titum conueniunt, seq; nonnolle demonstrant ut so/
phronia ipsi in matrimonium collocetur: et illius affinitatē se plu/
rimi facere ostendunt. Gisippum aut ut amicum optimū comple/
ctuntur: Et cum festiuitati atq; letitiæ: Qualia affines decent: ge/
nialiter indulgissent: inde discesserunt: Sophroniam Tito remittē/
tes: Quæ ut prudentissimam matronam decebat: Cōuersa in uir/
tutem: ut dici solet necessitate omnem extemplo amorē quo gisip/
pum prosequabatur: transsudit in Titum, et cum eo romā profecta
est ubi honorificētissime a Titi necessariis familiaribusq; accipiū/
tur. Interea Gisippus athenis relictus fere ab omnibus floccipē/
debatur: qui intra breuissimum tempus ppter ciuiles aliquot con/
trouersias in egestatem atq; calamitatem delapsus, et mox athenis
exterminatus in exilium sempiternū relegatur. Vbi egestosus Vi/
tam erummosissimam agens tandem romam commigrauit. hoc cō/
silio ut Titi benignitatem experiretur: Cognitoq; eum esse sup/
stitem et apud romanos omnes gratiosum ac fauorabilem: ad edes
eius accedit. Quæ haud dubie erant magnificētissime: et ante ue/
subulum consistens quoad Titus domum rediret prestolatur. Iā
redierat e foro Titus. Iam domum ingreditur, sed eum gisippus
nō audet affari memor illius: qua uexabatur calamitatis. nauiter
tamen operam dat ut a Tito uisatur: et recognitus, introducatur.
Ceterū Titus introgressus haud quāq; gisippū recognouit utpo/
te Squalidum sentum atq; pannosum. Quapp Gisippus cum exi/
stimaret se a Tito fuisse recognitum et propter sordes reiectum:
memor pristini beneficii quod in Titum ipse contulerat: Indigna/
būdus rebusq; deploratis inde discedit. Et cum iam aduerspasceret

esuritione confectus pecunia defectus mortis cupidus ad locum ur-
bis romae incultum desolatamq; peruenit: Vbi tenebricosam spe-
luncam ingreditur illic eam noctem quieturus: Ibiq; humi cubas
iugibus siccibus debilitatus Tandem somno succumbit. Forte ad
hunc specū nocte interpesta aduentant fures duo cū preda: quā ea
nocte compilauerant. Exortaq; inter eos nocturna rixa: alter qui
ualentior erat infirmiorē alterum trucidat: hoc sentiens uidensq;
Cisippus existimauit se uiam ad mortem optatissimam facillime
repperisse: neq; opus esse ut sibi necem gladio manu sua confici-
sceret: Illicq; se tātisper continuit: Donec familia pretoris eo reco-
gnita peruenit: a qua Cisippus tanq; reus homicidii uincitur inie-
ctisq; catenis furem abducitur: qui cum in questione de rebus
singulis interrogaretur: haud cūctanter se homicidam esse confes-
sus est. Quam obrem pretor: Cui. M. Varroni nomen erat iussit
ut ex more romano in crucem tolleretur. Forte id hore uenerat Ti-
tus ad pretorium tribunal: qui curiosissime contemplans condem-
nati faciem tanq; nescitabundus ad hominem propius accedit: ad-
miratusq; erumnosam hominis amicissimi fortunam Cum uehel-
mentissime caperet Cisippo periclitanti optulari. nec ullam ra-
tionem ipsius saluti accommodatam uideretur: Tale commen-
tum comminiscit. Accedit proxime ad sellam pretoris et uoce
contētissima clamitans ait. Marce Varro iube infortunatū hoīem
reuocari quem tu morti adiudicasti. Est. n. insons et huius homici-
dii penitus expers. Ego satis superq; satis deos immortales offēdi
illum iugulando: quem ministri tui matutino iugulatum reperūt:
nec aequum sane est ut maiori nūc iniuria deos afficiam pmittens
hominem innocentem trucidari. Varro uehemēter admiratus ma-
ximo dolore affectus est q; Titi uerba ab omnibus palatinis excel-
pta fuissent: qui cum nō posset habita honoris sui ratione discede-
re ab eo quod leges ac iura precipiunt: lubet Cisippum iam in or-
ci familia numeratū reuocari: Et coram Tito. quid tu inquit tam
stultus eras ut sine ullis tormentis te id fecisse fatereris quod nūq;
petraueras: maxime cū talis causa foret capitalis: dicebas te illū
esse qui proxima nocte feceras homicidium. Ecce Titus adest qui
ultra faretur se esse paricidam asserens illum non abs te sed a se ip-
so fuisse peremptum. Cisippus cur. ose prospectans Titum recol-
g. i.

gnoscat et facile intelligit istud a Tito fieri salutis suae causa: ut po-
te homine non immemore pristini beneficii. Quappre nimia pi-
etate lachrymabundus: Varro inquit ego hominem occidi. Et iam
Titi pietas nimis sera est. E contrario Titus pretor aiebat. hic quē
admodum uides pegrinus est et sine telo iuxta cadauer occisi rep-
tus: Ex quo coniectare potes hunc hominem erumnis oppressum
mori cupere: Proinde eum impunitum dimittito et me qui deliqui
morte mulcato. admirabatur non parum pretor istorum dubrum
maximam constantiam: et iam presagibat animus neutrum fontē
esse debere: Et cum secum quo pacto uterq; absolueretur: animo
agitaret: Ecce superuenit quidam iuuenis nomine publicus homo
uitae profligatissimq; et apud cunctos romanos ob furta cognitissi-
mus: qui illud mehercule homicidium perpetrauerat. hic cum pro-
cul dubio sciret neutrum illorum esse cōscium eius criminis cuius
semetipsum participem esse uterq; arguebat: tanta commiseratiōe
affectus est ppter utriusq; infontis innocentiam: ut ipse suapte spon-
te pretorem adiuerit: Eumq; his uerbis sic alloquutus. Mea pretor
facinora me impellunt ad difficillimam horum questionem expli-
candam. Nescio quis deus precordia intus exagitat: et mētem ex-
timulat: Vt ego me ipsum deferam et crimen meum patefaciam.
Scito igitur neutrum istorum esse huic culpae obnoxium. Ego me
diuissidius is sum qui illum hominem de cuius cede altercatio istec
exorta est: occidi matutina hora circiter diluculum: et ipsum infortu-
natum: qui hic adest uidi ipse dormientem: dum furta cum illo par-
tiebar: quem paulo post interemi. nō opus est ut ego Titum excu-
sem: sua illum fama satis excusat: quae ubiq; gentium splendidis-
sima est eum non tam turpi labe esse maculosum. Itaq; utrūq; ab-
soluito et me fontem ea pena afficito quam leges precipiunt. Iam
hec res peruenerat ad aures principis octauii: qui cūctis accitis sin-
gula curiose cognouit: et cum singillatim quisq; denarrasset: Prin-
ceps duobus quia infōtes erant libentissime pepercit: et tertium q-
sons erat causa Gisippi ac Titi incolumē iussit abire. Titus cum
Gisippi dissidentiam uimilitatemq; clementer obiurgasset mira le-
ticia hominem conplexus ad edes suas deducit: Vbi Sophronia
pientissimis lachrymis Gisippum perinde ac fratrem hospitaliter
suscipit: et susceptum honorificentissime prosequitur ac fouet cum

quo iam refocillato: iam beneuestito iam in habitum suae uirtuti
congruentem reformato Titus omnes suos thesauros^prediaq; cō
municat: eiq; sororem nomine fuluiam adhuc uirgunculam in ma
trimonium collocat. post hec cum gisippo: ita sermocinatur. In tua
iam manu atq; arbitrio est Gisippe siue uelis hic apud nos cōmo
rari siue athenas remigrare cum rebus his omnibus: quas tibi do
no dedimus. Gisippus cum hinc exiliū a patria pcul eius animū
uellicaret: Inde beniuolentia qua Titum prosequeretur commoue
ret: Tandem constituit rome uiuere uelle efficiq; romanus. Vbi ip
se cum fuluia: Titus cum sophronia in eadem domo iucundissime
diutissimeq; uixerunt indies magis ac magis gliscente inter ipsos
mutua beniuolentia. Est mediūstidius sanctissima res amicitia:
et non solum singulari ueneratione digna: sed eterna laudatiōe de
coranda utpote genitrix optima magnificētia: et honestatis: ger
mana beneficētia ac charitatis. Inimica odii et auariciae: semper
prompta: sempq; propensa ad ea p altero strenue peragenda: quae
pro se alterum uellet operari: neq; preces expectans neq; blanditi
as expetens. Cuius effectus probatissimi hodierno die rarenter in
ter mortales conspiciuntur cuius rei causa est hominum cupiditas
inexplebilis: qui propriae tātummodo utilitatis rationem habētes
amiciciam ad penitissimas orbis terras exterminarūt extorremq;
fecerunt. Quae res. Quae diuitiae. Quae affinitas efficere potuif
sent: ut lachrymae estus inspiria Titi intra precordia Gisippi ita
penetrassent: ut ipse spōsam suam formosissimā generosissimam
optatissimam alteri condonaret: nisi amicitia: Quae leges: Quae
minae: qui pavor potuisset cohibere brachia Gisippi in locis tene
bricosis ab amplexibus speciosissimae puellae ipsum nō nunq; for
tassis laceffentis: nisi amicitia. Quae cōditio: Quae merita: quod
emolumentū Cissippo psuasissent: Vt iacturā suorū sophroniae q;
ppinquorum floccifaceret. ut rumusculos populares cōtemneret.
ut cōiugia illusiones uellicationesq; maledicēssimorū p nihilo pē
deret: dūmō amico obsequētur: nisi amicitia: E cōtra qd Titū prā
ptissimū patissimūq; facere potuisset ad mortē appetēdā. ut gisippū
liberaret a tormēto patibuli cū psertim posset honeste dissimulare
se nō nouisse Gisippū: nisi amicitia. qd titū fecisset adeo mūficū
adoq; liberalē ut sine cūctatiōe suū p̄moniu cū gisippo diuideret
g.ii.

quem fortuna omnibus opibus spoliauerat: nisi amicitia: Quid Titum inflāmare potuisset ut sororem Gissippo sine mora desponsaret hōi egētissimo et in extrema calamitate collocato: nisi amicitia. Optent itaq; miseri mortales multas uxores. fratres copiosos sobolem filiorum numerosam: et pecuniis augeant numerum famulorum: neq; respiciant cogitentq; quemlibet ex his magis se ipsum amare q̄ alterum magis proprium uel minimum formidare periculum: q̄ curare: ut maximum infortuniū a patre aut a fratre aut a domino propulsent: cum ab amico erga amicum omnia secus fieri uideamus.

Mythica hystoria in latinum et uernaculo sermone cōuersa.

Yprus insula est quōdam nouem regnorum sedes: oppidis nobilibus inclita: et agrorum fecunditate nulli pene insularum possferenda: In qua sicuti prius scis cypriorum annalibus proditum est: Fuit olim Aristippus homo haud dubie nobilissimus et omnium popularium longe locupletissimus: poteratq; et esse et dici merito felix nisi eius felicitatē unica in re fortuna obnubilasset: Namq; inter complusculos filios unus illi erat: qui proceritate staturae et eximia totius corporis pulchritudine reliquos omnis adolescētes longe ante ibat uerum insanus et uecors: Cui galeso nomen inditum a parētibus fuerat. sed quia neq; doctrina preceptoris neq; castigationibus patris: neq; solertia educatoris litteras aut bonos mores unq; percipere potuerat: Eratq; uoce rudi et crassa moribusq; belluinis magis q̄ humanis preditus: ludibrii causa ab omnibus Cymon nuncupabatur. quo nomine lingua cypria bestius significatur. Cum pater filii uecordiam egerime ferret uideretq; illius spem omnem esse penitus deploratam: ne presentario quotidie dolore afficeretur: Cymonem amandatum uillicari iubet et pēcularebus urbanis cum uilliconibus exercere agricolationem. quae res Cymoni fuit p̄quācūda utpote homini minime politico. Amātiq; magis mores rusticanos q̄ ciuiles. Is ergo dū res uillaticas curat et in prediis colendis opere plurimum studiūq; consumit: forte die quadam accidit. ut hora post meridiana solus obeundo pater nos agros unico tantum scipione comitatus ingrederetur: nemus

pusillum quidem sed quod in illis regionibus amenissimū foret :
Et tunc cum esset mensis maius uernaq; temperies : frondibus ue
sitissimum uiscebatur. cum istic ociose inambularet Cymon for tu
na duce pedetentim intrat pratulum pquam exiguum : quod pceris
sime arbores undiq; sepiebāt : In cuius āgulo fōs lympidis aquis
frigidisq; spectabilis scaturiebat. iuxta quem uidet supra uirentes
herbas puellam dormientem perfecta formositate cōspicuā : quae
ueste adeo tenui atq; pellucida erat induta : ut nihil pene niuei colo
ris tegetetur. infra cincturam uelabatur linteo cādīdissimo tenuis
simoq; prope eam ancillae duae etiā pedisequus unus pariter sō
num capiebant. hanc ubi conspiciatus est cymon nō aliter q̄ si nul
lam unq̄ prius feminam uidisset attonitus hesit : Ei baculo innixus
nulla edita uoce etiā atq; etiā mulieris faciem contempletur :
et mirabundus oris liniamēta solertissime rimatur. Inde paulatim
in rudi pectore crassisq; p̄cordiis : intra quae nullū politicae ur
banitatis uestigium per mille antehac documenta penetrare potue
rat : exorta est noua cogitatio : quae in aīo alioquin pingui inculto
q; discurrēns sic rationabatur : Nihil inter mortales hac formo
sitate puellari uisum esse formosius : Cepit dein luculēte seminae
omnem habitudinem diligēter explorare : et p̄culatim singulatim
q; decorissima membra laudare. Capillos imprimis flauos admī
rari quos aurei coloris esse censebat. Idem laudare frontem nasū
os ceruicem brachia pectus. repenteq; ex rusticano et agricola fal
ctus arbiter et spectator elegantissimus formarum uehementē cōcu
piscebat uisere ocnlos : quos illa sōno marcētes ac languidos habe
bat oclusos. quos Cymon ut cōtueri posset sepius uoluit puellā
expgefacere : sed cum pulcherrima ac uenustissima supra reliquas
omnis mulieres quas ullo tpe cōspexisset sibi uideretur : Vereri ce
pit ne una foret e numero dearum. neq; erat tā hebeti obtusoq; in
genio : quin diiudicaret diuina mortalibus celestia terrenis uenera
bilia esse debere. ideoq; seipsum cohibens prestolabatur ut sua
p̄te sponte puella expgisceretur : et quīsita contatio nimis lōga eā
uideretur : tamē insolita uoluptate pellectus et spectaculo nouo ca
ptus illinc abire nō poterat. Spectāte itaq; Cymone et hac spectā
di uoluptate p̄frūte post interuallū nō modicū expgiscit puella :
Cui iphigeniae nomē p̄entes indiderāt : quae sublato capite patefa
g.iii.

etis oculis conspicata: Cymonem bacillo innixum ante se ipsam
consistentem uehementer admiratur: eūq; his uerbis affatur. Quid
tu cymon id hore per hoc nemus ingris? Erat cymon cypriis fere
omnibus cognitus partim sua fatua simplicitate partim nobilitate
diuitiisq; paternis: qui ad iphigeniae uerba nihil respondens oeu
los figit in oculis puellae: eosq; obtutu incōniuenti cōtuetur: exil
stimans ex illorum fulgore manare suauitatem exupantissimam:
quae ipsius animum afficeret inexpectata uoluptate gaudioq; incredit
bili: quod cū uirgo aiaduenteret uereri cepit ne ille obtutus incon
niuens et immobilis mores hominis incultos et inciuiles excitaret
ad aliquid moliedū: quod in suū ipsius dedecus redūderet: Quo
circa excitatis pedissequis festinanter cxurgens uale inquit o cy
mō: et abiit. ad hec subiecit cymō. ego uero puella te libētissime co
mitabor: Iphigenia quāuis illius comitatū atq; cōmercium aspna
retur tamē hoīem abse abigere non quiuit donec ad uirginis fores
puentum foret. Post hec cymon domū paternam repetēs obsequate
affirmat se nolle amplius uillicari: et uitam rusticam culpans inci
pit urbanā amplexari. hoc patri reliquisq; ppinquis molestū esse
cepit: qui tamen tantisp expectandum esse consituūt. donec intel
ligant causam tam repentinae in hoīe mutatiōis. Cum itaq; intra
Cymōis p̄cordia intra quae nullae doctrinae littereq; ullo unq; tpe
penetrauerant: cupidinis sagita penetrasset: cū Iphigenie pulchrit
tudine captus mores repente mutasset non parua admiratione pal
rentem suosq; omnes necessarios affecit. Primū petit a patre ut
uestitu nō minus nitido q̄ fratres uestiatur: quo facillime impetra
to uitam ducere parat cū politicis adolescentibus. Singula diligē
ter inquirere et studiose rimari: quae amatoribus cōueniāt. Idem
cūctis uehementer admirantibus intra breuissimū t̄pis interuallū
non solum litteras didicit elemētarias. sed inter philosophos excel
lentissimus extitit. Causa uerō tantarū rerū: solus erat amor Iphi
geniae: quo duce non solum linguae hesitantiam emendauit et uol
cem ex aspa ac fusca claram suauemq; effecit sed et musice discipli
ne factus est p̄tissimus. idem equitandi doctissimus: in re militari
solertissimus: in maritimis terrestribusq; expeditiōibus expientissi
mus existere: breuiterq; ne p̄tulatim uirtutes eius enumerem in
tra quadrienū iuuenis euasit indolis p̄batissimae: ita ut modestior
elegātior pluribusq; āimi dotibus decoratus q̄ oēs alii cyprii ado
lescētes existimaretur. Quid ergo de amore p̄dicabimus? quibus
p̄coniis amorē extollemus? equidē cum in aīam cymonis genero

stissimam sidera natalicia uirtutes egregias infudissent: fortuna in
uida uinculis illas firmissimis uixerat incluseratq; intra p̄cordia:
ut nullo pacto emergere possent et se se ostētare: solus amor nodos
illos dissoluit refregitq; utpote ipsa fortūa ualētior atq; potentior.
quiq; ingenia sopita atq; marcescētia excitare subinde consueue
rit. eaq; tenebris inuoluta crassioribus sua ui i lucem lucidissimā
educere. et mehercules cupido sepissime solet ex locis tenebricosis
extrahere spiritus generosos et in loca illustrissima suo fulgore p̄
ducere. Igit̄ cū cymon amore Iphigenie exestuans nōnūq; put iu
uenes amorabūdi facere cōsueuerūt: a recto quoq; discederet: ni
hilomius Aristipus aequo aio cūcta ferebat in filio: quē uidebat p
pter amorē ex ueruece et rusticāo factū esse politicū et urbanū. quī
ēt illū nō nūq; hortabat ut oibus suis cupiditatibus obsequer̄. Ce
terū cymon qui uero noīe galefus dicebat reminiscēs se ab iphige
nia cymonē quasi noīe cōtumelioso fuisse nūcupatū: hāc notā tolle
re ac maculam abolere cōstituit. Et cū flagrantissimas amoris ore
dies cupet emoderari frequēter cypseū appellat iphigeniae patrem
ut sibi filiam despōdeat. Ille uero asserere se eam iampridē despon
disse pasimunde iuueni inter rhodios iuuenes generosissimō: neq;
datā fidē uelle preuaricari. Iamq; appetebat t̄ps pactarū nuptiarū
Iam sp̄sus sp̄sam miserat accersitū: Tū hec secū cymon. Iā t̄ps
instat quo tibi iphigenia demōstrē q̄to te amore cōplectar q̄to tui d̄
syderio estuem. tu me hoīem ex bruto fecisti: tu me politicū reddi
disti. qđ si mihi dii cōcesserint ut ego te uxore potiar tuq; suauissi
mo cōtubernio fruar: nihil uereor qn dō s̄m futurus q̄similimvs:
et p̄fecto aut moriar aut possidebo te cōiugē. hec secū ratiocinatus
aliquor amicorū nobilī genere natos furtim cōuocat cū qbus cūcta
cōmunicat et quid fieri uellet ostēdit. mox clāculo nauigiū ornat:
rebusq; oibus instruit ad pugnā nauale accommodatis: quibus ad
amussim p̄fectis nauē cōscēdit et uētis uela cōmittit p̄stolaturus in
mari nauigiū: quo iphigeniā ad maritū i insulā rhodō trāsportari
d̄bebat. Iā sp̄sē pater honorifice atq; hospitaliter accepat rhodios
hoīes missos a sp̄so. iam noua nupta nauē ingressa maritimū iter
capescebat et rhodū uersus prā uelaq; flexerāt. Ecce cymō q ad hoc
uigilāter excubauerat die p̄xio aggredit̄ nauē iphigenie suo nauī
gio ad preliādū ornatissimo. et in puppi strās ferociter in eos incla
mat qui sponsam comitabantur. state uiri uela colligite aut omnes
naufragio occumbite. Aduersarii cymonis iā strinxerant gladios
giiii.

seque nautico certamini præbant. quo aduerso cymō manū fert
ream quem arpagōem uocitāt in puppim rhodiorū strenue iniicit
nauemque remorans nauigio suo rostrato acutissime cōnectit. mox
leonis iubati instar non expectato sociorum auxilio solus rhodio/
rū nauem insiliens cūcta pturbat. et amore uires suggerēte stricto
mucrone in medios hostes uiriliter incurSAT: et cū hinc unus inde
alter mox plures uulnerarentur. rhodii suis uiribus diffidentes cū
neque repugnare neque effugere possēt se se cymoni dederūt: q̄ de /
ditos sic affatur. rhodii homines neque predae cupiditas neque ullum
in uos odiū mihi psuasit ut ex cypro discedēs uos in mediis flucti/
bus inermes ipse armatus aggrederer. sed res illa quae me ad hoc
impulit: quē a me amplissima existimat: quam acquisisse opepciū
esse censeo: ea a uobis facillime et cū pacificatione concedi potest:
ea autē est Iphigenia: qua mihi nihil est neque carius neque iucūdius:
quam cum ego a parentibus amice et comiter impetrare nō potuif
sem: amor me coegit ut a uobis hostiliter et armatus auferem. det
stinaui ipse mecum succedere uicarius muneri pasimōdae: et age
re iphigenie maritum. proinde eam mihi tradite et diis bene fauenti
bus in patriā remigrate. Rhodii quos uis magis q̄ uoluntas ultro
nea cogebat: lachrimabūdi iphigeniam cymoni tradunt: quae cum
ubertim fleret noli iquit cymō genorosa puella te ipam macerare.
nil est qd̄ uerearis: ego sū ille tuus cymō qui te diutissime ardēssi
meque deperiui: qui pp̄ esū amoris torrētissimū magis merui habe
re te uxorem q̄ pasimondas pp̄ paternam pacionem. quo dicto ad
socios reuertitur. et rhodios tradita iphigeniā cum rebus oībus
inuolatos dimittit. Cymon qui se beatiorem cunctis mortalibus
existimabat Auctus tam opulenta ac p̄sus regali preda cum so /
ciis consultat in presentia non esse in cyprum redeūdum. quo cir
ca communi consilio cretam uersus nauigare moliantur. ubi oēs
et potissimū cymon se se tutos fore credebant cum illic cognatos
et amicos plurimos haberēt: Sed fortuna quae iphigeniam cymōi
fuerat gratificata utpote dea mobilis confestim gaudia uertit in lu
ctus lamentabiles. uix horis quattuor ab discessu rhodiorū exactis
supuenit nox: quam cymon sitienter prestolabat: quamq̄ sibi nol
etibus oībus dulciore fore iam mēte concepat. ecce p̄celosa tem /
pestas exoritur: celum fit nubibus atrū: mare uētis furētibus unda

bundū. Nemo qđ utile factu foret satis dispicere: cuncti trepidare
obliti nauticorū ministeriorum: Quis uerbis idoneis posset expli
care quanto merore id tps cymon esset affectus. ipse secum repu/
tabat ideo suos sibi amores indulgere deos uoluissē: ut mortem sē
taret aspīorem: quam prius sine iphigenia non magnope recusaf/
set. Dolent lamentanturq; cymonis socii. sed iphigenia ubertim
flens supra omnes dolore conficit ad singulos undarū fluctus tre
mebūda: et cymonis amorem audaciamq; plorabūda detestat: tanq;
turbo ille pcellosus non aliūde seuiret: q̄ ex indignatione deorum
nolentium cymonem puellae raptu cum gaudiali uoluptate potiri:
uolentiūq; ambos simul erūnabili morte defungi. Inter hos puel
lares eiulatus nautae remigesq; quo se uerterent nesciebant: et uē
to in horas magis magisq; crebrescēte nauis appelli ē ad insulam
rhodon: quam illi rodon esse pre tempe state scire non poterant. hic
uiribus annexi ut ex undis ad terram quoquomodo descendant dī
sola salute cogitantes ad eum forte locum ita uolentibus satis pue
nere: quo rhodii illi quos cymon abire pmiserat paulo ante puen
rant: nec prius se rhodon delatos fuisse nouerūt: q̄ aurora exorien
te uiderūt nauem ab ipsis pridie dimissam uix teli iactu distantem.
quamobrem cymon supra quā dici potest anxius timere cepit ne
id sibi qđ mox accidit accideret. iubet confestim omni adhibito co
natu illinc educi nauigium quocūq; alio deferant pui faciens: nul
libi enim se periculōsius q̄ istic esse posse existimabat. Conatus re
migū sociorumq; maximi sed inefficaces exirere resstantibus uen
tis: quorū ui uel inuitissimi in littus detrudūtur. ubi cuestigio reco
gniti sunt a nautis rhodiorum. tūc ex illis repente unus curriculo
it ad uillam haud longe distitam: quo globus ille rhodiorū nobiliū
se contulerat: hisq; ex ordine denarrat cymonem cū iphigenia ea/
dem qua ipsos tempestate ad id littus deportatos fuisse. quo audito
rhodii adolescentes statim gaudio psiliūt agricolisq; complusculis
uocatis ad mare pcurentes cymonē una cū iphigenia iam iam su/
gam meditantem intercipiūt: captosq; ad eandem uillam illico du
cūt. Venit eodem paulo post lisimachus: q̄ illo sorte anno summus
erat magistratus rhodiorum: stipatus globo militari: qui cymo/
nem sociosq; in carcerem duci iubet. sicuti pasimundas ubi rem
omnē rescuisset cum senatu rhodiensi consultuerat: sic infortuna

tiſſimus amator quā paulo ante lucriferat iphigēiā amittit: Cuius preter pauca ſauia nihil dulce guſtauerat. hāc ſummates matronae cōplures comiter accipiūt fomētis reſouēt ſolaciis mitigāt p̄tim ex captiuitate ſubtrīſtē p̄tim ex maritima fatigatiōe defectā. māsītq; apud illas uſq; ad cōdictā diē nuptiarū. Cymoni ſociisq; uitam carcerariā uiuere conſeſſū eſt ob eā: quam ipſe rhodiis iuuenibus indulſerat abeūdi facultatē. paſimūdas aut p̄ uirili p̄te urge re inſtare ut in carcere necarētur: quo in p̄petuū dānati fuerūt uitā erūnoſā ſicuti par eſt degētes omni p̄ſus uoluptatū ſpe uiduati. Interea dum paſimūdas apparatū nuptiale p̄ facultatibus iſtruit: fortuna pinde ac penitudine affecta cōminīſcitur ſuppētiis Cymoni ſalutares. Erat paſimūdae frater natū qdē minor ſed uirtute nō minor noīe Hormīſdas: qui poſt diutinam conſultationem decreuerat ducere uxorem puellam quādam noīe caſandram: quam forma ſcīrulā effictim deamabat liſymachus. Igitur paſimūdas nuptialem feſtiuitatem maximo apparatu celebraturus optimū factu duxit fratri p̄ſuadere ut eodē quoq; et ipſe die uxorem ducere uellet: ita. n. ſe ſe ſuſpeſſuros impenſis nuptiarum duplicatis. itaq; negocium cum parentibus Caſandrae componit ut puella Hormīſde fratri deſpondeatur: utq; eodem die quo ipſe duceret uxorem iphigeniam: caſandra itidē a fratre duceretur: Hae conſultationes mirandum in modum diſplicuere liſymacho ab omni iam ſpe decidēti: cui p̄ſuaſiſſimum erat caſandram ſibi nupturam ſi Hormīſde nō nuberet: Sed quod prudētis uiri officiū eſt premit altum corde dolorem ſecum ipſe uolutās quo pacto haſce nuptias diſturbaret. nec ulla inuenta ratione de puellae raptu deliberabundus ſecum agit: id quod illi facile factu haud dubie uidebatur utpote ſummū agentis magiſtratum. Contra ab hoc incepto hominem reuocabat dignitas honoris: cuius decus auget facinoris dedecus. Tandē poſt multiplices cōſultationes amori ceſſit honeſtas et ratio ſuccubuit appetitui. Namq; Liſymachus dſtinat uel cū diſerimie ſalutis rapere puellam. et dū aīo p̄tractat quo ordine quibusue opitulatoſibus hoc negocium conficiat: forte cymonis reminīſcīt: qui una cum ſociis carceris publici cuſtodela cōtinebatur. Re diligēter p̄ſitata it nō minus aīo q̄ pedibus in hanc ſententiā. neminē neq; fidelioſrem neq; p̄batioſrem ipſo cymone ad hoc munus obeundum poſſe regi

ri:quem proxima mox nocte intra cubiculum suum furtim intro
ductū sic affatur. Quēadmodum o cymon dī ad bona hominibus
largienda propensi sunt: ita hominum quoq; uirtutes solerter ex
pendunt. Et quos in tolerandis calamitatibus fortes offenderint:
illos uipote magnanimos maioribus beneficiis prosequuntur. Vo
luerunt dī expimentum tuę uirtutis capere splendidius certiusq;
q̄ quod intra larem patrium diuitiis copiosum tu per temet ipsum
prestare potuisses. et sicut fando audiuius te ex bruto atq; infē
sato ingeniosum solertemq; effecerunt. Dein cū fortuna colluctā
tem et nunc carceri tetro mancipatū experiuntur nūquid aliud
in presentia sis atq; tunc eras cum preda parta potiebaris. Quod
si idem es qui iampridem fuisti: nihil unq; ab immortalibus dīs
tibi antehac datum est iucundius optaciusq; ea re: quam in presē
tia largiri moliuntur: Quid id sit ut pristinas uires animositatēq;
recipias paucis edocebo. Pasimūdas infortunio tuo letus procur
ratorq; necis tuę uigilantissimus festinat nuptias iphigenie cele
brare ut capiat uoluptatem ex ea preda: quam fortuna tibi primo
benigna concesserat mox turbata surripuit. Quāto autem tibi hec
res dolori esse debeat: si uero amore flagras: plane cognosco. Hoc
eodē die hormisdas pasimūdq; frater similē in me ac pene eādem
iniuriā concinare molitur uolens et ipse uxorem ducere. Casā
dr am: quā mibi rebus omnibus est preciosior. Ad hec incommo
dacostumeliasq; ppulsandas sola nobis a forcia uirtus relicta ē.
Eia age hac duce strictisq; gladiis fiat nobis uia ui: tibi ad secūdā
mihi ad primā puellae rapinā. quod si me ducem pulcherrimi
facinoris strenue seq; non recusaueris in manibus tuis est et liber
tas et iphigenia: Quibus duabus rebus nihil apud te expetibilius
esse debet. Hec Lisymachi uerba cymonis animū haud dubie re
focilarunt erexeruntq;. qui statim citraconsultationem respondēs
sic infit. Neminem Lisymache neq; fideliorē neq; fortiozem me
potes inuenire ad hōc facinus pagēdū: si modo qd memoras fac /
tū fortuna seq̄tur. Quo circa qd mibi agēdū sit tui pē pspicito et
ego te ducē incōtāter subsequar neq; imbellis neq; meticulosus.
ad hec lisymac² pēdie ingt nouę nuptę ad edes maritales ducēt

intra quas nos una cū sociis fidissimis armati circa primā noctis uigiliā irrūpētes illas ex ipso cōuiuio rapiemus: raptasq; ad nauē: quā ob id ipsū clāculo fieri iussi: pducemus nemini pcees eorum: q; obsistere ei negociū nobis facessere tētabunt. Placuit ordo rei gerende Cymoni ad presūtutam usq; diē in carcere dissimulāter commemorāti. Iam uenerat dies nuptiis destinatus: quae pōpabiliter atq; magnifice celebrātur. Dum tota duorū fratrum domus regali lūxu splēdicat et nuptiali feruet apparatu: Interea Lisymachus oibus rebus negocio accōmodatis instructus Cymonē Cymōis q; socios nec nō et suos tectis sub ueste gladiis trifariā dispuit. Nā q; alii furtim mittuntur ad portū: neq; cōscēdētib; nauigiū impeditmēto esse possit: alii in uestibulo locātur pasimūde domus: ne a quopiā exitus intercludi q̄at. Cū reliquis ipse unaq; Cymō nuptialia tecta sub cōdicrū tps ingrediūtur: scalas cōscendunt: cenationem irrumpunt: ubi nouae nuptae una cū pluribus sūmatibus matrois ordinatim iā discūbebāt. ibi mensis precipitāter inuersis suam quisq; corripiūt easq; asseclis mādāt ad nauim euestigio deducēdas. Spōsae reliquaeq; matronae fleu laments et ciulatu fēmineo cūcta cōplere. Cymon et Lisymachus strictis gladiis uia sibi faciētes nemine reluctari audēt: Raptim descēdētes scalas emētiuntur: ubi illis obuius sit pasimundas: qui hoc tumultuoso strepitu excitatus enormi baculo dextrā obarmauerat: quē cymon ietu in caput librato obtrūcat: ad cuius pedes corruit moribūdus. Hormisdas quoq; piclitātī fratri suppetias ferre conatus uulnere Cymonis interimitur: aliiq; nō pauci pēpii cecidere: q; ausi fuerāt manū cominus cōferre. Igit illi relinquētes pasimūde domū totā sāguine redūdātē plāgoribusq; atq; tumultu reboātē ad unū incolumes sine interpellatoribus ad mare pueniunt. Ibiq; in nauigio raptas puellas collocātes ipsiq; cū sociis pariter cōscēdētes orā solūūt: et uētis uela cōmittētes remigūq; opa naua utētes q; ocissime abscedūt a littore iā iā plurimis referto: q; auxilia sed serotina ferebant capticiis puellis. Ipsi uero in cretam sospites puenere: ubi ab amicis atq; ppinquis hospitaliter ac comiter excipiūtur: ibiq; celebrātes festiuitatē nuptiale uxores ducūt expetitas diuio ex ea rapia gaudio pfruetes. apd rhodios cypriosq; uariū sup hac re tumultus uariq; pturbatōes exorte. postreō amicis necessariisq; utrobique d

preantibus
ipigenia ly
q; patrā

Philippi

fecto leges
res uitae
bos ante
Ita prius
obuiam in
medellae
gitatae su
tates An
lex: pom
et simia
quos nat
penae a
ficariq;
aspere il
dis acco
siuitate
cere sol
scripta
manos
aboria
recons
labe ut
dis pro
consul
imper

precantibus effectum est: ut post temporariū exiliū Cymon cū
iphigenia lysimachus cum casandra hic Rhodon ille cypron in suam
qsq patriā remearēt: ubi cum suis feliciter cōcorditerq uixerūt.

Philippi Beroaldi oratio habita in enarratiōe Verrinarum.

Erus uerbum est Viri⁹ prestantissimi et instar prouer-
bii apud eruditos celebratū: quod sic ait. leges bonę
ex malis moribus procreantur. Etenim nisi uitia
agminatim erupissent nisi mores mali uelut herba
irrigua ut inq^t Plautus uberime succreuissent: pro-
fecto leges superuacaneae fuissent: quae ad cohercendas cupidita-
tes uitiaq ex mortalibus tollēda latae sunt. Et quēadmodum mor-
bos ante extitisse necesse est: q̄ remedia eorum atq medicamentas:
Ita prius nequitia nata est et scelus: exortum: q̄ leges conditae: quę
obuiam irent nequitiae sceleriq flagitiosorum: Et quēadmodum
medellae plures ad innumerabiles prope corporum morbos exco-
gitatae sunt: Ita leges innumerae ad infinitas animorum improbi-
tates Amputandas sordesq emaculandas conditae fuerūt. Hinc
lex pompeia: quae parricidas una cum cane gallo gallinaceo uipa-
et simia uiuos insui culleo: dein in mare flumen ue deiici iubet: ut
quos natura ipsa retinere in officio non potuisset: hi magnitudine
penae a maleficio summouerētur. Hinc lex cornelia: qua uenefici
ficariq atrocibus penis puniuntur. hinc leges dracois emanarūt:
asperę illae quidem et truculentae: sed tamen salubres et uitiiis tollē-
dis accommodatae: quibus pena capitis in omnis fontes erat con-
stituta: etiam si uel tantillum deliquissent. Vnde demades orator di-
cere solebat draconis leges non atramento sed sanguine esse con-
scriptas. Verum ne longum faciam: tot ex malis moribus apud ro-
manos senatus consulta: tot plebiscita: tot edicta pretoria: tot Imp-
atoriae: tot politicae: tot sacrae leges puenerūt: quot singillatim
recenscere esset infinitum. Ex hac ipsa gliscentium in dies uitiorū
labe ut reliqua preteream: leges non pauca de pecuniis repetun-
dis productae sunt ad moderandasq cupiditates pretorum pro-
consulum reliquorumq magistratuum: qui cum potestate atq
imperio ad prouincias gubernandas missitabantur: qui identidem

consueuerunt provinciales despoliare: pecunias ob iudicandum uel non iudicandum accipere: qui auaritia mancipati auroque inhiates cuncta predabantur nundinato iure nundinatisque sententiis. Igitur ut obuiam iretur huiusmodi rapinis et spoliationibus leges repetundarum constitutae sunt: quae a luculentis scriptoribus sociales appellantur quoniam sociorum provincialium causis patrocinantur atque amicorum po. ro. causa patratae sunt. Lucius ille piso frugi cognominatus legem de pecuniis repetundis primus tulit. post pisonem Acilius glabrio inter romanos Inclytus legem tulit alteram de repetundis et eam quidem seuerissimam: quam Aciliam uocitauerunt. mox lex Iulia repetundarum est promulgata: Cuius iurisconsulti meminerunt. Preterea ueteres illi romani: quorum rebus domi forisque gestis ueluti quibusdam stellis latina micat historia: accusatores esse in ciuitate multos non inutile esse censebant ut hoc uidelicet metu improbitas malorum coherceretur: Mos autem fuit nequaquam improbandus quo iuuenes gloriae laudisque sitientes accusabant magnos quidem uiros sed flagitiis maculosos. Ita aliquo insigni iudicio incipiebant a suis ciuibus noscitari. et eloquentiam in foro auspicabantur. Sic olim pu. sulphius norbanus Carus furius marcum aquilium. C. curio quintum metellum accusauerunt. sic undeuigesimo etatis anno. L. Crassus. C. carbonem: altero et uigesimo asinius pollio catonem: nec multo etate antecedens Caluus uatinium luculeus orationibus infectati sunt. sic Pu. clodius adolescens sergium Catilinam. Sic Iulius cesar dictator uno et uigesimo etatis anno Cor. dolobellam Virum consularem triumphalemque repetundarum postulauerunt. sic et. M. Tullius Cicero edilis designatus iamque questorius Caium uerrem siciliac predatorem spoliatoremque suscepto siculorum patrocinio in iudicium uocat uocatumque de repetundis accusat non minus diligenter quam eloquenter his orationibus: quae quia in uerrem scriptae sunt uerrinarum nomine nuncupantur. Ex quibus plane cognoscitur Ciceronem non minus ad accusandum quam ad defendendum fuisse accommodatum. sed cum eloquentia sicuti medicina magis salutis hominum quam exitio reperta sit: maluit Cicero patrocinio suo defendere bonos quam ore accusatorio malos infectari: etenim cum accusatoris nomen sordidum sit et detestabile: defensoris uero pulchrum

atq; plausible elaborare curiose debemus ut defensores patroni
q̄dici mereamur: ne odioſo accuſatoris nomine dedecoremur: q̄d
olim nomen contigit. M. Bruto illius bruti filio qui iuris ciuiliſ
fuit peritiſſimus. Accuſandum quidem interdum ſed non ſemper
accuſandum rei pu. cauſa: ut duo luculli feciſſe memorantur: accu
ſandum pro patrociniſ ut Cicerō pro ſiculis factitauit: quorū cā
deſcendit ad accuſandū Caiū uerrem: quem depeculatore aerarii:
uexatorem aſiae atq; pamphiliae predonem iuris urbani: labem at
q; perniciē p̄uinciaeficiliae fuiſſe dicit. Ceterū. M. Tullius in reli
quis orationibus deſenſor magis futurus q̄ accuſator in hac una
cauſa omnem uim artis accuſatoriae totūq; accuſatoris officiū lu
culenter explicare decreuit: ut bene intelligentes omnem uirtutē
oratoriam quēcūq; in criminationibus reoq; opprimendo cōſtitu
ta ē hic expreſſā cum admiratione cognoſcerent. Cum itaq; d̄ uer
re in iudiciū uocato iudicū ſententiſdam nato nobis dicendū ſit
Non erit ab re nonnulla in medium hodierno die proferre: quae
iſagogica quaſi quedam hoc eſt introductoria futura ſint enarrati
oni Verrinarum: et quedam explicare de ritu formulaq; iudiciorū
romanorū: quod dū a me ſit uos que ſo diligenter attēdite. Dixi.

FINIS.:

In calce ludicra hec amatoria hoc est meras nugas luelluti ap-
pendiculan quandam apposuerunt impressores. Tu hoc quoque qua-
lectinque est boni consulito

Osculum Panthiae

Qualia lasciuo dedit oscula saepe tonanti
Dardanius phrygia raptus ab arce puer.
Qualia formosae Veneri dilectus adonis:
Qualia pastori Tyndaris iliaco:
Qualia Taenarides tribuit puer oscula phebo.
Amphytrionidae qualia pulcher hylas.
Qualia purpureae quae conspicit omnia lunae
Latnuius in somnis contulit Endymion.
Talia mille dedit roseis mihi basia labris
Panthia: feruoris prima fauilla mei
Quantus odor: quantum diuini nectaris illis
Quantus mellis inest: Ambrosiacque liquor.
Cinama quod spirant: quod olet Cinireia myrrhas
Et quod odor arabs Coriciumque Crocum.
Succina quod fragrant manibus tractata: quod omne
Vnguentum: et fracto fusa falerna cado.
Balsama quod spirant: redolent quod florea rura:
Quod Citrum et uiolae purpureaeque rosae:
Hoc redolent dominae dulcissima basia nostrae
Hoc os formosum labraque purpurea.
O me foelicem: cui tu pharetrate cupido
Et Cytherea Venus tot tribuisti opes.
Non ego fortunas cressi pytbisque bithini
Expeto: non gazas diuitiasque Mide.
Me mea formosis teneat foueatque lacertis
Panthia: rex regum tunc ego summus ero.
Me iuuat: ut dominae placeam: tolerare labores
Erumnasque graues: Imperiumque ferox.
Me iuuat estiuas sub Cancro ducere luces:
Egoceri que niues ire ad hyperboreas.

Obsequar ut dominae: durum nil ferre recusa
Si iubeat stygias nunc aditurus aquas.
Tantum forma ualeat. Tanti est spectata uenustas:
Et decor: et facies: et lepor atq; sales:
Si redeant ueteres facundo pectore Vates:
Elysium uacuet si pia turba nemus:
Si Maro nunc repetat superos: Et culta tibulli
Musa et Nasonis: pieriusq; chorus:
Nemo satis queat eximiam laudare puellam
Et decus et faciem corporis egregii.
Huic est forma potens. sunt emula lumina stellis
Lumina quae possent sollicitare deos.
Procerum corpus dominae est: teretesq; lacerti
Est formosa manus: articuliq; leues.
Pes paruus. fuluaeque comae facundaq; lingua:
Sunt modici risus: atticus estq; lepos.
Hec candore niues uincit supatq; rosarum
Fulgorem. in toto corpore nulla nota est.
Quicquid agit: siue incedit: siue accubat: aut stat:
Aut sedet: exornat subsequiturq; decor.
Tota decens: urbana: sagax: est tota uenusta
Totaq; natiuo pulchra colore placet.
Non cerusatis incedit candida buccis
Nec fucata genas atq; supercilia.
Esopa non spirat: pharii nec stercora piscis.
Non Creta: aut asinae corpora lacte fouet.
Non oculos sribio linit: aut fuligine pingit.
Ah pereant quibus haec cura decoris inest.
Quid iuuat externo formam corrumpere luxu?
Atq; peregrinis cultibus inficere?
Non ne deus uobis faciem dedit: heu scelus: illam
Polluitis fuco: et leditis artificem.
Iupiter hinc in uos iaculatur fulmina: mittit
Excidium pestes: femineumq; malum.
Nostra Venus uiuo prodit formosa colore.
Natiuisq; placet dotibus atq; bonis.

Quantum inter flores amaranthi et lilia fulgent;
Et uiolae et loti: coccineaeq; rosae.
Quantum inter stellas collucet luna minores;
Cynthia te q̄tum cynthius exupat:
Tantum inter pulchras radiat formosa puellas
Panthia: purpureis emula sideribus.
Cedat peligni celebrata Corina poetae.
Cynthia cum Nemesi culte tibiulle tua.
Lesbiaq; assurgat dominae: Ticideq; perilla.
Et tu iam gallo dicta lycori tuo.
Diffimulet faciem lais ephyreia: Cuius
Traxerat attonitos forma supba uiros.
Forma Menandree fuerat nec thaidos olim
Tanta: nec est phrynes tam decor egregius.
Sordida Penelope. turpis uirginia. turpis
Est collata tibi Panthia Sulpitia.
Cedat Darei coniunx. Cornelia magni.
Hipodame et comptis Laodomia comis.
Cedat et Abradatae consors tibi Panthia: Cuius
Ipsa geris nomen nomine fictitio:
Si Paris hanc phrygius phrygia spectasset ab Ida
Non peteret portus Tyndari pulchra tuos.
Iuppiter hanc uideat: subito descendet olympo.
Fiet olor: Satyrus: Taurus et Amphitrión.
Dia Camilla minor: minor est Lincetia: et omnes
Italides matres: Cecropiaeque nurus.
Stratonice Anthiochi dispar: Popaea Neronis:
Lamia Demetri. candida Thargelia.
Cedite iam diuac Teitonia. Iuno. Dione.
Quas Paris ideis uiderat ante iugis.
Quid maiora loquor: te Penthesilea probabit
Et colet: heu nomen dulcius ambrosia.
Panthia formosis formosior heroinis
Digna soror phebo coniuge digna ioue est.
Digna quidem caelo facies. Iamq; incipit esse
Cognita et cois cognita et hesperis.

Hanc ego uiuentem uiuus: defunctus amabo
Hanc quoq; defunctam. Sic iubet alma Venus.
O decus o facies o cypride digna parente
O et germanis digna cupidinibus:
Panthia dii tibi dent tercentum Nestoris annos.
Secula Titoni perpetuumq; decus.
Oscula foelicem dudum et fecere beatum
Me tua: Si dederis cetera diuus ero.
Interea ardentem quaeso miserare Philippum:
Sit tibi cura mei: me cape mancipium:

Phippi Beroaldi Fortuna ad Minum roscium Senatorem.

Emo diu rebus confidat Mine secundis
Nemo diu speret prosperiora dari.
Omnia uertuntur: nec regum regna ducumq;
Stare queunt: celeri fors trahit ista rota.
Sicut terra uices mutat rerumq; colores:
Atq; annus uaria tempora lege rapit.
Ut neq; pura dies omnis: neq; lucidus aer
Semper: et estaté nubila pellit hyems:
Sicut sudificus boreas fulgentis honorem
Despoliat floris arboreumq; decus:
Sic homines fortuna rotat: quodcūq; benigna
Larga manu dederat: mox inimica rapit.
Caeca: Vaga: inconstans: incerta: uolubilis: illex:
Comis: blanda: potens: trux: uiolenta: rapax:
Haec dea non stabilis: uaria est et lubrica: et omni
Mobilior uento: mobiliorq; polo:
Hanc pedibus prisci Vates finxere carentem
Inq; pila stantem pénigeramq; deam.
Hos ut mater alit: illos ut sacua nouerca
Exagitat: fouet hos: his inimica nocet.
Hunc amat: ex imoq; ad celsa cacumina ducit
In solioq; locat conspicuumq; facit.

Ast alium rapit iu preceps: qui diuite gaza
Qui regno fuerat fultus et imperio.
Improba quanta potes: proh quanta potentia regni
Est fortuna tui: quantaq; mobilitas.
Quam sit diua tuum numen uenerabile magni
Aeneadae ostentant Romulidaeq; patres.
Qui te tā multis olim coluere sacellis:
Quam non multa suo templa dedero Ioui.
Maxima barbatam fortunam Roma colebat
Quod dat barbatis gaudia quodq; fauer.
Tullius extruxit fortunae templa pusillae
Quod paruus magnum uenit in impium.
Et uiscata dea est: homines quia prendit et arctas
Auiceps ut uisco prendere tentat aues.
Est fortuna mala: est conueriens: est bene sperans:
Fortis habet nomen. Mascula culta dea est.
Vt tua multiiuga est uaria et numerosa potestas
Sic sunt multa tibi nomina facta deae:
Tu fors atq; Tyche modo tu fortuna uocaris
Te modo naturam: caelicolamq; uocant.
Quidam te Nemesim memorant: Rhāmusia multio
Diceris: ast aliis Nortia dicta dea es.
Omnibus ipsa locis cunctorum uocibus una
Carperis: et coleris prout mala uel bona das.
Ipsa gubernaculum gestas: quia cuncta gubernas
Et quia tradis opes: copia iūcta tibi est.
Omnes cōnexi tecum sumus: et tua uincla
Perpetimur cuncti: Seruitiumq; ferox.
Astricta nunc hos nunc hos leuiore Catena
Sena ligas: felix qui iuga laxa subit.
Felix fortunae quisquis memorat alumnus
In cuius gremio mollia membra fouet.
At tu cui paulum arrisit dea ceca: caueto
Ne det fucofas subdola blanditias.
Piscator uel uti blanditur piscibus hamo
Effunditq; cibos insidiasq; parat

Sic fortuna tibi comis blanditur: in altum
Tolleris: ut lapsu mox grauiore ruas.
Exemplo tibi sint Troiana et persica regna
Argolici reges: Romuleiq; duces.
Rex Priamus phrygie populis sceptroque superbus
Qui tenuit magnas luxuriosus opes:
Occubat infelix ferro obtruncatur ad aras
Numinis hercei Victima fitq; Iouis.
Dareum persas: et persica regna tenent
Qui fuerat regum maximus: atq; ducum
Vincit pelleus ductor: bestus q; trucidat:
Fortuna ex alto precipitat solio.
Ponticus epoto rex claudere fata ueneno
Conatur: nati pharnacis arma tremens.
Magna fuit quondam diuesq; opulentia Cressi:
At seruus Cyri mancipiumq; fuit.
Olim Romani libycum timuere Iugurtam.
Captiuus decorat pulchra trophea mari.
Diripiuntur opes Numidae regnumq; Syphacis
Sceptriferasq; manus arcta catena ligat.
Quid gemini Atidae: quorum alter coniugis arma
Sustinet infelix: alter adulterium.
Quid magnus: quo nil romana potentia maius
Vidit: qui toto uictor in orbe fuit:
Vincitur a socero: fugit ad Nilotica regna.
Septimius phario dirimit ense caput:
Olim cecropiis decorata est hellas athenis:
Grecia nunc omnis cecropidaeq; iacent.
Oedipodioniae tenuerunt culmina thebae.
At nunc thebarum gloria nulla uiget.
Troia fuit pollens phrygiis celeberrima regnis
Nunc troia in cineres uersa sepulta latet.
Alta semiramio fabricata bitumine quondam
Mentia: Subuersa nunc babylone iacent.
Quid plura enumerem: quodam decus et caput orbis
Roma peregrino est subdita pontifici.

Cuncta fluunt: res nulla diu durare maligna
Sorte potest: celerem quae rotat usq; rotam.
Ac ueluti lunae facies modo conficit orbem
Et modo deficiens nocte tacente silet.
Et modo clara micat pernox: modo nulla senescens
Cernitur: et nunq; quo prius orbe nitet:
Sic fortuna facit: nunc pura et lucida fulget
Nunc obscura latet nec manet una diu.
Haec iuuenum dulces disrumpe tentat amores
Atq; uoluptati miscet amariciem.
Olim ego florebam felix in amore beatus
Fortunatus eram: nulla erat atra dies.
Me mea laudabat solum: solumq; fouebat
Panthia: Sola mihi Panthia chara fuit:
Soli charus eram: Soli mihi sola placebat
Panthia: et amborum mutuus ardor erat.
Inuidet heu fortuna mihi: miserumq; flagellat:
De solioq; trahit precipitemq; rotat.
Hec facit ut domina ardentem restinguat amorem
Nec uelit esse suum: qui suus ignis erat.
Ignis eram dominae dulcis: dominaq; fruebar:
Hei mihi nunc domina cogor abire mea.
Hei mihi nunc spernor: miserumq; excludit amorem
Et refugit nostras Panthia dura preces.
Sors fera cur durum torfisti fulmen: amanti
Cur mihi diua nocet: cur mihi nuper obes?
Non ego te lesi: non te fortuna fefellit:
Impia nec lingua est inficiata deam.
Malo ego tartareum uiuus penetrare barathrum
Alectoq; truce Thesiphonemq; pati:
Panthia q; mihi sit contraria: q; sua ueriat
Corda dolens: nec me plus uelit esse suum.
Possum ego magnorum contemner e magna decorum
Numina: supremum ludificare iouem:
Brachia dum nostro supponat eburnea collo
Meq; suum foueat Panthia mancipium.

Hei mihi mutata cecur Panthia: Iam mihi uita
Inuisa est: nec lux nec iuuat ulla quies.
Viuerenon possum sine te mea Panthia: tu nunc
Elige: me ne uelis uiuere me ne mori.
Sydera caelicolas testor summumq; tonantem
Crimine me nullo contemerasse fidem.
Si nunc excludor si nunc exterminor: omnes
Iuro deos posthac Panthia solus ero.
Me sub amore tuo consumet longa senectus:
Tu mihi primus amor: tu mihi finis eris.
Non ego mutari possum: seu Nestoris acuum
Siue ego cumcae secula uatis agam.
At tu qui nostri decus es Splendorq; senatus
Fortunae felix ingeniiq; bonis:
Quiq; es doctorum doctus uerusq; patronus
Quem decorat phaebeus pieridesq; fouent:
Mine lacescentem discas tolerare puellam
Et perferre minas seruitiumq; ferum.
Imperium mitis perfer: durasq; catenas.
Sic iubet alma uenus: sic pharetratus amor.
Panthia me docuit cunctos deponere fastus.
Atq; humilem duro subdere colla iugo:
Nunc humilis nunc demissis ceruicibus ibo
Nunc dominae leges iussaq; magna sequar.
Sed tu quid sentis qui calles cuncta quid oro
Mine mones: mihi da quod peto consilium.

Philippi Beroaldi Dirae in Maledicam

St quēdā deformis anus: maculosaq; lingua
Garrula: latratrix: perfidiosa: procax:
Liuida: detratrix: mordax: quae dēte canino
Oreque uipereo nigra uenena uomit.
Inficit os luror: Sordent rubigine dentes:
Sunt oculi torui: cordaq; felle uirent.

Nomen habet lenae: quidd sic est moribus aptum
Vt sunt apta fero bellica tela deo.
Hanc fugiunt omnes: pauet hanc uicinia tota:
Vt pauet aspectum cominus agna lupum.
Hec facere inuisos genitori perfida natos
Hec fratres posset dissociare pios.
Haec si secundum cōcussisset Improba pectus
Fuderit et uirus uipera lethiferum:
Nulla fides nec pax: nulla est concordia: nec ius:
Nullus amor ueteres inter amicitias:
Oderit aeaciden patroclus: Castrora pollux
Ogygiden Tydeus: Thesea Pirithous:
Nec phitiā Damon: piladem nec amabit orestes
Nec siculi fratres pectora fida gerent:
Fraudum mille modos artes quoq; mille nocendi
Hec habet: et linguam uibrat in excidium:
Sibilat et nostros tentat disrumpe amores:
Vtque dicta mea est non uelit esse mea.
Vellicat hec: furtimq; odii gliscentia spargit
Semina: flagrantēs atq; inimicitias.
An tu de nobis audes maledicere: Tu ne
Vipera connexos dissociare duos?
Garrula tu ne seris uirus: linguamq; procacem
Exeris: et pacem rumpere seuā paras?
Nulla fuit nec erit tam magna potentia linguae
Vt sit amatori Panthia dura suo.
Male inimicitias diuum Summiq; tonantis
Quam mihi sit dominae mens inimica meae.
Quae mihi diuitiis: Vita iucundior ipsa
Charior est geminis quae mihi luminibus.
Nullus amor tantus: nullus sic tela medullis
Flagrantēs q; faces sensit et incaluit.
Non sic Priamides helenem dilexit: amicam
Meoniam non sic Amphitrioniades
Non sic Tindaridae geminas leucippidas ambo.
Nec Venerem mauors belliger etheream.

Non Daphné Phebus: Cidippen Acontius ardet:
Non tanto Semeles estuat igne tonans.
Misce et cunctorum quot quot narrantur amores:
Aut par aut maior noster is ardor erit
Panthia si mihi sit contraria: perditte queso
Me superi: et feriar fulmine fatifero.
Te sine nulla quies: nulla est mi uita beata
Panthia: nec Vinum nec cibus ipse iuuat.
Iuppiter omnipotens flagranti percutite telo
Vipeream linguam Sacrilégumq; caput.
Hoc ego summe pater: petit hoc uicinia tota
Hoc pulchra ante alias Panthia nostra rogat.
Thure uaporabo fanum: Cedamq; bidentes
Ornaboq; tuas fronde uirente fores.
Quin ego tunc mecumq; simul mea Panthia uoti
Ambo rei dabimus carmen et exta ioui.
Quid tibi lena precer pro talibus improba dictis
Et pro funestis improba criminibus?
Terra neget uictum: tibi deneget unda liquorem:
Aethere nec possis sideribusq; frui.
Infestus tibi sit uulcanus: noxtus aer:
Offendant oculos lunaq; solq; tuos.
Dii faxint subito percussa ut sydere lingua
Nec mussare uelit nec blaterare queat:
Dira fames et dira sitis tua uiscera uexent:
Nullaq; sit uini copia nulla cibi.
Sepe roges mortem: nec mors tibi saepe rogata
Adsit: sintq; tibi secula Nestorea.
Marcescas q; situ putri: cariosaq; membra
Curuentur: nec nox nec iuuet ulla dies.
Sis quoq; pallidior buxo: uillosior ursa:
Nigrior et moris: aridiorq; Scobe.
Ut caret oedipodes oculis et lucis honore
Tu quoq; sic careas uipera luminibus.
Nec tibi recta magis sint crura: pedesq; decori
q; sunt mulciberis Tardipedisq; dei.

Guttur ut erigones astricto fune pendit
Sic tua per laqueos colla nephanda crepent:
Vt niobe in saxum: ut biblis uertaris in undas
Par facies urfae sit tua parhasiae
Vt mirra est cortex utq; phaetontias arbor
Arboreas frondes sic tua membra ferant.
Olim ut nyctimene facta est nocturna uolucris
Obscura sic tu noctua nocte uoles.
Vt sensit phoebe lethalia tela coronis
Sic te configant spicula lethifera.
Te premat omne genus morborum: et feruida pestis
Exurat corpus dilanietq; cutem:
Calculus et uomicae putres: Turpesq; podagrae
Et chiragra et lateris cardiaciq; dolor.
Preterea omne genus tormenti: omnesq; dolores
Te miseram exerucient conficiantq; truces.
O Vitam uiuens cunctos patiare dolores
Quos omnis passa est femina quosq; feret:
Post obitum tibi sit tormentum uulturis atris:
Sisyphiusq; labor Tantaleusq; liquor.
Te solam lacerent furiae: rumpantq; flagella
Et lassent crebris brachia uerberibus.
Sola luas poenas: umbrae manesq; quiescant
Excipe cunctorum uipera supplicium.
Quantum cerua pauet fuluum trepidatq; leonem:
Accipitrem q̄tum blanda columba timet:
Quantum aquila cygnus. congrum murena: camellā
Odit equus. uitem brassica: capra lupum.
Quanta inter mures atq; est discordia feles.
Quantum mus uolucris diffidet ardeola.
Tanta mihi tecum est discordia uipera: tantum
Est odium atq; truces sunt inimicitiae:
Donec pugnabunt calidis frigentia: siccis
Humida: cum duris mollia: et ignis aquis.
Donec erit stabilis tellus: et mobilis unda
Errabitq; pollo Cinthia Stellifero.

Dum uelox Tigris: segnis testudo: Salace
Erucae: pontus cerulus: albus olor:
Dum lepus hirsutus: fuluus leo: lubricus anguis:
Curui delphines: Asper echinus erit:
Tecum bella geram: et certam ina dira nec iras
Finiet interitus nec mihi longa dies:
Post obitum manes pugnabunt manibus: umbra
Impetet umbra minax conficietq; tuam:
Sic nunq; uiua et nunq; defuncta quiesces:
Viuus ero infensus: mortuus asper ero:
Dii iustas audite preces: rata uota precantis
Efficite: hanc meritis plectite Suppliciis:
Eueniet: mihi signa deus dat certa: ualet
Vipera: iam diras experire meas:
Cumq; tuum steterit fossa tellure cadaver:
Id lacerent uolucres: diripiantq; ferae:
Intestina canes: omentum et uiscera cordi
Discerpant: rabidae caetera membra lupae:
Cumq; minutatim fueris concisa: locutrix
Vulturis in primis sit tua lingua cibus.

Philippi Beroaldi Cupido

Onscia curarum et fidi internuntia cordis
Quae dominae longa iuncta es amicicia:
Daphne de nobis loquitur quid Páthia tecū
Deq; suo sentit dic rogo mancipio
Es ne oblita mei: nulloq; accenditur aestus
Mutuus an pulchro pectore uiuit amor
O utinam uiuat. pariliq; calore calescas
Panthia sitq; tuis ossibus ignis edax
Quátum cūcti ignes: uel uiuina incendia q̄tum
Et lipareus ager flagrat et aelius.
Tantum nostra tuo flagrant precordia amores
Ardet mens: animus totus: et ingenium.

Nunc scio quid scit amor: nunc arcus tela sagittas
Sentio: flagrantem experiorq; faces.
Nunc te celestis: nunc te plebeie Cupido
Noscimus: et quum pollet uterq; deus.
Dogmata diuini memorant si uera Platonis
Sunt geminae ueneres est geminatus amor.
Celestis uenus est nulla generata parente
Quae casto sanctos necit amore uiros.
Huic comes est magnus deus Ambrosiusq; cupido:
Quem docti norunt Egregiiq; maies.
Altera sed Venus est totum uulgata per orbem
Quae diuum mentes alligat atq; hominum:
Improba: seductrix: petulans: lasciuia: proterua:
Blandiloqua: Illudens: Imperiosa: procax:
Hec et Ceston habet: qui nodus discolor omnes
Blanditias gestat: pharmaca: nequities.
Hanc comitatur amor: facibus qui pectora seuus
Vrit: et infernis imperat et superis.
Subdolanus impostor mendax truculentus et asper
Blanditiis pollens fraudibus atq; dolis.
Hic domitat pecudes pisces insecta ferasq;
Monticolas faunos siluicolasq; deos.
Hic mortale genus pharetra succinctus et arcu
Et face debellat selicolasq; deos.
Pocula dat dulci circumlita melle: sed intus
Fel gerit: et largam fundit amariciem.
Principio iuuat et mentes demulcet amantem
Mox ferus exagitat despoliatq; rapax.
Diuitias lacerat: cum damno dedecus affert
Emollit mentes ludificatq; ferox.
Distrahit exanimat cruciat uersatq; rotatq;
Carnificisq; truci fungitur officio.
Improbe amor quibus mortalia corda fatigas
Curis: et quantis saeue cupidinibus.
Perfide quot iuuenes iugulasti quotq; puellas:
Quot tua precipitant spicula et insidiae.

Tellus Abydos
Hades pontus
Tellus Priamus
Conubia
Tellus Tarsus
Per uim
Iphis amans
Sustinet
Non pudet
Lidias in
Veritur in
Dum peti
Myrrha quae
Sudat odor
Lesbia quae
Sappho de
Caecilius
Mulciber
Quid me
Quos in
Ipse pan
Iuppiter
Virtus se
Sub iug
Taurus in
In ledas
Ergo ego
Ire sub
Non ge
Si figi
Canta
Incipio
Omnia
Seuus
Melach
Perpet

Testis Abydenus iuuenis: tibi quem rapit orcus
Hesperiacho Sexta puella mari
Testis Priamides: qui dum Spartana petebat
Conubia: euertit seque suumque genus.
Testis Tarquinius: cui dat Lucretia raptos
Per uim concubitus: imperiumque rapit.
Iphis anaxaretem dum non tolerare superbam
Sustinet: infelix a trabe pendet onus.
Non pudet Alcidem gestare monilia collo
Lidiaque ingenti ducere pensa manu.
Vertitur in fontem biblis phebeia: Cauni
Dum petit amplexus fratris: et ille fugit.
Myrrha quoque infando correpta cupidine stactem
Sudat odoratam: deliciasque parit.
Lesbia quin etiam perculsa cupidinis oestro
Sappho de celsa leucade membra dedit.
Caelicolis risus Mars et Cytherea fuerunt:
Mulciberis uincti rebus atque dolis.
Quid memorem erumnas hominum: cladesque deorum
Quos tua percussit dire cupido manus.
Ipse panophaeus quotiens fit fabula turpis
Iuppiter: et solio labitur etherio
Ut tua secretetur dictata: nec ire recusat
Sub iuga et imperium ferre cupidinaeum.
Taurus in europa est: Satyrus Nyctide: Cynus
In leda: Alcmenen comprimit Amphitrion.
Ergo ego cum uideam suppos: ipsumque tonantem
Ire sub imperium: seruitiumque pati:
Non gemo non doleo: de me pharetrate cupido
Si figis castris lauta trophea tuis.
Cuncta feram patiarque libens: iam signa tubasque
Incipio que artes nosse cupidineas.
Omnia iam noui: docuit stratagemata et astus
Seuus amor: non sum tiro sed emeritus.
Melachrimae: et longi doctum fecere labores
Perpetua anxietas Excubiaeque graues.

Panthia me docuit qui sint in amore dolores
 Affectus: Curae: gaudia: damna: doli:
 Nunc scio quas leges: quae iura: aut dogmata: seuus
 Iussit amor. scripsi singula et edidici:
 Quae spes: qui ue timor: quod bellum: foedera: quae pax:
 Induciae fiant atq; inimicitiae:
 Nunc scio quanta gerat secum mens prelia amantum:
 Quantaq; mobilitas diffidiūque premat.
 Hoc uelit: hoc nolit: cupiat quod spreuerat ante:
 Fluctuet: ut glauci fluctuat unda salis.
 Ut mens infelix alieno in corpore uiuat.
 Utq; animus dominae migret in hospitium:
 Nunc scio q̄ largi sunt fletus: utq; medullis
 Ossibus et uenis feruida flamina later.
 Ut sine febre dolet: sine morbo languet amator
 Ut somni uigiles: irrequieta quies
 Ut rubet ut pallet subito: mutatq; colores
 Siue pudor uexet pectora: siue timor.
 Nunc scio ut infracte uoces: mutilataq; uerba:
 Ut coram domina cor salit atq; tremat.
 Ut q̄ longa graui suspiria corde trahuntur
 Ut modicus risus: multus amaror inest.
 Ut gaudet leta: plorat plorante puella
 Induit et uultus uultibus alterius.
 Nunc scio ut infelix dominae uestigia querit
 Et reperisse timet: mobilitate leuis:
 Genua labant: quotiens fastosae limen amicae
 Transsit: et in toto corpore membra tremunt.
 Nunc scio quantus amor supra caput instet amantum:
 Atq; omnem sophiam consilium que fuget:
 Condita q̄ paruo sint larga absinthia melle
 Lurida uel q̄tum pocula fellis habent.
 Malo ego lerneae immedicabile uirus echidnae
 Oraq; Auernalis terna subire canis:
 Cum libyco nudas monstro exercere palestras
 Erumnasq; graues herculeasq; pati:

Quam colla
 Et perfora
 Nunq libe
 Aut prob
 Vita eru
 O felix
 O felix V
 Et rides a
 Atrego: qu
 Emoriarq

Philip
 Duce

mum dica
 religionem
 rea cui co
 stes es: et n
 optime op
 Quod si no
 in uernacu
 sequentem
 na in alien
 ita quae in
 tione deper
 terpretis ol
 ad uerbum
 est. Quid m
 nosces: q̄tum
 q̄ nihil agere
 lo tibi dican
 Virorum opio

Quam colluctari tecum pharetrate cupido
Et perferre tuas imperiose faces.
Nunq̄ liber erit: nunq̄ mihi crede beatus
Aut probus: aut prudēs quisquis amator erit.
Vita erumnosa est: mors est infamis amantum.
O felix quisquis talia non pateris.
O felix Veneri medium qui porrigis unguem
Et rides arcus Spicula tela faces.
Ast ego: quem sic dii uoluerunt uiuere: uiuam
Emoriarq̄ tuum Panthia Mancipium.

Philippus Beroaldus Reuerendo domino Iacobo antiquario
Duali secretario Sal.

Vperime cum feriatus essem Vir prestantissime p̄ /
clitaturus ingenium conuerſi in latinum sermonem
ex uernacula lingua canticum Francisci Petrarcae
religiosum: quod tibi homini religiosissimo potissi /
mum dicaui. nam qui bona fide deos colit: amat et sacerdotes: et q̄
religionem pie ueneratur: religiosos demereri concupiscit. Prete /
rea cui commodius q̄ tibi carmen mysticum dicari debuit: qui My /
stes es: et mysticis ceremoniis initiatus. Accipe ergo uirorum
optime opusculum de alieno reformatum: de alieno nostrum:
Quod si non eundem saporem in latino sermone custodit: quem
in uernaculo seruat: Scito difficillimū esse alienas lineas in /
sequentem non alicubi excidere. Quemadmodum enim semi /
na in alienam terram translata natura se uertente degenerant
ita quae in sua lingua benedicta sunt: pristinū nitorem in transla /
tione deperdunt. tamen pro mea mediocritate connixus sum ab in /
terpretis officio non recedere: et sensum exprimere de sensu. Nā
ad uerbum interpretari: et syllabatim singula explicare absurdum
est. Quid multa? Tu qui doctissimus es prima inspectiōe facillime
nosces: q̄tum ab archetypo labar ac decidam. Sed hoc malui agere
q̄ nihil agere: et ne oīo asymbolus apud uos essem: hoc pro symboi /
lo tibi dicatū attuli: qd̄ ut in ptem bonā accipias rogamus. Vale
Virorū optime: et Philippū tuū: q̄ tibi addietus est: mutuo dilige.

Peanes Beate Virginis ex Francisci Petrarchae
poemate Vernaculo in latinum conuersi.

Irgo decens: quam Sol uestit, stellaeq; coronanti
Cuius forma fuit summo tā grata tonanti

Vt tua condiderit sanctam intra uiscera lucem;

Nunc me castus amor: ut de te carmina pāgana

Sollicitat: Verum absq; tuo Summiq; tonantis

Numine deficiunt tanta ad conamina uires.

Nunc te diua uoco: cuius responsa benigna

Accepere omnes fidi Veriq; clientes.

Sors humanarum si te tristissima rerum

Sollicitat Virgo: queso mea uerba precesq;

Exaudi: mitisq; meo succurre labori;

Quāq; ego terrigena: et tu sis regina decorum.

O Solers Virgo: cuius sollertia fulget

Virgineos inter cetus diuasq; beatas.

Tu dypeus miseris firmus mortalibus una ca

Ictus fortunae contra mortisq; cruentos.

Sub quo tuta quies et spes est certa triumphī.

Tēduce mulcetur: qui torrentissimus aestus

Nos coquit insulfos. oculos o Diua decoros!

Qui tristes uidere tui liuentia nati

Pectora: ad instabiles res nostras flecte parumpes

Ambiguumq; statum: et rebus tu consule fessis.

O Sine labe nitens penitus Sinceraq; Virgo,

Atq; tui nati soboles genitrixq; decori

Quae das terrestri lucem uitae atq; supernae.

Per te diua potens et celi clara fenestra

Venit ab Etherio nos ut seruaret olympo

Filius eternus tuus aeterniq; parētis.

Tu sola ex omni numero turbaq; piarum

Deligeris: luctus eue quae in gaudia uertas.

Effice: namq; potes: ut me tua sancta propago!

Comiter excipiat refouens: bis terq; beata

Sidereaq; inter superos precincta corona:

O dea sancta pio diuorum plena fauore
Eximia celum quae mansuetudine scandis
Vnde meas audis uoces regina precesq;
Tu fontem sacrae generas pietatis: et una
Iustitiae solem: qui sordida secula purgat:
Pollutumq; suis lustrat fulgoribus orbem.
Nomina conueniunt uni tria: nãq; tonantis
Tu genitrix tu nata simul tu sponsa fuisti:
Tu consors regis diuumq; hominumq; parentis
Qui pedicis mortale genus laqueisq; resoluit:
Qui libertatẽ cunctis dedit: atq; beatas
Effecit terras: cuius per uulnera sancta
Cor nostrum queso exatures o diua beata.
O uirgo cui par nulla est: et nulla secunda
Exemploq; cares cuius forma atq; uenustas
Celicolis celoq; placet summoq; tonanti:
Ingenui mores dulcisq; modestia: et illa
In te sancta fides sacrata et uiua fuerunt
Templa deo uero: et tua: quod mirabile dictu:
Virginitas secunda fuit: prestare beatam
Iucundamq; potes nostram et sine turbine uitam.
Si precibus diuina tuis nunc gratia prompta est:
Ad te confugio suplex: et suplice corde
Sis mihi presidium queso: uitamq; labantem
Dirrigito ad cursum rectum metãq; bonorum.
Virgo serenata et stabilis per secula longa
Mite procellosi sidus maris: optima fidi
Remigis adiutrix. circumspecte Turbine q̃to
Exagiter solus q̃to sine remige Cimba
Nostra labet fluctu: nec abest mors ultima rerum.
Egra: nec inficior: mea mens ad sancta recurrit
Numina: teq; precor ne nostris improbus olim
Gaudeat erumnis hostis tuus atq; periclis
Sis rogò Diua memor: q; crimina nostra tonanti
Induere humanam mortali corpore formam
Suaserunt intra tua sacratissima claustra.

Quot lachrymas: quot blandicias o diua precesq;
Effudi in penas atq; in dispendia frustra.
Ex quo per ripas tusci reptauimus Arni
Tempore: uita fuit nostra erumposa grauisq;
Orbis dum partes istas illasq; pererro,
Femineum decus et mores mellitaq; uerba |
Turbant mentem: quare dea sancta potensq;
Tolle moras: suprema dies iam currit et instat.
Nostra etas euro uelocior atq; sagitta
Transiit erumnas inter sordesq; malorum
A tergoq; premit tacito mors improba passu.
Nunc defuncta iacet: quae donec uita manebat:
Nostra per horrendum uexauit pectora luctum.
Nec de mille meis curis rescuerat unam.
Et si rescisset: tamen hec immota manebant
Fata mihi: quoniam dominae quaecunq; uoluntas
Altera: dira mihi: alit ipsi pbrofa fuisset.
Sed tu diua hominum: si fas est dicere: tuq;
Etherii regina poli: prudentia cuius
Cuncta uidet: cuius uirtuti peruia cuncta:
Tormentis finem metamq; impone dolori:
Quod tibi erit laudi magnae: et mihi diua salutis
In te diua salus spesq; omnis nostra recumbit
Ut uelis: utq; queas rebus succurrere lapsis:
Ne me desitunas extremo in funere queso:
Non me respicias: sed qui me condidit ipsum:
Non nostras uires sed summi sceptris parentis.
Qui te commoueat cures ut uilia rerum.
Me lapidem: de quo distillat inutilis humor
Errores nostri fecere: atq; ora medusae.
Tu lachrymis o Diua piis languentia corda
Imbue: ut extremi sint hi sine crimine fletus
Terrestriq; luto: qualesq; fuere priores.
O mitis uirgo: cunctisq; infesta supbis
Te communis amor peruellat originis: atq;
Deuoti cordis queso miserere meiq;.

Quod si mortalem formam si munera fluxa
Diligere ardentem soleo: quid fiet in ista?
Quae formosa potes: quae sancta aeternaque diua est.
Per te si nostra de conditione resurgo:
Cenoso miseroque statu: tibi candida uirgo
Ingenium curasque dico uersusque canoros
Et linguam et lachrymas corque et suspiria moesta.
Ad meliora uada afflictam iam dirige cimbam
In partemque bonam mutatas accipe curas:
Iamque dies o diua uenit suprema: proculque
Esse nequit. properat cursim sic tempus et anni:
Corque meum nunc mors: nunc mens sibi conscia uellit
Nunc me diua tuo commendes incluta nato
Est qui uerus homo: et uerus deus: hunc rogo supplex
Ut gremio hanc animam teneat foueatque beato.

Carmen Philippi Beroaldi de die dominicae passionis

Enit mesta dies: rediit lachrymabile tempus.
Sancta salutiferi celebratur funera Christi.
Nunc oculi rubeant fletu: nunc pectora plātū
Liuida sint: crebris singultibus illa uellat
Quisquis amat Christi uomen et numen adorat:
Hec lugenda dies nigroque notanda lapillo est:
Gaudia: nequitiae: ueneres: conuiuia: lusus:
Scoma: uoluptates: risusque iocique salesque
Este procul: ueniant cum sollicitudine fletus
Cura: dolor: gemitus: meror: suspiria. luctus.
Hec est atra dies atro signanda colore.
Nunc sint pullati: procures: pullataque turba.
Atrati pariter ueniant iuuenesque senesque
Omnis uestitu ueletur femina fusco.
Moereat omnis ager mons: siluae flumina colles
Moereat omne genus pecudum: genus omne ferarū:
Squamosumque pecus pisces: pictaeque uolucres:
Aer: uulcanus: tellus: mare: Cynthia: titan:

Sidera: caelicolae: mundus. sunt omnia maestæ.
Hec est mesta dies moeroris conscia magni.
Nunc Heraclei lachrymas uultusq; seueros
Crassi: et Xenocratis faciem frontemq; catonis:
Squalentemq; decet barbam usurpare reorum.
Nemo uel infectas cocco uel murice uestes
Induat: ostrini nemo tyriiq; coloris
Vestimenta gerat: non fuluo splendeat auro
Torquis: nec digitos oneret carbunculus ardens.
Nec premat articulos adamas uiridisq; smaragdus.
Impexaq; come: sit crinibus emula barba.
Non cerusatis incedat femina buccis:
Nullaq; pigmentis linat os: aut labra coloret.
Non matrona potens gemmata monilia gestet
Nec segmenta ferant aut lutea flammea sponsae.
Hec est illa dies: qua per tormenta labores:
Mille alapas mille et colaphos: conuicia mille
Mille flagelliferos tortores: uerbera mille
Et recutitorum ludibria iudeorum:
Ille opifex rerum Christus: mundiq; capax
Conditor excellens: et inenarrabilis auctor
In cruce suffixis manibus: pedibusq; pependit
Spinea fersa gerens: myrrataq; pocula gustans.
O funesta dies o lamentabile letum.
O gentis rabies o mens furibunda prophanae
O scelerata cohors libycis truculentior ursis:
Tigrideq; hircana: Siculaq; immanior aula.
Siccine sacrilegas uos iuuat sanguine sancto
Commaculare manus iudei: et dedere morti
Illum: qui uobis uitam lucemq; benignus
Donarat: campos qui lacte et melle fluentes
Imperiumq; potens dederat. sedesq; beatas.
Qui pharium mergens erythreo in gurgite regem
Afferuit uestros in libertate parentes.
O scelus o labes. monstrum portentaq; dira
Asportanda procul: terrasq; agitanda per omnes

Tu ne palestinae soboles nequissima gentis
Audebas tam grande nephas: ut perdere uelles
Qui te seruauit per secula plurima Christum?
Qui sacras leges diuinaq; dogmata Mofi
Tradidit: et scriptas solymorum in monte tabellas:
Vt tu palmiferis sancta in regionibus esses.
Heu quas per soluis grates pro munere tanto.
Heu quae pro meritis tantis ingrata rependis.
Ecquod idumeo repitur crimine maius?
Crimine: quod nulli possint aequare nepotes
Crimine: quod cunctis sit detestabile scelis.
Nulla ne uesanum potuit cohibere furorem
Religio? non cana fides? non inelyta uirtus
Priscorum? non tanta pii miracula Christi?
Non tot ueridicis predicta oracla prophetis
Sacrilegis ualuere animos reuocare furentes
Consiliis? tam dira lues precordia pressit?
O mortale genus uecors: O pectora ceca
O gens infelix solymorum et ceca futuri
Perdere dum Christum affectas: te perfida perdis.
Nam uos dira manent tormenta: et seua gehenne
Supplicia: excruciant ignes flammeq; perurunt
Sulfureae: luitis meritis sempq; luetis
Penas pro scelere hoc infando ac talibus ausis.
Sors natos eadem insequitur: seriemq; nepotum
Cunctaq; posteritas huic est obnoxia culpa.
Et purgare datur nulli commissa parentum:
Quin uos dira coquant mortis tormenta secundae,
Sic circūcisae mulctantur crimina gentis:
Sicq; patres: nati: sic qui nascentur ab illis:
Nullus habet stabiles sedes iudeus appella:
Nulli certa domus: nulli sua rura coluntur.
Vtq; procelloso iactatur in aequore cimba:
Quam uelis et remigio ac rectore carentem
Sudificus boreas rapit huc: notus humidus i' lucē
Hinc euri uersat rabies: at circius illinc,

Afflictamq; rotant infesto turbine uenti:
Haud aliam degens uitam fugitiuus et erro
Errabunda trahit uestigia: fertur et illinc
Huc redit: et nusq; figit patrimonia uerpus:
Lucifuga: infamis uiciato foedus odore.
Utq; aquilam cignus: cornicem noctua: miluum
Coruus: murem elephas: gallum germanicus odit:
Ut congrum murena: lupum canis: utq; camelum
Odit equus: sic cuncti homines odere nephandam
Progeniem: dira eq; cauent commertia gentis.
Ite igitur uesana manus recutitaq; proles
Ite palestini generis mutilata propago
Figite preclarum de seruatore tropheum
Sacrilegas armate manus: linguasq; procaces
Exercete odiis: et christi poscite mortem
Mortem: quae uobis flagrantia tartara pandit.
Mortem: quae nobis patefecit limina celi.
Quae mortis uires et formidabile uirus
Insidiatoris fracta ceruice draconis
Exstinxit: rupit pedicas: nodosq; resoluit.
O mors tu nobis uitae lumina prebes:
Nectar et ambrosiae succos tu sancta propinas:
Per te tartareos manes: immane barathrum
Infernosq; lacus stygios plutonia regna
Effugimus: per te sublimia teeta petunt.
Pandis elysium per te sedesq; beatae.
Per te syderei penetramus limen olympi:
Per te parua salus: per te celestia regna.
Hec nobis optanda dies uenerandaq; cultu
Precipuo: niueis hec est signanda lapillis.
Quare o cultores Christi fideiq; probatae:
Quos habitu modo squallenti lugere iubebam:
Mutato cultu: pro mestis summite letas:
Pro nigris tyriasq; togas: infectaq; cocco
Pallia: sint gemmae digiris: cernicibus aurum.
Pro lachrymis risus: pro planctu gaudia sunt.

Pro merore ioci: pro sollicitudine lusus
Hec celebranda pio semp uenerandaq; cultu
Hec nobis est festa dies: qua sanguine fuso
Christus tormentis et funere functus acerbo
Faucibus eripuit sathanac eternisq; gehenne
Suppliciis mortale genus ac morte secunda.
Christe patris summi non enarrabile uerbum
Christe dei uirtus: sapientia summa parentis
Aeternae aeterno mundum cum patre gubernans
Christe potens rerum Maria de uirgine nate
Quae genitrix sine patre fuit: sinceraq; uirgo
Sola salutiferâ peperit sine coniuge prolem:
Omnipotens te Christe precor miserere Philippi
Si puro te corde colo: si numen adoro
Christe tuum: legesq; tuas: si dogmata sector
Christe tua: et trinum ueneror te nomine et unum;
Da ueniam erranti: parcas peccasse fatenti.
Succurasq; meis Rex elementissime rebus:
Ut uiuam felix et mente et corpore, sanus
Eterniq; fruar post mortem luminis aura.
Christe piam matrem fratres charosq; propinquos
Et mihi iocundos per tempora longa sodales
Custodire uelis: quaeso o Rex maxime regum.
Hoc precor in primis: hec sint rata uota precantis.
Bentiuolum pylia nobis etate parentem
Bentiuolamq; domum serues: ut prospera felix
Floreat: utq; diu patriae moderetur habenas:
Fortunata bonis cunctis: et perside gaza.
Auxiliumq; ferâs miseris mortalibus. Amen.

Ad Magnificum Anibalem Bentiuo
lum Philippi Beroaldi carmen.

O decus eximium et gentis generosa propago
Bentiuolae: o patrie dulcis alumne tue
Hunc cape tranquillo uultu facieq; libellum
i.iiii.

Annibal: et nugas perlege quaeleo meas.
Fabula tancredi mesta est: Boccatus auctor.
Hanc nos romano uertimus eloquio.
Hanc tu uulgato lege tu sermone latino:
Atq; animum alterna cognitione fove.
Illa suo candore placet. sed nostra placebit
Si fuerit genio grata camena tuo.
Sunt hec parua quidem fateor: sed magna subinde
Esse solent paruis deteriora bonis.
Hoc adamas gemmeq; docent: quae corpore paruo
Oblectant reges: diuitibusq; placent.
Nos contra horremus magnos persepe gigantes.
Terremur magnis sepe uoluminibus.
Quod si non sordent istec leuiores dabuntur
Mox maiora: uale spes q; decusq; meum.

Fabula Tancredi ex boccatio in
latinum uersa a Philippo beroaldo.

Tancredus placida princeps ditione salernum
Et paruum tenuit sceptriger imperium.
Huius erat mite ingenium moresq; benigni.
Huic tranquilla quies leta q; uita fuit.
Vixerat hic nimium felix: nisi sanguine amantum
Optasset senior commaculare manus.
Filius huic nullus fuerat prolesq; uirilís:
Cui moriens pulchrum traderet imperium.
Sed fortunatus nimium foret atq; beatus
Si foret in magna filia nulla domo.
Sola fuit forma excellens et nubilís acuo
Filia corporeis conspicienda bonis.
Gismondæ nomen natae dixerunt parentes:
Quae poterat dici Cynthia siue Venus:
Cuius erat facies priscis aequanda deabus:
Cuius erat candor lacteus atq; color:
Diligit hanc genitor solam, solamq; requirit.

Hanc fouet: hanc uitam delirias q̄ uocat.
Multi illam antiqua dauni de gente petebant.
Lucanique petunt oenotriique proci.
Sed pater in longum cupidos producit amantes:
Et necit uarias callidus usque moras.
Tandem campanus multis de milibus unus
Deligitur ductor sponſus: et ille placet.
Gaudia concelebrant. lectus genialis in aula
Sternitur: hic iuno est pronuba: suntq̄ faces.
Hichymenea canunt. sed enim iam fata recusant
Connubium hoc foelix perpetuumque fore.
Occubat ante diem properata morte maritus:
Et deploratas deserit ecce domos.
Exequias postq̄ coniunx et iusta peregit
Coniugis ad patrias moesta remigrat opes.
Iam pertesa uiri: thalamumque perosa iugalem
Destinat in uiduo uiuere sola thoro:
Hoc probat ipse parens. natamque in celibe lecto
Esse cupit sine qua uiuere triste putat:
Forte fuit iuuenis regali pulcher in aula
Moribus iugenuiset probitate decens.
Is dominum solus curabat iussa q̄ obibat
Principis egregia dexteritate potens.
Hunc Gismonda sibi multis ex milibus unum
Deligit: huic soli sola placere cupit.
Deperit hunc furtim: limis que aspectat ocellis:
Hunc optat tenero posse fouere sinu.
At iuuenis cui nomen erat guiscardus acuto
Ingenio solers consilio que uaser
Cognouit flammās: et se presensit amari.
Nec minus occultis ignibus ipse calet.
Estuat et teneras est mollis flamma medullas:
Vt feruens stipulas urere flamma solet.
Hanc spectans pulchra que oculos in uirgine figens
Diuitias cresci despicit atq̄ midat.
Gismundam cupit: hanc solam noctesque diesque

Flagitat: hoc solum nomen in ore sonat.
Felices parili quibus alma calefcere flamma
Dat uentus: et quorum mutuus extat amor.
Ambo cupidineas pariter sentire sagittas:
Ambo complexus colloquiumque uolunt.
Quid faciat gismunda: patris custodia magni
Hinc premit: hinc cohibet dedecus atq; pudor.
Quid non sentit amor. fallacem excogitat artem
Femina et archanas conficit ipsa notas.
Littera dissecta celatur arundine furrin:
Quam dat amatori pulchra puella suo.
Callidus hanc cannam temere non credit amator
Esse datam: inuentas inspicit ille notas.
Gaudet amās laudatque uiam: quā femina monstrat:
Polliciti expectans gaudia concubitus.
Scripta docent furtiuus amor coniungere amantes
Quo possit cupidos tempore quo uel loco.
Stat uerus et densis uestitur sentibus antrum:
Aulae contiguum principis atque domu.
Desuper exigua patefactum luce foramen
Imminet: hoc uepres hoc quoq; spina tegit.
Illinc angusti calles et semita tendit
Gismondae ad thalamum conspicuasq; fores.
Nemo hanc speluncam longeuā etate peresam
Nouerat: hec nullis usibus apta fuit.
Quid non cernit amor: quid non uestigat amator?
Illum deprendit femina prima specum.
Illud monstrat iter. carpendus flosculus illinc
Ille est: qui tantam spirat amariciem.
Quisquis amare cupit discrimina nulla recuset
Omneq; tormentum iudicet esse leue.
Guiscardus nitidis exutis uestibus hirtum
Induitur corium precipitatq; moras.
Impiger angustum demisso fune foramen
Intrat sublusfri nocte iubente deo.
Continuo cecas nullo comitante latebras

Exuperat. ceptis sancte cupido faue.
Tuque uenus iuuenem: qui se tibi credit: ab omni
Eripe nunc casu subsidioque foue.
Gismonda interea dilectum expectat amantem:
Sola: tremens: inter spemque metumque labans.
Iam Guiscardus adest. dominam iam cōspicit: et iam
Alter in alterius candida colla ruunt.
Oscula iam carpunt. iam mutua gaudia sumunt:
Illa suum dominum iam uocat: ille deam.
O fortunati natiq; fauentibus astris:
Gaudia si uobis hec diuturna forent.
Nil homini firmum est. nulla est diuturna uoluptas.
Candida nullius it sine nube dies.
Nam dum sepe iocos dum dulcia furta frequentant
Fortunae in laqueos insidiasque cadunt.
Primus furtiuum sentit Tancredus amorem:
Primus prob natae cernit adulterium.
Ingemit et magno percussus corda dolore
Quid faciat nescit. consilioque caret.
Tandem custodes tenebroso ponit in antro
Qui furtim egressus introitusque notent.
Sic miser et faio natus Guiscardus iniquo
Prenditur et domini sistitur ante pedes.
Cui mox Tancredus lachrimis fedantibus ora
Dat singultatis talia uerba sonis.
Nec mea te pietas nec te clementia: nec ius
Improbe in officio continuere pro.
Hocce pro meritis tantis ingratis rependis?
Ut cupias nostram commaculare domum.
Proh dolor infandum facinus scelerataq; facta
Vidi ego. nil ultra dissimulare potes.
Contra hec Guiscardus. maius Tancrede cupido
Possidet imperium plusque uigoris habet
Quam tu q̄ leges q̄ fas q̄ nostra uoluntas.
Is iussit. contra quis queat ire deos?
Gismonda interea tantarum nescia rerum

Inter uirgineos stat speciosa choros.
Ecce pater lachrymas turbato pectore natam
Seuocat: et soli talia solus ait.
Cum tua nata mihi uirtus probitasque fuisset
Cognita: cum mores ingeniumque pius
Credere te quini nunquam committere tantum
Posse nefas: quantum his uidi ego luminibus.
Tu ne pudiciam potuisti prodere sanctam:
Et stupro corpus prostituisse tuum?
Te propter misera est atque erumposa senectus
Nunc mea: te propter nunc mihi uita grauis.
Quod si incesta tuo flagrabat corde libido
Nec poteras casto uiuere casta thoro
Saltem patricius saltem generosus amator
Ille foret: cui te prostituisse cupis.
Hoc est quod doleo: quod cor mihi uellicat hoc est:
quod tibi Guiscardus perfidus ille placet
Pauper uilis inops humili de sanguine natus
Qui matrem ignorat sordidus atque patrem.
Qui mihi mox meritas persoluet sanguine penas:
Collaque carnifici qui iugulanda dabit.
De te quid statuam dubia est sententia: nutas
Mens mea: et a tantis fluctuat icta malis.
Hinc amor et pietas iram cohibere paterna
Me monet: hinc stimulat me tua nequitia.
Illa iubet ueniam tibi me indulgere: sed ista
Ut preter genium sim: truculentus atrox.
Exitus in dubio est: tu nunc exprome quid ista
In re decernas improba: scire uelim.
Talibus exarsit magno percussa dolore
Gismunda et lachrymas uix cohibere potest.
Mox animosa uiro similis lamenta recusat
Feminea: et uitae prodiga: certa necis
Hec patri responsa dedit. non deprecor ipsa
Nec nego quae quereris me meruisse pater.
Altera res quoniam mihi nil prodesse ualeret:

Altera ne proſit nec iuuet ipſa uolo.
Non ego nunc uerbis animum mulcere benignis
Quero tuum: ueniam nec peritura rogo.
Guiſcardum fateor gracilem non ruſtica amaui:
Et dum luce fruor nomen amabo piam.
Quod ſi morte carent anime: ſi manibus ullus
Sensus ineſt: huius grata erit umbra mihi.
At non ut iactas mihi tam furioſa libido
q̄ tua ſegnities ſuaſit amoris opus.
Debeas genitor calidae meminiffe iuuentae
Quantaq; femineo pectore flamma calet.
Cernere debueras q̄ ſum tibi filia mollis:
q̄ non ex ferro nata neq; ex ſilice.
Non tantum ardet apex etneus: flagrat olympus
Nec tantum: q̄tum cor iuuenile calet.
q̄que puellares genuino ardore medullae
Flagrant: quas luxus deliciaeque fouent.
Non potui ſterilis florem fructumque iuuentae
Perdere: ueſtalis non ego uirgo fui.
Olim expta uirum et ueneris dulciſſima dona
Non queo mellitos non meminiffe iocos.
Quid facerem iuuenis diues formoſa puella?
Id facio: quod uel penelopea probet.
Atria complures proceres pater ampla frequētāt:
Ingentes quorum conſpiciuntur opes:
Ex illis fateor placuit mihi nullus amator.
Nullus guiſcardo eſt uiſus amabilior.
De quo conquereris de quo gemis: eſt quia pauper
Et quia maiorum ſtemmata nulla colit:
Nemo eſt crede mihi genitor laudandus ab illis
Quae ſunt fortunae munera fluxa bonis.
Vera quae nobilitas non eſt in ſtemmate longo
Non in ceroſis eſt ſita imaginibus.
Vna eſt cunctorum prima et genitalis origo:
Omnibus eſt genitor iuppiter eſt quae deus.
Sola facit uirtus generoſum ſola beatum:

Sola potest mentes demeruisse probas.
Hec in guiscardo tam pura et clara refulget
Vt fulget celo cynthia sidereo.
Hunc ego dilexi: quod si pater optime turpia
Hic tibi et infamis esse uidetur amor
Tu certe in causa es. namque hunc tu semper amasti:
Qui tibi charus erat: non mihi charus erit?
Est et erit charus. quod si uestigia patris
Nata sequor: debes ipse probare pater.
Guiscardus placuit: qui nobilis et generosus
Virtute effectus conspicuusq; uiget.
Est pauper fateor: spectat sed dedecus ad te:
Egregio qui das premia nulla uiro.
Verum nobilitas non paupertate fugatur:
Fortunae uirtus succubuisse nequit.
Multi nunc regno clari sceptroq; potentes
Olim pauperiem sustinere grauem.
Contra mendicat uestem uictumq; precatur
Qui quondam magno floruit imperio.
Has fortuna uices prestat: nosque admonet: ut quas
Permutant dominum despiciantur opes.
At quod in extremo nondum decreuisse fateris
De me quid statuas: ambiguusq; manes.
Illud tolle precor. nam si Guiscardus ad orcum
Mittitur atq; tuo concidit ense miser
Subsequar ipsa comes: nam sors quaecunq; miscelum
Me quoq; seua manet. mors trahet una duos.
I nunc foemineo lachrymas effundere ritu
Perge: unoq; ambos uulnere dede neci.
Talia commemorans animo Gismonda uirili
Reddidit attonitum sollicitumq; patrem.
Qui euncta expendens tandem sic destinat: ut des
Guiscardus meritum crimine supplicium.
Accirig: iubens fidum notumque ministrum
Imperat ut iugulet nocte silente uirum.
Iussa facit propere seruus: qui corda reuellens

Ad dominum defert sanguinolenta truem,
Hoc cor tancredus fuluo componit in auro
Et mittit natae dona nefanda ferus.
Admonet et seruum: uerbis ut munus adornet:
Haecq; suo ad natam nomine iussa ferat.
Haec tibi dona parens mittit: cape gaudia: sunt haec
Illa nimis cordi munera grata tuo.
Gaudia nam simili genitori sorte rependis:
Qui potuit bis te sospite posse mori.
Postq; guiscardi cor lamentabile nouis
Gismonda ad famulum uersa dolenter ait:
Non aliter mitti meruit tam nobile munus,
Cordi conueniunt aurea busta pio.
Hoc solum facis o genitor quod filia lauder:
Hoc propter grates nunc tibi tristis ago.
Iamq; uale: extremum hoc tibi iam moritura relinquo
Mox patere incumbens talia sola refert.
O dulce hospicium et gismondac sola uoluptas
Dulcius o cunctis cor mihi diuinis.
Dispereat qui causa fuit: qui iussit ocellis
Inuitis ut te cogeret aspicere.
Debuit esse satis q; cor te corde uidebam.
Quodq; tuae menti mens mea iuncta fuit.
Vixisti et cursum tibi quem fortuna parauit
Explesti exutis sollicitudinibus
Iamq; tenes metas: ad quas festina breuisq;
Vita hominum properat quadrupedante gradu.
Fuluum tancredus pater et regale sepulcrum
Iure dedit: uirtus hoc tua digna fuit.
Nil preter lachrymas nostras preterq; querelas
Heu cor dulce tuis defuit exequiis.
Non tamen his lachrymis sic dii uoluere carebis:
Quas ego persoluam nunc tibi uita pias.
Post hec efficiam languens ut spiritus istinc
Egrediens umbrae sit comes usq; tuae.
Te duce lustrabo loca plena silentibus umbris.

Te duce per campos ibimus elysios.
Haud equidem dubito quin tu quoque nostra pererres
Tecta: et apud manes officiosus ames.
Dixerat: et lachrymis pateram manantibus implet:
Quae uelut effusae precipitantur aque.
Oscula dat cordi gemebundaque lumina cordi
Infigens largis fletibus ora rigat.
Mox siccata genas atque exaturata dolore
Iam tremebunda suae conscia mortis ait.
Exolui officium quod amor pietasque requirit
Nostra: parentales struximus inferias.
Dixit et: exprompto quod fecerat ipsa ueneno
Ebibit impauide pocula mortifera:
Conscenditque thorum manibus cratera retentans:
Cordeque Guiscardi cor premit usque suo.
Mirantur famulae ignarae. pars fletibus ora
Commaculat: pauet hec: illa stupore silet.
Ast ubi iam dominae sensim morientia membra
Aspiciunt properant fientque decensque patrem.
Ille repente uolat thalamumque ingressus apertum
Iam uita natam deficiente uidet.
Ingemit: et sero damnat sua facta: truciisque
Penitet incepti consiliique mali.
Tunc oculos moribunda leuans gismonda iacentem
Edidit extremos uoce labante sonos.
Has serua genitor lachrymas ad tristia fata.
Non fatis nostris talia conueniunt.
Quis furor hic? desles tota quod mente petisti.
Desles quod factum est te faciente nephas.
Sed si ulla affectus remanet scintilla paterni:
Et si quid patriae iam pietatis habes.
Te rogo sancte parens: extremum hoc munus amati
Concede. et natae fac rata uota tuae:
Nil quoniam in uita nobis commune dedisti:
Communi ut saltem contumulemur humo.
Sic ait et cordi incumbens dulcissima linguit

Lumina: tartareas mox subit umbra domos.
Regia tunc omnis lachrymis planctuq; sonoro
Prestrepit: et tota est luctus in urbe frequens.
Ante omnes gemitu princeps Tancredus acerbo
Confectus natae se superesse dolet.
Post meritas lachrymas et post lamenta sepulchrum
Extruit antiquae nobilitatis opus.
Atq; una amborum cineres componit in urnas
Ambobusq; pias exhibet exequias.
Exitus hic ille est miserorum et finis amantium:
Quos amor ante diem misit in elysium.
Discite nunc iuvenes: qui iam cepistis amare:
Quot gemitus praestet quot mala seuus amor.

Eiusdem endecasyllabon de officio scribae.

Dici qui cupit optimus bonorum
Scribarum: et uiridem tenere palmam
Inter decurias recentiorum
Monstrari digito: omnibus placere:
Sit prudens: facilis: bonus: fidelis:
Intra pectora sanctiora cendat
Archanum sibi creditum: nec ulli
Promat. sit modici brevisq; somni.
Nullos difficiles putet labores.
Sit cultor domini frequens palatii.
Primus ueniret: ultimus recedat.
Sit rerum ueterum ac recentiorum
Thesaurus probus: atq; litteratos
Scribat uersiculos: epistolasq;
Facundas: nitidas: breues: apertas:
Crebris sensiculis scaturientes:
Nullas stultitias ineptiasq;
Nulla et barbara uerba continentes.
Sit uelox manus: expedita lingua:
Quae nunq; calamum moretur acrem.

Huic sit uita seuera: sermo comis
Vrbano sale et attico lepore
Fartus: non sine sanctitate auita
Verbosi fagiat notam malignam
Paucis expediens agenda uerbis.
Cancellarius: ut recentiori
Scribas nomine nuncupem uetustos:
Dici qui cupit et cupit uideri
Perfectissimus: omniumq; princeps:
Hic nil falsidico loquatur ore.
Nec sit polypus: aut rapax celeno.
Nummos exigat a cliente paucos
Subscribens precio leui libellos.
Nec lucrum petat inde: sed lucello
Contentus tenui pareat fauorem
Maiorum sibi: pauperum: minorum.
Talis si fuerit repertus usq;
Qualem rusticulus canit libellus
Nostra hunc tempora diligenter probabunt:
Hunc et secula posteriq; dicent.

HEXASTICON.

Egregius scribe et tenuem pfectus ad unguem.
Esto bonus: prudens: impiger: assiduus
Arcani custos fidissimus: utilis urbi:
Lucrum ingens nolit: parua lucella uelit.
Sit comis sermone: stilo grauis: arte politus:
Viuidus ingenio: uiuidus et calamo.

DISTICON.

Arcani c ustos: prudens: linguaq; politus
Et calamo facilis scribe erit eximius.

Eiusdem Vir prudens

Rebus in aduersis uir prudens atq; secundis
Perpetuum discet uitae seruare tenorem.
Fortunae instabili nusq; confidet: acerbos
Illius spernet uultus: spernetq; benignos.
Inuictus duplicem librato examine lancem
Pensabit. summumq; bonum laudabile quod sit
Credet: et a sancto nunq; disiunget honesto.
Nulla libido uirum franget: summumq; malorum
Esse uoluptates cordata mente monebit.
Et quae miratur uulgus uirtute minora
Ducens: toto animo metam spectabit ad illam
Quam fixit Zeno et diuini dogmatis auctor:
Qui non expauit gelidas haurire cicutas
Delatore anyto morti damnatus iniquae.
Nec magis ad dextram flectet flectet ue sinistram.
Certa sed insiget uestigia tramite recto.
Idem culpabit quicquid mensura modusq;
Non reget at fuerint si quae moderata probabit.
Hic uicia incusans personae parcat. amicum
Non petet ex mensa triuuii unctaq; popina
Non petet ex lustris. sed qui precepta Platonis
Qui cata Aristotelis callebit dogmata: in illum
Totus pronus erit: illi sua gaudia curas
Et studia et mores reserabit: et omnia pandet.
Atq; anima ex una duo corpora uiuere ducet.
Semper idem uelle atq; idem quoq; nolle placebit.
In summa sapiens ad cuncta pericula fortis
Eriget indomitam mentem: nulloq; premetur
Pondere: et a nullo raptatus turbine cedit.
Instar idumaeae palmarum: quae munere diuum
Quo magis opprimitur tanto magis exit in auras
Ethereas uictrix, et recto uertice surgit.

Epigramma ad Petrum bonum Citharedum.

Iam cedat Thamyras: iam Methymeus Arion:
Cedant threſiciae plectra canora lyrae:
Cedat et amphion Dirceus: cedat olympus.
Et Timotei docta liniqua chelis.
Et cum Terpandro cedat crinitus ioppas:
Blanda quoque chironis barbyta nubigenae.
Cedat et archadicus deus: et patareus apollo
Et lyrici uates: Theſpiadum quoque chorus.
En Cytharedus adest acui noua gloria noſtri.
Petrus cognomen ex bonitate trahens.
Hic celeri dulces percurrit pollice neruos
Et mouet artifice mobilitate manus.
Exprimit hic fidibus reſonantia uerba canoris:
Eſt teſtudo loquax huſus in arbitrio.
Perſtringunt acies oculorum et lumina fallunt
Petri docta manus articuli quoque leues.
Hunc poſt fata uolet ſummi regnator olympi:
Hunc uolet infernus Tartareus quoque pater
O Bone ter foelix: Qui poſt tua fata: tonantis
Aut iouis elyſii qui cytharedus eris.

In cenam datam Principi Bentiuolo
a Mino Roſcio.

Luculli cenas ſiſeat patinas quoque uiſelli:
Nec non Antoni prandia priſca fides.
Fercula pontificum nemo aut epulas Saliorum
Iactet: et albanas Ceſareas quoque dapes.
Iam patina Eſopi cedat: iam luxus Apici:
Et ptolemeorum prodiga luxuries.
Iam ſua campani taceant conuiuia: poenae
Quae ſenſit poenis pernicioſa ſuis.
Nec medi iactent reges ſiculi quoque Tyranni
Vana quaefitos ambitione cibos.

Omnia iam caedant conuiuia: prandia: cenae:
Quae celebrant uates: fama:q; cantat Anus:
Fercula sunt Regum: sunt hec ientacula diuum:
Haec nectar sapiunt po cula: et ambrosiam.
Haec nitida: haec dubia est: haec est lautissima cena
Quam gens dat genti Roscia Bentiulae:
Iuppiter huic epulo si forte uocatus adesset:
Diceret. In celis talia non habeo.

Quod ueriores sunt imagines ex libris
q; ex nomismatis.

Nil prestare queūt tibi fusa nomismata plumbo:
Nullus inest mutis usus imaginibus.
Nulla hinc utilitas: nulla est mihi crede uoluptas.
Vix oculos pascunt talia: non animum.
Quare age: cum fictis ueras mutato figuras:
Et pro plumbosis accipe chartaceas.
Est scriptis uiuax facies: et forma perennis
Magnorum Regum nobiliumq; ducum:
Scriptis Caesarei procures sanctiq; Catones
Scriptis Pompeius noscitur atq; Numa.
Hae uerae effigies: haec sunt simulacra uirorum.
Hi spirant uultus: haec monumenta uigent.
Id tibi scripta dabūt: quod nulla nomismata possunt.
Sic oculos poteris pascere: sic animum.

Epithaphium accipitris

Occidit aëriae proles pulcherrima gentis
Occidit accipitrum gloria: splendor: honos
Vix dudum nido discesserat iste paterno.
Et uix maternos spreuerat esse cibos.
Iam formosus erat: iam fortis: et unguibus uncis
Ceperat et rostro carpere cortis aues.

Sepe columbini fetus: et picta coturnix
Passa sub accipitre est fata cruenta gemens;
Hic domini solamen erat: curasq; leuabat.
Hic domino lusus delitiasq; dabat.
Confestim hic aderat primo clamore uocatus
Deq; manu domini norat inire dapes.
Proh dolor ecce iacet modo funere raptus acerbo:
Qui nec langoris signa pusilla dedit.
Nam subito occubuit: spectat dum feruida phoebe
Lumina: et apricus sub ioue carpit iter.
Tu uero accipiter diri solatia fati.
Haec habe apud manes tartareasq; domos.
Quod tibi grata dolens dominus monumeta parauit.
Nec poteras tumulo nobiliore tegi.
Namq; iaces inter floresq; herbasq; uirentes:
Imminet et busto Rosmaris ecce tuo.

Laus equi cursoris.

Cedat Amycleus sonipes: et cedat Arion:
Xanthus et hirpinus: qui memorantur equi.
Cedant Eumeli Alipedes: cedatq; podarges.
Atq; omnes quos quos rumor in astra uehit.
Ocyor hic ceruis: uolucrum perniciosior alis
Ocyor est uentis: fulmineaq; face.
Euolat ante omnes primus: longoq; senescens
Subsequitur spacio quisq; secundus erit:
It leuis: atq; pedum uestigia nulla relinquit.
Pulvere nec certas imprimit ille notas.
Non opus est stimulo: crebrisq; animare flagellis.
Sponte uolat: Calcar mitte: lupata tene.
Artu Bentiuolae Soboles clarissima gentis
Hannibal extimio uiue superbus equo.
Qui tibi sepe dabit pulchro in certamine palmam
Ornabitq; tuas fronde uirente fores.

Philippi, B. Epi. Ad Mag. do. I o. Bentiuolum:

Qui pedibus uolucres superabat cursibus auras
Inter cornipedes gloria barbaricos.
Confectus longo iacet hic Ciuetonius acus
Qui domino palmam sepe parauit equus.

Philippi B. Epi. Malatestae Carbonesii

Qui forma puerum maronianum
Et phoebum superabat et liaeum:
Qui forma poterat puer uideri
Ideus fieri Iouis minister.
De cuius manibus tonantis uxor
Hauisset dea poculum libenter.
Quem pallas cuperet libens maritum
Pro quo iam Cybele dedisset atym:
Et Myrrhae Sobolè uenus decoram:
Omnes cui cuperent placere nuptae:
Omnis quem cuperet puella sponsum:
Heu fato Malatesta raptus atro
Carbonesius hoc iacet sepulchro.
Extinctus uiridi miser iuuenta
Lustris quatuor heu nefas peractis
Hos cum uersiculos leges uiatori
Effusis lachrymis genas rigato.

Idem

Cui formâ Cytherea uenus charitesq; decorè
Singula cui superi dona dedere dei
Hic situs est fato raptus Malatesta procaci
Qui nondum quinas implet olympiadas.
Non aurum non forma ualeat nec flosculus acui
Votaq; lanificas exuperare deas.
Hunc genitor desit: gens Carbonesia luget.
Hunc merent iuuenes; hunc pia turba senes.

Epitaphium Roberti Sanctofeuerinatis.

Nil queror o superi letum hoc. sic occidit hector
Traiectus phthia pectora seu manu.
Sic duo sciadae pereunt: quos hosticus ensis
In tartessica dat regione neci.
Sic et Marcellus cecidit: quem bella cientem
Perforat hostili lancea torta manu.
Hec sunt fata ducum: pulchrū est cecidisse sub armis
Mors bellatori conuenit ista uiro.
Sic ego sic cecidi sed non inglorius: orbem
Implet fama mei nominis atq; polum.

Idem.

Quantus erat dextra pellides: Tullius ore:
Phyllirides herbis: phoebus apollo lyra.
Carminē meonides. laḗas pede. lumine lynceus:
Viribus alcides: relligione numa.
Tantus ego in bello fueram. mihi tota sub armis
Sub clypeo: galea: casside: uita fuit.
Me puerum mauors et me bellona uirago
Omnia perdocuit munera militiae.
Qualis Pelleus ductor libycusq; fuerunt
Romulidaeq; duces talis et ipse fui.
Dum uult supremo duri certamine martis
Sors dare me pessum: sustulit ad superos.

FINIS .:

REGISTRVM.

Omnes sunt quaterni excepto ultimo qui est duernus:

¶ Expliciunt orationes et q̄plures apendiculae Veri
suum editae a Philippo Beroaldo Bononiēsi Impres
se uero Bononiae anno. Mccccxxxxi. in commune a
Benedicto hectoris librario et Platone de Benedictis
Impressore solertissimo ciuibus Bonontensibus

LAVS. DEO

L. Dorey. Vol. I. Pag. 223. ff. 141

*Ham x2949.
GN 4144*